תלמוד בבלי · ראשונים · רא״ש · מפרשים · קרבן נתנאל · סדר מועד

קרבן נתנאל על סוכה

רבי יעקב נתנאל ווייל

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

קרבן נתנאל על סוכה

רבי יעקב נתנאל ווייל

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/קרבן-נתנאל-על-סוכה/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

סעיף א 5
סעיף ב 6
סעיף ג 6
סעיף ד 8
סעיף ה 9
סעיף ו 9
סעיף ז 11
סעיף ח 11
סעיף ט 12
סעיף י 13
סעיף יא 13
סעיף יב 14
סעיף יג 14
סעיף יד 15
סעיף טו 16
סעיף טז 16
סעיף יז 17
סעיף יח 17
סעיף יט 18
סעיף כ 18
סעיף כא 19
סעיף כב 19
סעיף כד 19
סעיף כה 21
סעיף כו 22
סעיף כז 22
סעיף כח 22
סעיף כט 23
סעיף ל 28
סעיף לא 30
סעיף לב 30
סעיף לג 31
סעיף לד 33
סעיף לה 35
סעיף לו 35
סעיף לז 36
סעיף לח 38
סעיף לט 39
סעיף מא 39
סעיף מב 39
סעיף מג 40
סעיף מד 42
סעיף מה 43
סעיף מז 43
סעיף מח 43
סעיף נ 44
סעיף נא 45
סעיף נב 45
סעיף נד 45
סעיף נה 45
סעיף נו 45
סעיף נז 46
סעיף נח 46
סעיף נט 47
סעיף סא 47
סעיף סב 48
סעיף סה 48
סעיף סו 50
סעיף סז 50
סעיף סח 51
סעיף סט 52
סעיף ע 54

סעיף עא 54
סעיף עב 55
סעיף עג 56
סעיף עד 57
סעיף עה 57
סעיף עו 57
סעיף עז 58
סעיף עח 58
סעיף עט 58
סעיף פ 59
סעיף פא 59
סעיף פב 60
סעיף פג 60
סעיף פד 61
סעיף פו 61
סעיף פח 62
סעיף פט 62
סעיף צ 63
סעיף צא 63
סעיף צב 64
סעיף צג 64
סעיף צד 66
סעיף צה 67
סעיף צז 68

סעיף א

דהא בכל מילי כרב עביד. ור' אושעיא אמר רב מפליג בין דפנות מגיעות לסכך או לא. ולכאורה ה"פ כרב עביד והלכתא כוותיה דרב באיסורי. וזה אינו דא"כ בקיצור הל"ל דרבה אזיל בשיטתיה דרב. אע"כ דמזה אין ראיה דהא רב הונא אמר רב דמפליג בין ד' אמות ליותר מד' אמות אזלי בשיטה דר"ז ומאי חזית דאזלת למימרא דרבי אושעיא ניזל בתר מימרא דרב הונא שהיה תלמיד מובהק לרב. אלא ה"פ מסתמא כיון דרבה עביד בכל מילי כרב. דקדק במעשיו לחקור היטב דברי מי מהני אמוראי אליבא דרב ברורים ובדוקים וכיון דרבה כר"א אמר רב ש"מ דהכי אמר רב ומעשה רב:

פירוש דמכשיר אף בדירת קבע. ותימה דהא לקמן בפירקין אמר אביי רבי ור"י אמרו דבר א' דבעינן סוכה דירת קבע. וכן גבי סוכה ע"ג סוכה ולקמן פרק הישן דאמר ר"י לטעמיה דאמר סוכה דירת קבע בעינן מכל הני משמע דבעינן דוקא דירת קבע. ע"כ נראה שצריך להיות פי' דמכשיר דוקא בדירת קבע:

ועוד דהא סוגיא בענין סוכה ע"ג סוכה כוותיה. לקמן (דף י') פירשה לה בגמרא כשיש בחלל העליונה י' טפחים אלא שאין יכולה לקבל כרים וכסתות אלא ע"י הדחק. ת"ק סבר דעליונה כשרה וכיון שכן תחתונה פסולה משום סוכה תחת סוכה. ור"י סבר שכיון שאינה יכולה לקבל אלא על ידי הדחק העליונה פסולה הלכך התחתונה כשירה. אלמא דירת קבע בעי ומש"ה פסולה עליונה כיון שאינה יכולה לקבל אלא ע"י הדחק. רמב"ן ור"ן:

והיינו ז' טפחים על ז' טפחים. לשון הרי"ף לקמן בפ' הישן וכן פרש"י לקמן (דף ז') ד"ה על פני:

ומייתי ראיה מעובדא דרבי יוחנן בן החורני. דמעשה רב. אבל לפרש"י שם דה"ק וכי היכי דעשה כדברי בית הלל לא עשה ולא כלום לדברי בית שמאי. אף העושה כדברי בית שמאי לא עשה ולא כלום לדברי בית הלל עד כאן. לא קשה כלום מסוגיא דברכות:

שהיה יושב ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית. קא סלקא דעתך מש"ה היה שולחנו בתוך הבית שהיה יושב בסוכה קטנה שאינה מחזקת כי אם ראשו ורובו:

וכן משמע הלשון צריכה שתהא מחזקת. ולא קאמר צריכה שתהא ראשו ורובו ושולחנו בתוך הסוכה אלא ש"מ דמיירי שהוא ושולחנו בתוך הסוכה ומ"מ פסולה כיון דע"פ הדחק הוא ואינו יכול לישב בריוח פסולה עד שתהא מחזקת ראשו ורובו ושולחנו בריוח שהוא ז' על ז':

והוא יושב על פתח הסוכה רחוק מן הדפנות ושולחנו בתוך הבית. אבל רש"י פי' והוא יושב על הפתח מבחוץ וראשו מושכב לתוכה ושולחנו לפני גופו בבית:

דחד טעמא לתרוייהו. דסוכה קטנה נמי פסלי ב"ש כיון דאינה מחזקת אלא ראשו ורובו מסתמא מניח השולחן בבית על פתח הסוכה וגזר שמא ימשך וכ"ת פליגי בתרוייהו ל"ל. י"ל דסוכה גדולה איירי שהוא יושב על פתח הסוכה מבחוץ כפרש"י ואי הוי פליגי בסוכה גדולה ה"א התם שייך שמא ימשך אחר שולחנו שהוא יושב בבית אבל בסוכה קטנה כיון שהוא יושב בתוך הסוכה ה"א ב"ש מודו לב"ה. ואי הוי פליגי בסוכה קטנה ה"א בסוכה גדולה ב"ה מודו לב"ש. ואפשר לומר דרש"י ס"ל כהרי"ף ומש"ה דוחקתו לפרש שהוא יושב על פתח הסוכה מבחוץ. אבל רבינו פירש בו כפשוטו דס"ל דבתרתי פליגי:

ואין דבריו נראין. וגי' ב"י סימן תרל"ד ואין דבריהם נראין ומגיה הטור. ויותר נראה דהאי וכן כתב הר"ר ישעיה מקומו לעיל אחר דברי בעל העיטור ודברי הטור מכוונים:

ה"ג

ת"ק דאידך ברייתא. ר"ל ברייתא קמייתא דקתני עד שתהא מחזקת ראשו ורובו ושולחנו:

סעיף ב

ועפר ועתיד לפנותו כ"ע לא הוי ביטול. הא עפר ואין עתיד לפנותו משמע לרבנן לא בטל וכדעת רש"י ותוס' והדר תני או עפר סתם הוי פלוגתא ר"י ורבנן. הא עפר ואין עתיד לפנותו לרבנן נמי בטל וכדעת הרשב"א בחידושיו ועיין מהרש"א. וצ"ל דספוקי מספקא ליה:

פירשו עד עולם. י"ל משום הך דארנקי דחקו:

סעיף ג

ואע"פ שמקצת הסכך הוי למעלה. ויש לדקדק מה בכך הא כיון דכי שקלת ליה לפסול אכתי צלתה מרובה א"נ דמה שגבוה הסכך מעשרים לא מקרי סכך פסול דגובהו גורם וכמ"ש רבינו בפרק זה סי' י"ד. וצ"ל דה"פ ואמאי כשרה והלא אי קלשת יפלו ההוצין למטה. לזה תירץ הא אמרינן בפ"ק דעירובין חלל סוכה תנן. ומה לנו לחוש בעובי הסכך העולה למעלה מעשרים הרבה לפי שעיקר ההיכר הוא למי שעומד תחת הסוכה וכיון שאין בחלל עשרים שלטא בי' עינא. כ"פ רבינו יהונתן בריש פ"ק דעירובין.

וסכין מהירות פולטתו דהא בעל מימרא שאמר חלל סוכה תנן הוא רבא והוא נותן טעם לרבה שאמר עד עשרים שלטא בי' עינא. אלא שלרבא צ"ל כיון דאין חלל עשרים ראוי לעשות במחיצות לדירת עראי וא"ת אי בעינן חלל עשרים אפילו הוצין למעלה מעשרים נמי כשר כיון דאין בחלל אלא עשרים. ע"ז כתב רבינו והכי פירושו כו' כלומר שמגיעות עד חלל עשרים ר"ל שמקרקע הסוכה עד הוצין יש חלל עשרים וכ"כ רבינו להדיא ריש סימן ב' דהיינו עד שפת. ודלא כמ"א סי' תרל"ג ס"ק ב'. שהשווה דעת הר"ן ורבינו ור"ל שהוצין יורדין לתוך חלל עשרים ע"ש:

דכמאן דליתנהו דמי. משא"כ במקצת הסכך אע"פ דחמתה מרובה מצלתה כשר דחשיב [עי' ר"ן]:

היינו היכא דאית ליה הכשר דפנות. וקשה דהאי קושיא אחריתי היא ומה איכא בין קושיא ראשונה לקושיא שניה. לכן נ"ל להגיה וכצ"ל היינו היכא דאית ליה הכשר סוכה וקאי אסככה וקושיא שניה אזלא מכח הכשר דפנות:

מי יצא ידי חובתו. דא"כ ה"ל להנך אמוראי דלקמן לפרש כך הך ברייתא דקתני פסל היוצא מן הסוכה כסוכה:

ובכלל הסוכה הוא. ומאי ס"ד למפסלה:

אלא כדפרישית לקמן. סימן ל"ה. ושם ביארתי קצת באריכות ע"ש:

ואין לפסל היוצא מן הסוכה אלא מחיצה אחת אפ"ה נידון כסוכה. ובזה מתורצת קושיא שניה ומ"ש ועוד הא אמרינן לקמן לחד פירוש כו'. בא לתרץ קושיא ראשונה. אמנם קשה לי טובא היאך בא לקיים פרש"י דלקמן מכשרינן בחד דופן ורש"י גופא לא פי' הכי לקמן וז"ל קמ"ל דמן סוכה הוא והוי כשתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח דלא מימשכא עד רביעית וכשרה. וגם רבינו כתב לקמן בסי' ל' בשם ראבי"ה ולא דיינינן לי' כפסל היוצא מן הסוכה דהא לא מימשכא חד דופן בהדיה. ור"ל דגבי גדיש אין לה הכשר דפנות. אבל בנמשכה חד דופן אית ליה הכשר דפנות שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח. אבל אם הדופן בפני עצמה נחשב. קשה מה לי אם יש לה חד דופן. או לית לה כלל דפנות בין כך ובין כך אין להסוכה הכשר דפנות. ונ"ל דס"ל לרבינו דהא דמכשרינן לקמן אם נמשכה חד דופן בהדיה מטעם דהוי כשתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח כפרש"י. אלא דמייתי ראיה מהך דלקמן פסל היוצא כו'. דהא בהך איצעבא כל הסוכה יש לה הכשר דפנות וסככה כיון דמין כשר הוא ואינו נפסל אלא מחמת גובהה כמו שביאר רבינו. אלא שיש לבעל דין לחלוק ולומר דלא הוי כפסל היוצא מן הסוכה. דהא חזינן שמיעט גובהה בהך איצטבא שיעור הכשר סוכה ולא יותר גלי דעתיה שמן האיצטבא

והלאה אינו מן הסוכה. ע"ז בא כמשיב דהא אם נמשכה חד דופן נמי אית לן למימר דגלי דעתיה מה שאינו בין המחיצות אינו בכלל סוכתו. מ"מ מכשרינן מכח פסל היוצא מן הסוכה דמ"מ נחשב מן הסוכה מדלא עשה דופן זה בפני עצמו. וה"ה הכא מה שמן האיצטבא והלאה נחשב מן הסוכה מדהגביל כל הסוכה בחד סכך ודפנות. דייקינן ליה כפסל היוצא מן הסוכה וכשרה:

ביון דרואין את הסכך כאילו הוא כותל עקום. והא דכתב רבינו לקמן סי' ל"ג ואע"פ שאני רואה את הסכך כאילו הוא עקום להכשיר החיצונה מ"מ לא פוסל הפנימי בשביל זה ע"כ. י"ל דהתם שאני דאי הוא יושב בסוכה הפנימי מחשב הוא לסכך כשר ולא משום דופן. וכשהוא יושב בהחיצונה החיצונה כשרה דמחשב הסוכה הפנימית לדופן עקומה אבל הכא שאין באצטבא כ"א ב' דפנות ע"כ מחשב הסכך לכותל עקום ואסור לישב תחת הכותל וליכא למימר נמי דתהוי כפסל היוצא מן הסוכה. דאם הוא פסל אין לאיצטבא הכשר סוכה דהא אין לה אלא ב' דפנות משא"כ אם בנה איצטבא כנגד דופן האמצעי:

סעיף ד

פחות מכאן כשרה דאמרינן דופן עקומה לכל צד. סי' תרל"ב כתב הטור ואפילו אין הדופן אלא י' טפחים והגג גבוה ממנו הרבה שאנו רואין הדופן כאילו עולה עד למעלה ואז נאמר דופן עקומה ע"כ. וטרח הרב ב"י למצוא מקום שלמד הטור דין זה. ויפה השיגו הב"ח ע"ש ועיין לקמן סי' ו'. אמנם נראה שזה דוחקתו דאם נימא דלא אמרינן דופן עקומה כי אם בשהדופן מגיע לסכך א"כ ש"מ דהני פסקי הלכות דאיצטבא דלא כרבה אתי'. דהא לדידיה כשהדפנות מגיעות לסכך אפילו גבוה מעשרים כשר א"כ איצטבא ל"ל. ורבינו חתר לעיל סי' א' ראיות דהלכתא כרבא ולא כרבה ולא מייתי ראיה מהך דאיצטבא. וביותר בעל העיטור שהביא רבינו שם בשמו דהלכתא כרבה וא"כ הך דאיצטבא תיובתיה. אע"כ צ"ל דכל הני פוסקים ס"ל דופן עקומה אפילו אין הדופן מגיע לסכך. ומה שטען הב"ח דאיכא למדחי ולמימר דהא דאמרינן דופן עקומה אף בשאין הדפנות מגיעות לסכך היינו דוקא כשהוא פחות מג'. אבל בגבוה הרבה שיצא מתורת לבוד מנ"ל והטור פסק להדיא אפילו כשהגג גבוה הרבה. אין זו טענה דבשאין הסכך [רחוק] מן הדפנות כי אם פחות מג' לרבה נמי כשר דדפנות מגיע לסכך מקרי. והא דאמרי' לעיל סוף דף ב' בשלמא למ"ד בשאין דפנות מגיעות לסכך מחלוקת דרכה של מלכה לישב בסוכה שאין דפנות מגיעות לסכך משום אוירא. היינו שהרחיקו הדפנות

הרבה מן הסכך כדי שיהיה שולט הרוח מפני החום בהא פליגי רבנן. אבל אם לא הרחיק אלא פחות מג' אפילו רבנן מודו. ע"כ אין לזוז מפסק הטור. גם ט"ז מסכים ומביא ראיה לדין זה. דלא כמ"א שהסכים עם הב"ח. ועכ"פ היה לו להכשיר אם הרחיק הדופן מסכך למעלה מעשרים פחות משלשה:

מאי נ"מ דרשות אחרת היא. וליכא למימר דנ"מ שלא להכשיר הסוכה מן האיצטבא והלאה דלא הוי כפסל היוצא מן הסוכה כיון דהאיצטבא תחת רשות אחרת היא. דהא בלא"ה לא הכשיר בזה כל הסוכה כמ"ש רבינו ס"ס ג' שהרי אין לה סכך כיון דרואין את הסכך כאילו הוא עקום:

סעיף ה

אם יש משפת חקק ולכותל שלשה טפחים פסולה. עיין פ"ק דשבת סי' י"א מ"ש רבינו שם:

ואם לאו כשירה. בתוך החקק. רש"י. ולא דמי כשהיתה הסוכה גבוה מעשרים ובנה בה איצטבא דמכשיר רש"י לעיל סי' ג' אפילו מאיצטבא והלאה. דלא אמרינן פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה אלא היכא דאית לה הכשר דפנות. אבל הכא כיון דאין המחיצות גבוה עשרה אין שם הכשר דפנות:

דכיון שחלק רשות אחרת לעצמה. ר"ל לענין שבת הוי כאילו מוקף מחיצות לא מיתכשר בדופן עקומה אלא במחיצות:

ואזיל לטעמיה שכתב דאין האיצטבא גבוה עשרה. והב"י סי' תרל"ג כותב דברים אלו מסברא דנפשיה ע"ש:

ולפי מ"ש מיירי הכא שמופלג העמוד מן המחיצות ד' אמות. ואומר אני מדאמר התלמוד סתמא ובנה בה עמוד. משמע דאיירי באינו מופלג מן הכותל מ"מ פסולה. ועוד דלא דמי לאיצטבא דלעיל שיש לו ב' מחיצות כהוגן ושאר מחיצות מחוברים כו'. ועי' בתפארת שמואל. ואיני רואה שום השגה בזה מטונך דבתרתי בבא קמייתא דאיצטבא ע"כ איירי אפילו בגובה עשרה. ומיניה פיסקא דהלכה ג' בנה בה איצטבא באמצע ע"כ נמי איירי אפי' בגובה עשרה. ומעתה נסתר קושיא ראשונה דאיכא למימר דסמיך התלמודא אהך דבנה בה איצטבא באמצע סוכה:

סעיף ו

ואליבא דרב נחמן. דרב הונא איתותב:

ולכך השמיטה רב אלפס. וסמך לו על מה שהביא לקמן שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח:

דבין באמצע ובין על שפת הגג פסולה. ולפי דעת רב אלפס ז"ל כי אמרינן בגמרא לקמן (דף ו') כי אתיא הלכתא לגוד וללבוד ולדופן עקומה. מאן דמני גוד אסיק בהדי' לענין שבת אתמר. דלגבי סוכה ליכא גוונא דנימא בה גוד אסיק דהא מסקינן דאפילו על שפת הגג פסולה. ר"ן. לשיטתו אזל שפירש לעיל הא דאמר רבא בעינן מחיצות הניכרות. דלגבי סוכה בעינן מחיצות כעין דירה. וכשאין מגיעין הדפנות לסיכוך לא אמרינן ביה דופן עקומה. אבל למה שכתב הטור סי' תרל"ב ואפילו אין הדופן אלא י' טפחים והגג גבוה ממנו הרבה שאנו רואין הדופן כאילו עולה עד למעלה ואז נאמר דופן עקומה ע"כ. א"כ נ"מ לגוד אסיק לענין סוכה דנימא ביה דופן עקומה וזה סעד לפסק הטור דזה דוחק דגוד ע"כ אתיא נמי לענין סוכה דגוד אחית מחיצה כולל שבת וסוכה ש"מ דלגבי סוכה נמי אמרינן גוד אסיק מחיצה וכדאמרן ועיין' לעיל סי' ד'. ודע

ורבא גמר מרבותיו שאותו טפח צריך לעשות ממנו צורת הפתח. נשמע מן דא שאין צורת הפתח מועיל להשלים שיעור דופן בשתי דפנות. שאם אי אתה אומר כן להאי לישנא קמא דרבא מאי קולא דדופן שלישית דאמרי בה אפילו טפח. כיון שיש צ"ה ע"פ כולה אע"ג דלענין שבת וכלאים מהני לענין סוכה שאני דבעינן שתי דפנות דעריבן ולפ"ז צריך ליזהר שלא יהיה בד' זויות הסוכה פתחים דליכא שתי דפנות דעריבן. ר"ן:

י"ל בין ישנו במקום אחד בין אינו במקום אחד. והא דבעינן טפח שוחק בשאינו במקום א'. צ"ל דהכי הלכתא גמירי ליה. והר"ן פירש לא איכפת לן אי הוי טפח שוחק או לא. ועיין בתפארת שמואל בשם מהרש"ל שהסכים וביאר ברוחב פי' הר"ן ע"ש:

כשאתה מעמידה בפחות משלשה סמוך לדופן אין צריך צורת הפתח. דזה מקרי ב' דפנות דעריבן כיון דפרוץ פחות מג' איכא ד' שיעור עומד ר"ן. משמע דאפילו הסוכה רחבה הרבה כשר אע"פ שהשלישית רחוקה ממנו. דאלת"ה צורת הפתח למה לי. ומ"א בסי' תר"ל ס"ק ג' הניח בצ"ע מנ"ל להני פיסקי אימא התלמודא איירי דוקא בסוכה עשויה כמבוי והמחיצות אינם רחוקים זו מזו כי אם משך שיעור סוכה קטנה ואינו יודע מאי ספיקתו דהא סוכה עשויה כמבוי דומיא דשתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח איירי. והך דינא בברייתא מתני אפילו כשהסוכה רחבה הרבה דהא אית לה צורת הפתח ועוד דהוי כפסל היוצא מן הסוכה. ועה"ק בני הב"ח שמעון הירש שי' [דאי] איירי בסוכה קטנה דוקא ל"ל פס ד' טפח שוחק סגי ויעמיד באמצע פחות משלשה מזה ומזה דתרי לבוד אמרי'. אלא ש"מ דסוכה רחבה הרבה מש"ה בעי פס ד' מקום חשוב. מיהו ראיתי

בר"ן שכתב ז"ל ודוקא בפס ד' דאיכא בעומד שיעור ראוי. אבל בטפח שוחק ומוקי ליה בי מיצעי פחות מג' להך גיסא ופחות מג' להך גיסא לא סגי. כיון דליכא בעומד שיעור ראוי ע"כ ולדידיה ודאי נוכל לומר דאיירי בסוכה קטנה. יען אם פתרינן בסוכה גדולה לא צריכנא לדוחק הר"ן ועיין במה שאפרש לקמן סי' ל"א:

סעיף ז

ומילתא דפשיטא הוא כיון דאיכא ג' מחיצות מעלייתא דאמרינן מיגו. ורבה צריך לאשמועינן דס"ל כהך לישנא דרבא ניתרת נמי בצורת הפתח. ונשמע מן דא דרבה גרסינן דאי רבא קשיא דרבא אדרבא ובכולהו גרסינן רבה דהא עביד התלמודא צריכותא:

סעיף ח

דוקרנין . פי' בערוך ערך דקרן קנין המפוצלין למעלה:

כשרין בסוכה ופסולין במבוי. ותימה דהא בנעץ ארבע קונדסין בארץ וסיכך ע"ג לעיל (דף ד') קי"ל כחכמים דפוסלין כ"פ רבינו לעיל סי' ו'. ואין לומר דעשה צורת הפתח ע"ג. דא"כ במבוי נמי כשר. וע"ק דבסוכה לא מהני דפנות ע"י צורת הפתח כמ"ש הר"ן לעיל בפיסקא דרבא דאמר ואינה ניתרת אלא בצורת הפתח. וז"ל נראה לי שאין צורת הפתח מתיר בשתי דפנות של סוכה אע"פ שהוא מתירו לשבת ולכלאים כדאיתא בפ"ק דעירובין שאם אתה אומר כן להאי לישנא קמא דרבא מאי קולא דדופן שלישי דאמרי בה אפילו טפח כיון שיש בה צורת פתח ע"פ כולה א"ה אפילו בשתי דפנות הוא מתיר אם אתה אומר דדופן סוכה כדופן שבת לענין צורת הפתח ולליטנא בתרא דרבא נמי כו' עכ"ל. ש"מ דבסוכה לא מהני צורת הפתח בשתי דפנות ובשבת הוא מתיר. ולא ראיתי א' מן הפוסקים ופרשנים שהרגיש בזה ע"כ נ"ל להגיה כל הספרים וכצ"ל כשרין במבוי ופסולין בסוכה. ומיירי שעשה צורת הפתח שהניח קנה על הפיצול מלמעלה:

שתי דפנות כשרות בסוכה ופסולות במבוי. היינו במבוי דעלמא אבל בשבת דסוכה מגו דהוי דופן לענין סוכה הוי נמי מחיצה לענין שבת:

עד שיהא מגופף בארבע רוחות. פי' ג' מחיצות ובד' לחי או קורה:

רחב מעשר אמות בסוכה כשרה במבוי פסול. אפילו גיפפו מג' רוחות וברביעית לחי או קורה אינו כשר אם המבוי רחב יותר מעשר. אבל בסוכה אם יש לה שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח כשרה אפילו רחבה יותר מעשרה:

ה"ג חמתה מרובה מצלתה בסוכה פסולה ובמבוי כשרה ע"כ ירושלמי:

תניא דופן סוכה כדופן שבת. והרי"ף והרמב"ם והטור לא הביאו הך דינא דמחיצה של שתי דמהני בסוכה משום דס"ל דהך ברייתא אתיא כחכמים בתראי בפ"ק דעירובין דף ט"ז דמתירין אפילו ביחיד בישוב. אבל אנן קי"ל כרבי יהודה כדדרש רב נחמן (שם) דלא התירו אלא בשיירא. אבל ליחיד לא התירו מש"ה בסוכה נמי פסולה אבל רבינו ס"ל כיון דלשיירא מותר ש"מ דהוי מחיצה מדאורייתא מש"ה הוי דופן לענין סוכה נמי וכ"פ רבינו לקמן סי' ל"א דקי"ל דופן סוכה כדופן שבת. וכן בפ' שני (סימן מ') ע"ש ועי' בחדושי לקמן סימן ל"א:

ודברי תימה הן דהא תנן ואם יש לו צורת הפתח א"צ למעט. וה"ה מהל' שבת פ' ט"ז תי' דס"ל להרמב"ם בשהוא יתר מעשר עם צורת הפתח כעשר בלא צורת הפתח. מה עשר בלא צורת הפתח פרוץ מרובה על העומד לא אף יתר מעשר בצורת הפתח פרוץ מרובה על העומד לא. והא דקתני אם יש לו צ"ה א"צ למעט. היינו בגוונא שלא יהיה פרוץ מרובה על העומד וע"ש:

סעיף ט

פירוש מבוי מפולש. ובתוס' הקשו וז"ל ולא יתכן דא"כ לא משתרי בלחי וקורה אלא לר"י וכולהו אמוראי כרבנן בפ"ק דעירובין ואמרי' בסוף כל גגות דאין הלכה כר"י ע"כ. לפרש"י ולשיטת רבינו אין מקום לקושית תוס' דרבה דס"ל לחי משום מחיצה אפילו לרבנן דסברי דג' מחיצות מדאורייתא משתרי בלחי כמו שהביא רבינו בסמוך דברי רב יהודה. וכן פרש"י לדידך רבה דסבירא לך לחי משום מחיצה. אך בתוס' היה בגרסתם רבא והוא סבר לחי משום היכר ומש"ה קשיא להו וזהו כוונתם בתחלה בהצעת דבריהם בין למ"ד לחי משום היכר וע"ז יסדו דבריהם אבל אי קשיא לי הא קשיא לי דאי איירי בסוכה מפולשת מאי קאמר דאילו סוכה דעלמא בעי טפח שוחק הא ר' סימון דמסיק הכי לעיל דבעינן טפח שוחק היינו בב' דפנות כהלכתן דעריבן. אבל בסוכה העשויה כמבוי ומפולשת בעינן פס ד'. והכי ה"ל למימר דאילו סוכה דעלמא בעי פס ד'. בשלמא לפי' תוספות דמיירי במבוי סתום משלש רוחות אלא שריחק הסכך מן המחיצה השלישית דלצד הבתים לא סיכך לק"מ דכיון דאינה מפולשת לגמרי ניתרת בטפח שוחק פחות מג' סמוך לדופן כשם שניתרת בו סוכה דאית לה ב' דפנות דעריבן. כמ"ש הר"ן והובא בש"ע סי' תר"ל סעיף ד' ע"ש מ"א ס"ק ד'. ותמה אני על מהרש"א שהקשה כן בשיטת תוס' והרי אתה רואה דלשיטת תוספות לק"מ. וצ"ל דלשיטת רש"י ורבינו דגרסי' רבה

שהוא תלמיד דרב יהודה ור"י ס"ל אפילו סוכה העשויה כמבוי כשרה בטפח. ומש"ה קאמר דאילו סוכה דעלמא בעי טפח:

משום מצות סוכה התירו. ודעת הר"ן והתוס' דוקא במבוי סתום וע"ד שפרשתי ע"ש בתוס' ור"ן:

ה"ג שהיה תלמידו של רבה. וכ"כ רבינו בפ"ק דעירובין סי' י':

סעיף י

רבי יאשיה אמר אף מחמת דפנות. כתב המרדכי בשם ראבי"ה דלר' יאשי' נמי בעינן למחיצות מפסולת גורן ויקב ע"ש. ושמעתי להקשות א"כ לדידיה האיך שייך למימר הלכתא דופן עקומה בכ"מ בסכך פסול ולק"מ דהא לרב דאמר לקמן (דף י"ז) דסכך פסול פוסל בין באמצע בין מן הצד בד' אמות. ע"כ ס"ל דהלכתא לא אתיא לדופן עקומה כמ"ש הרמב"ן הביאו רבינו לקמן סי' ל"ב. כמו כן נימא לרבי יאשי':

ורבי יהודה מכשיר. עי' לעיל סי' א':

ב"ש פוסלין. פי' משום דבגמרא אמרי' לעיל (דף ג') דפליגי נמי בסוכה קטנה והיינו פחות משבעה טפחים וחסורי מחסרא והכי קתני ואינה מחזקת כדי ראשו ורובו ושולחנו ב"ש פוסלין וטעמא דב"ש בסוכה קטנה משום דלאו ראוי לדירה היא ומניה נפקא לאביי דסברי ב"ש דסוכה דירת קבע בעינן. ר"ן:

אלא טעמא דידהו גזרה שמא ימשך אחר שלחנו. הרי"ף לטעמיה אזיל שס"ל דחד טעמא לתרוייהו כיון דסוכה קטנה אינה מחזקת אלא ראשו ורובו מסתמא השלחן עומד על פתח הסוכה וגזרה שמא ימשך ופסק כב"ש בין בסוכה גדולה בין בסוכה קטנה:

דאין הלכה כב"ש בהא. ר"ל בהך גזרה שמא ימשך ולכך בסוכה גדולה כשראשו ורובו בתוך הסוכה והשלחן בתוך הבית קי"ל כב"ה שיצא. ובסוכה קטנה קי"ל כב"ש שפוסלין ולא מטעם שמא ימשך דאפילו כשהשלחן בתוך הסוכה נמי פוסלין אלא משום דס"ל סוכה דירת קבע בעינן. אע"ג דשיטה אתמר אביי ולית הלכתא כחד מנייהו אע"ג דאינם שוים לגמרי בדבריהם. שאני הכא כיון דתלמודא פסק בהדיא כחד מנייהו מפיק לה משיטה כי הא דפסק לעיל (דף ג') כב"ש בסוכה קטנה. ולהא מילתא לחוד קי"ל סוכה דירת קבע ובעינן וקי"ל נמי כר"א אבל לא לאידך מילתייהו:

סעיף יא

ותהוי חיצונה בית שער. לפי מה שמסכים רבינו בהל' קטנות סוף הלכות מזוזה סי' ט"ו עם [תירוץ ר"י] דבית שער פטור מדאורייתא וחייב מדרבנן ומאי פריך אימא

הא דקתני הכא פטורה מן הסוכה היינו מדאורייתא. כבר תירץ מהרש"א דלשון פטורה משמע אפילו מדרבנן דדומיא דסוכה דהוי אפילו מדרבנן ועי' בתוס' ובהרי"ף שם:

סעיף יב

ור"ת פי' שעשאה לצל ולא מעובה להגן מן המטר. עי' בב"ח סי' תרל"א ס"ק ד': ה"ג

סעיף יג

תני צריך לחדש בה דבר. אליבא דב"ה:

מכנשא ומימך בסתרקי. פי' לאסוף כסאות לישב עליהם: ה"ג

והא דמשמע התם דלא אסירי אלא מדרבנן היינו אחר שנפלה ובטלה מצותה. וא"ת מנ"ל דהא דקתני התם ושוין בסוכת החג דבנפולה איירי אימא בעודה קיימת ומקרא דחג לה'. וי"ל דומיא דרישא בסוכה דעלמא דר"ש מתיר דמוקמינן בפ' המביא בנפולה ע"ש. וכן צ"ל לתי' ר"ת דדומיא דסוכה דעלמא קתני דפליגי ר"ש ורבנן דהתם ליכא לאפלוגי ה"ה בסוכת החג איירי בכל הסוכה אפילו יותר מכדי הכשר סוכת החג ש "מ משום דאיתקצי למצותה ובלימוד הישיבה ישבתי בדרך אחר שיטת ר"ת וה"ק. וממאי דר"ש היא דתני רב יוסף ושוין בסוכת החג שהיא אסורה וכ"ת דהא דאסרינן התם מקרא דחג לה' וסיפא דקתני ואם התנה הכל לפי תנאו אתאן לסוכה דעלמא מ"מ קשה על הך תנא אמאי לא תני הך שריותא דביתר מכדי הכשר סוכה מהני תנאי ובלא תנאי אסור אף לר"ש היינו בסוכת החג ביו"ט דאסור משום סתירת אהל ומשום מצוה ובהא מודה ר"ש דמוקצה למצוה והוקצה לאיסורו והוי דומיא דנר בשעה שהוא דולק אע"כ צ"ל דסמך בדין זה על אידך ברייתא דסככה כהלכתה א"כ ש"מ דהך ברייתא דסככה ר"ש. ומעתה לא צריכן לדוחק רש"י שפי' הך דלא הקשה ברישא מהך דתני רב חייא בר יוסף דניחא ליה לאותבי' ממתני' דרבי חייא ור' אושעיא עכ"ל דמש"ה לא אותבי' מהך דתני ר"ח בר יוסף דה"א דסוכת החג אסורה מקרא דחג לה' והשתא מכח ברייתא דסככה פריך ממ"נ וכדאמרן ודו"ק:

ור"ת תי' דהך וכו'. ובטור סימן תרל"ח ז"ל ור"ת פי' אפילו בעודה קיימת אם הוא יותר מכדי הכשר סוכה כו' משמע בנפולה אפילו בשיעור הכשר לא אסור לר"ת מקרא דחג לה' וצ"ע מנ"ל הא:

אבל עצי הדפנות משרי שרי. ומ"ש תוס' בפ' המביא דעצים כדי הכשר סוכה היינו ב' דפנות ושלישית טפח לסימנא בעלמא נקט ודלא כמהרש"א שהשיג בזה וק"ל:

בין עצי דפנות בין עצי סכך. נראה דיליף לה מדכתיב חג הסוכות שבעת ימים לה' דדרשינן מיניה דעצי סוכה אסורין ומדכתיב מלא בוי"ו לרבות דפנות כמו דדריש לעיל (דף ו') בסכת בסכת מלא לענין דפנות. ועי' מ"ש הט"ז סי' תרל"ח ס"ק א' דמפ' הך ברייתא דלקמן (דף י') עיטרה בקרמין ובסדינין מן הצד משום מוקצה ט"ס הוא דהא תוס' כתבו להדיא בשבת דף כ"ב דמשום מוקצה אינו אסור אלא ביו"ט ושבת ולא בחש"מ והיכי קתני אסורין להסתפק ממנו עד מוצאי יום טוב האחרון של חג משום דאיתקצי לבה"ש הא בה"ש גופא מותר ממ"צ אלא טעמא משום ביזוי מצוה ע"ש בתוס':

סעיף יד

דאי צלתה מרובה מחמתה בלא אילן לא מיפסלא. והא דפריך והא קמצטרף סכך פסול. ולא משני כגון דבלאו פסול צלתה מרובה. משום דא"כ מאי למימרא לשון תוס'. ורבינו העלים קושיא זו והיינו טעמיה. דאם הסוכה צלתה מרובה מחמתה. א"כ אפילו כשאילן צלתה מרובה מחמתה נמי כשר כמו שהביא רבינו לקמן בסי' ט"ז גבי סדין שפירס על הסוכה שכשרה אם הסוכה צלתה מרובה מחמתה. ולשיטת הגאונים. ולא נחית רבינו לחלק בין שהאילן קדים משא"כ התם הסוכה קודמת לסדין וכמו שחילק מהרש"א לשיטת תוס':

ה"ג ועוד אמרינן לקמן כו' כמותן כשירה:

כיון דכי שקלת ליה סגי בכשר. אע"ג דאין ריוח ביניהם אלא כמותן הא קיי"ל פרוץ כעומד מותר וא"כ כ"ש אם הסוכה צלתה מרובה מחמתה בלא אילן פשיטא דכשר וק"ל:

אבל רבינו אבי העזרי כתב בשם ריב"א. נראה שכן הוא דעת רש"י שפי' בד"ה מהו דתימא ומדחזי לעליון חמתה מרובה סבר כמאן דליתא הוא ולא פסול ע"כ ועל כרחך צ"ל דאיירי דסוכה תחתונה היא צלתה מרובה מחמתה דאי לאו הכי היכי אסיק אדעתיה למימר על סוכה עליונה כמאן דליתא הא תחתונה חמתה מרובה מצלתה וע"כ הוא צריך להאי סככה דלמעלה. וכו יש לפרש דברי רש"י ד"ה הא כמצטרף דר"ל דאפילו בסוכה צלתה מרובה מחמתה מ"מ אם נחשוב סכך כשר שכנגד האילן כמאן דליתא נמצא שמצטרף סכך פסול של אילן עם סכך כשר שאינו תחת האילן ומהני ומשלים שע"י שניהם נעשו צלתה מרובה מחמתה וכן יראה לפרש דברי רש"י על דרך זה בד"ה אמאי כשרה ודו"ק. ועפ"ז לא יהיו דברי רש"י סותרים אהדדי:

והאי דהוצין לא מקרי סכך פסול. אבל האי דמקרה א"צ לפני' כיון דאין הסכך פסול כנגד סכך הכשר והוי כמו ענפי אילן שאינם מצילין נגד הסכך הכשר אלא כנגד האויר שבין סכך כשר:

סעיף טו

וטעמא דמיסתבר הוא והלכתא כוותיה. עם שרב חסדא ורבה בר רב הונא רבים נינהו. שמואל נמי רבים ס"ל כוותיה דהא דמערבא ס"ל כוותיה:

והש"ס דפריך לשמואל וכו'. דברים אלו קשים להולמם ונ"ל שאין כאן מקומו כמו שיבא:

ה"ג ומכשיר בשאינה:

והדבר ידוע דאיו לך דירה סרוחה מזו דשייף ועייל אנחוניה. וזה שכתב רבינו לעיל והש"ס דפריך לשמואל כו' פה יבא על נכון. וה"פ דלפי סברת רבינו דמי שסובר שצריך לקבל כרים וכסתות פשיטא שסובר שצריך שתהיה הסוכה העליונה עשרה. א"כ ה"ל להש"ס לפרוך על רב הונא ורב חסדא ורבה בר רב הונא מר' יהודה שס"ל שתהא סוכה ראויה לדירה ש"מ שצריכה שתהא גבוהה עשרה וא"ת שסבירא להו כת"ק. אכתי קשה מנ"ל דת"ק כוותייהו ס"ל. אימא דת"ק נמי ס"ל כשמואל אלא דבהא פליג אדר"י דאפילו התחתונה אינה יכולה לקבל כרים וכסתות של עליונה אלא ע"י הדחק מ"מ התחתונה פסולה אבל לפי סברת בעל העיטור עם היות שהתחתונה מקבלת כרים וכסתות של עליונה. מ"מ אית לן למימר שהעליונה אין בחללה אלא ד' טפחים ושייף ועייל. א"כ ליכא למיפרך מדר' יהודה דאמר לך רב חסדא רבי יהודה נמי כוותיה ס"ל. אלא דבהא פליג את"ק שהתחתונה צריך לקבל כרים וכסתות של עליונה בלי דחק דבעינן דירת קבע:

סעיף טז

דמאי שנא מלנאותה. משום דאין לנו טעם נכון לחלק בין מפני הנשר ובין לנאותה שהרי שניהן ענין נוי המה שלא יטנפו העלין את המאכל והמשתה. ואין לנאותו גדול מזה:

עמד ופירס עליה סדין. וא"ת דמסיק התם רגל אחר הוי. מ"מ המקשן דס"ד דסוכת החג הוי אלא שפריך ר"א אדר"א. ה"ל להקשות נמי ממתניתין דהכא על ר"י בר אילעאי:

אפי' לנאותה פסולה אם חמתה מרובה. עדיפא מיניה ה"ל להקשות אפילו לא פירס עליה סדין כלל מפני החמה ונשר פסולה דהא הוי אמתה מרובה מצלתה. אבל באמת שניהם צדקו יחדיו. דמיירי שהשלים אח"כ הסוכה בסכך כשר עד שהיתה צלתה מרובה לבד הסדין ע"כ אם פירס הסדין לנוי לא מעלה ולא מוריד לענין סכך סוכה כשרה דהא השתא מסוככת כראוי. משא"כ אם פירס מפני חמה כיון דפירס לשם סכך לא מהני אח"כ השלמת סכך כשר. ודמיא כמי שסיכך בסכך פסול ואח"כ הניח עליה סכך כשר לא חזרה להכשירה עד שיסלק הסכך פסול. ועי' מ"ש לעיל בסי' י"ד אבל אי קשיא לי הא קשיא מאי קאמר לימא מסייע לי'. ה"ל לשנויי דהתם מיירי דהסוכה היתה צלתה מרובה מחמתה כדקתני סיככה כהלכתה. ובכה"ג אפי' מפני הנשר נמי כשר וצ"ע:

ולפי' ר"ת ניחא דמוקי לה בשצלתה מרובה מחמתה. ויש לדקדק ה"ל לרב חסדא לפלוגי ל"ש אלא מפני הנשר אבל להגין כשרה וי"ל דהיינו לנאותה כמ"ש רבינו לעיל מ"ש לנאותה וכדפרשתי:

סעיף יז

והוא דאמר איני בודל מהם כל בין השמשות. כדמוקי לה בש"ס במס' י"ט דף ל' ע"ש ובסי' י"ג לעיל:

דלא לימרו קא מסכך בדבר המקבל טומאה. משמע אפילו הסוכה מסוככת כהלכתה. וקשה דלעיל סי' י"ד פסק רבינו דאי צלתה מרובה מחמתה בלא אילן לא מיפסלא מחמת צירוף סכך פסול כיון דשקלת לי' לפסול אכתי צלתה מרובה. מ"מ יפסול הסוכה משום שלא לימרו דמסככין במחובר. וי"ל דהכא בקל יכול לשקליה לכתונתא# והוי כלכתחלה. משא"כ באילן:

סעיף יח

ולא דמי להא בשמואל כדפרישית לעיל. סי' ט"ו דהא דבעי שמואל עשרה היינו בין סכך כשר לסכך כשר. אבל בנויי סוכה שהן פסולים לסיכוך שמואל מודה דבהפלגת ד' פוסל סכך העליון:

דמכשיר הפלגת ד'. ר"ל עד הפלגת ד':

ואפי' הכי מפני נשר פסולה. וקשה מאי ראי' התם היינו טעמא שאלמלא הסדין הי' נושר ונעשית חמתה מרובה מצלתה והסדין מנעו מליפול ומש"ה פסול. דבלא סדין הוי חמתה במרובה מצלתה כמ"ש רבינו בשם ר"ת לעיל סי' ט"ז. וי"ל דע"כ האי דפסלינן

בסדין מפני הנשר ע"כ משום דסכך פסול הוא. דאי סכך כשר הוא. אטו אם סכך כשר מונע הסכך מליפול תפסול:

סעיף יט

על גבי קינופת פסולה אבל פורס ע"ג נקליטי המטה. הנה הרי"ף ורבינו פסלי קינופת סתם אפילו אינה גבוה עשרה כיון דקביעי. ונקליטין משמע דכשר אע"ג דגבוה עשרה. אע"ג דבברייתא קתני בהדיא ובלבד שלא יהיו נקליטין גבוהין מן המטה עשרה דוחין הך ברייתא משום דקי"ל שיפועי אהלים לאו כאהלים דמי כדלקמן סי' ל"ז. והך ברייתא אתיא כמ"ד דשיפועי אהל כאהל דמי כ"כ הרמב"ן באריכות ע"ש במלחמות. אבל הטור ברמזים ובהלכותיו סי' תרכ"ז ס"ל לדעת רבינו דלא מכשיר בנקליטין אלא כשאין גבוהין עשרה כדקתני בברייתא והא דמסתם סתומי בנקליטין דמשמע אפילו גבוהין עשרה. י"ל דסמך הרי"ף ורבינו על הא דמייתי ראיה מהירושלמי שכן אדם עושה חלול באצילי ידיו מסתמא אין עושה חלול גבוה עשרה וכ"מ בב"ח. אבל אין לומר שסמכו על הא דלקמן סי' ל"ז דכילה כשיש לה גג וגבוה עשרה שאסור לישן בתוכה בסוכה. וא"כ אדתני קינופת פסולה אפילו כילה פסולה אלא ע"כ קינוף אפילו בשאינה גבוה עשרה איירי ועלה קתני נקליטין כשרה. די"ל דבכל גוונא איירי פסול דקינופת והכשר דנקליטין:

סעיף כ

והוא שאינה גבוה עשרה. בסי' תרכ"ז ס"ק ג' ז"ל מ"א נ"ל דהנך עשרה טפחים מארעא משחינן אע"פ שאין י"ט מן המטה לכילה וכ"מ בתוספות סוף דף כ"א ע"א. ואגב שיטפי' כ"כ דהא איתא להדיא בברייתא ובלבד שלא יהיו נקליטין גבוהין מן המטה עשרה. גם ראיות הרי"ף מהירושלמי שכן הוא עושה חלל באצילי ידיו. ואותו חלל מן המטה ולא אישתמיט חד מפוסקים שהזכיר מזה ומה שהביא ראיה מתוספות חילוק גדול יש ביניהם דהתם הכרים וכסתות לא יניח שם משא"כ בכילה ונקליטין העצים מחוברים במטה עצמה ומותחין עלי' סדין ואם אין מטה אין נקליטין ולפיכך אם אין עשרה מהמטה לאו אהל הוי:

וכן דעת רב אלפס. עי' לקמן בפ' זה סי' ל"ז מ"ש שם בשמו:

והכין פסקו כילה שיש לה גג אפילו אין גבוה י' פסולה. דס"ל לרבוותא דפליגי הני תרי לישני וללישנא בתרא בשיש לה גג אפילו אין גבוה י' פסולה:

דהא שמואל תרגמה להא דהישן תחת המטה במטה עשרה. ואי כהני רבוותא אפילו בלא גבוה עשרה פסול דהא יש למטה גג:

סעיף כא

וסיכך ע"ג פסולה. אבל אם סיכך כראוי ואח"כ הדלה כשרה כך דייק ר"ת לשיטתו סי' י"ד וט"ז כיון דבלאו פסול צלתה מרובה מחמתה. דאלת"ה ליתני סיכך ואח"כ הדלה פסול וכ"ש הדלה ואח"כ סיכך. והר"ן דחה ראיה זו דאיכא למימר תרתי בבי קתני הדלה את הגפן שבתחלה סיכך כראוי והדלה אחר כך עליה או סיכך ע"ג ואח"כ סככה כהלכתה. כמו חלץ ועשה מאמר. וראיתי בחידושי ריטב"א הקשה על ראיות דר"ת דהא רישא בשלא רבה הסכך כשר על הפסול ואין צלתו מרובה מחמתו. וא"כ היכי אפשר דמתכשר בשסיכך ואח"כ הדלה דהא אינה מסוככת כהלכתה ומצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר ע"כ. ודבריו תמוהים דשפיר מצינו למימר דרישא איירי בשצלתה מרובה מחמתה ע"י סכך כשר. אלא שסכך פסול ג"כ צלתה מרובה ואין הסכך הכשר רבה עליו. ועוד אני אומר דלשון הברייתא דקתני וסיכך ע"ג. סייעה לדיוק ר"ת:

וצריך לנענע. פרש"י שצריך לנענע כל חד וחד וכ"פ בש"ע:

כדי שיהא מעשה לשם סוכה. לאו דוקא דהא לא בעינן סוכה. לשמה כדפסיק לעיל סי' י"ג. אלא רצה לומר לשם צל וכ"כ הר"ן:

סעיף כב

דתלאן וקשרן ואחר כך פסק ראשי חוטין שלהן פסולין. אבל היכא דתלאן ופסקן ואח"כ קשרן כשרין דלא בעינן כנף בשעת פתיל והא דתני תלאן ואח"כ פסק ראשי חוטין שלהן פסולין. היינו תלאן וקשרן:

סעיף כד

מפני מה אמרו חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדין אין מסככין בהן. וליכא למימר דאיירי במונחין ועומדין ונמלך עליהן לסיכוך דפסולה מדאורייתא ה"ל למתני במתני' אינה סוכה. משמע מדאורייתא סוכה היא שמניחין עכשיו לשם סכך ומדרבנן פסולה לכך שואל מפני מה:

ליבשה ונמלך עליהן לסיכוך והתורה אמרה תעשה ולא מן העשוי. ובכה"ג אין ניתרת בהתרה אלא צריכה נענוע וכ"פ בש"ע סימן תרכ"ט סעיף י"ז. וז"ל הר"ן איכא מ"ד דאע"ג דאסור לסכך בתחלה בחבילין אפ"ה בחבילה שהניח ליבשה אם נענע כשרה כדמוכח

גבי נסרים דאע"ג דלכתחלה אין מסככים בנסרים אפ"ה בסוכה שהיא עשויה כבר סגי ליה בפקפוק. דכיון דמחזיר עליה לבטלה ליכא למגזר שמא ישב בסוכה של תקרה אחרת שהיא עשויה כבר ע"כ. והנה על הר"ן לק"מ דסבר מפקפק היינו שמנענע את הנסרים כמו שפי' רש"י אמנם על הטור וש"ע שפוסקים בסימן תרל"א כפי' הרא"ש לקמן סימן כ"ט שמפקפק שמסיר את המסמרים שהיו קבועים בהם. וא"כ אמאי לא ניתרת הכא בהתרה בלי נענוע. וי"ל דהתם ע"י שמסיר המסמרים מנענע הנסרים בלי ספק משא"כ כאן בהתרת הקשר של חבילה עם היות שקצת מהקנים מנענעים כמו כן ע"י התרת הקשר מ"מ בחבילה שיש בתוכו עכ"פ כ"ה קנים יש בהנשארים פסול דאורייתא תעשה ולא מן העשוי וז"ל הב"ח סס"ק י' ואין להקל ג"כ להתיר בנענוע בלי התרה אפילו בהעלה לייבש דהראיה שהביא הר"ן מנסרים יש לדחות דדלמא התם שאני דבפקפוק הוא ביטול תקרה ליכא למגזר. משא"כ בחבילה בנענוע ליכא ביטול היבש. דכך מתייבשת בחבילה במקום האחר כמו במקום הראשון אכתי הגזירה במקומה עומדת והלכך אין היתר בשום דבר כי אם בנענוע עם התרה תחלה והנענוע להזיזה ממקומו כדעת ר"ת נ"ל עכ"ל. וכן הרב מ"א נמשך אחריו ושצריך התרה עם נענוע. ואני איני יודע שום טעם לחלק בין הך לנסרים דהא חבילה סכך כשר הוא אלא משום גזירת אוצר הוא פסול מטעם תעשה ולא מן העשוי וכיון שהוא מהדר לבטל ומנענע את החבילין הרי הוא בקי בתולמ"ה וליכא למיגזר שמא יאכל תחת אוצר. כמ"ש רבינו סברא זו גבי נסרים סימן כ"ט. ומפני זה א"צ להזיזו ממקומו כמו גבי תקרה שאין עלי' מעזיבה שאינו מזיז הנסרים ממקומן כי אם שלוקח המסמרים שהיו קבועים חזינן שהוא בקי בתולמ"ה. ע"כ אין לזוז מפסק ש"ע שדי בנענוע בלי התרה והזזה ממקומו:

ואע"ג דעשוי למלאות בית קיבול הוא. וז"ל הרמב"ם פ"ג מהל' כלים בית קיבול העשוי למלאות אינו בית קיבול כיצד בקעת של עץ שחוקקים בה בית קיבול ותוקעין בו הסדן של ברזל. אם של נפחין הוא אינו מקבל טומאה אע"פ שיש בה בית קיבול לא נעשה אלא למלאותו ובפ"ה מהל' סוכה בחיצין נקבות פסולה שאף על פי שהוא עשוי למלאות בברזל בית קיבול הוא ומקבל טומאה ככל כלי בית קיבול. וצ"ל דהכא שאני לפי שפעמים נוטלים הברזל ממנו והמילוי אין שם בקביעות כמו שהזכירו התוס' סברא זו. אבל הרמב"ן בשו"ת סימן רט"ו גם הר"ש בפי"ז דכלים פירש במתני' פירוש אחר ע"ש. וזהו השגת הראב"ד לשון המשנה תחתית הצורפין כו'. ר"ל דיש לפתור אותה המשנה כמו שפירש הר"ש ודלא ככ"מ ע"ש. וס"ל בית קיבול העשוי למלאות מקבל טומאה. ודברי רבינו אין הכרע. ועיין בר"ש פרק כ"ו ממסכת כלים ע"ש:

בהוצני פשתן כיתנא דלא דייק ולא נפיץ דעדיין עץ הוא. אע"ג דבגמרא מסתפקא לן כל היכא דתיר אע"ג דלא דייק ולא נפיץ הושני קרי ליה והוצני קרי ליה היכא דלא תיר ולא דייק ולא נפיץ. כיון דטומאת אניצי מדרבנן הוא דמדאורייתא אינה מטמא בנגעים אלא טוי כמ"ש תוס'. מש"ה נקיט לה רב אלפס ורבינו לקולא בספיקא. הר"ן. וקשה לפ"ז עדיפא מיניה ה"ל להרי"ף ורבינו לשרויי אפילו דייק ולא נפיץ דספיקא דר"י בהושני הוא ורבה מספקא ליה אי דייק ולא נפיץ נמי הושני קרי ליה וספיקא דרבנן לקולא. ונראה לי אע"ג דמילתא דרבנן הוא מ"מ בהא ספיקא אזלינן לחומרא כמ"ש גליון מרדכי פרק החולץ וז"ל אע"ג דקי"ל בשל סופרים הלך אחר המיקל היינו היכא דחזינן פלוגתא דתנאי אבל היכא דלא חזינן פלוגתא דתנאי בהדי' אלא לא ידעינן מה אמרי בי' קמאי כי הכא אזלינן לחומרא אף בשל סופרים וכה"ג אמר בערבי פסחים דכולהו ארבע כוסות צריכי הסיבה מספק אע"ג דשל סופרים הוא עכ"ל. וא"ת א"כ ה"ל להחמיר אפילו בלא דייק ולא נפיץ. ויש לומר דמש"ה מקלינן בכה"ג דספק ספיקא הוא:

סעיף כה

שביק להו ונפיק. ואף לדפנות פסולין כיון דסני ריחייהו. ר"ן:

אגד בידי שמים לא שמיה אגד. וקשה דהא ילפינן בסמוך מאזוב דפרה דאגד חד לא שמיה אגד ובאזוב דפרה אגד בידי שמים הוי אגד דקתני התם פי"א דפרה אזוב שיש בו שלשה קלחים מפסגו לא פסגו ולא אגדו כשר ש"מ דאגד בידי שמים שמיה אגד. ותי' בעל המאור דמדאורייתא שמיה אגד. אבל הכא בגזירת חבילין אקילו רבנן ולא גזרו באגד בידי שמים משום גזרת אוצר:

רבי יוסי בעי ג' ורבנן בעי שנים. וא"ת הא קתני במתני' פסגו ולא אגדו כשר. והא בעי אגודה. תי' בעל המאור דפשחן ולא נפסקו לגמרי. וריטב"א בשם רבו תי' דמדאורייתא באזוב דפרה לא בעי איגוד אלא שלשה קלחים לר"י שיהיה ראוי לאיגוד ולרבנן שנים. דלא ילפינן לקיחה לקיחה מאזוב דמצרים. וכ"כ הרמב"ם פי"א דפרה. וז"ל שמצותו להיות אגודה אע"פ שלא נתפרש בתורה שיהיה אגודה ע"כ. ואני אבין את דבריהם שמצותו להיות אגודה מאחר שמצות אזוב בשלשה קלחים לכך צריך להיות אגודה כדי שיזה בכל שלשה גבעולין:

בחבילה של כ"ה קנים כההיא דירושלמי לעיל סי' כ"ד וע"ש ויש סוברין דהך דירושלמי פליגא אגמרא דילן דהא רב חסדא סבר דאגד שלשה או שנים מקרי חבילה

וכן נראה מהרי"ף שלא הזכיר מזה הירושלמי. אבל רבינו סובר דלא פליגי ולא מקרו חבילה לענין גזרת אוצר כי אם שיהיה שני קנים עכ"פ באגודה אחת ויש בהם כ"ה קנים:

סעיף כו

דאוכלין נינהו ומקבלין טומאה. וא"ת אמאי מפרש טעמא דלא חייצי בפני טומאה משום דלכי יבשי מיפרכי. הא בלא"ה קי"ל דכל המקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה תי' בתוס' דאיירי בירקות שלא הוכשרו עדיין אבל לענין סכך סוכה כיון דראוים לקבל טומאה סכך פסול מקרי ובסי' תרכ"ט ס"ק ב' השיג ט"ז על מהרי"ל שתלה הדין אם נטמא ממש וחלילה להשוות כטועה והילך לשון מהרי"ל בהל' סוכה אמר מהרי"ל כל דבר המקבל טומאה אסור לסכך בו לכן יזהר כל אדם שלא להניח סולם או שברי כלים של ספסלאות וקתדראות על הסכך להחזיק את הערבה דחיישינן שמא נטמאו במדרס ע"כ. הבין דהך טעמא שמא נטמאו במדרס אכולהו קאי. ולא כן הוא דבסולם אסור לסכך דראוי לקבל טומאה. אלא דשברי כלים שאינם ראוים מיד לקבל טומאה. ולהכי הוצרך לתת טעם דחיישינן שמא נטמאו במדרס:

סעיף כז

ואם קצרן מתחילה לסכך אין להם ידות. כרב מנשיא בר גדיא דר' אבא אתי' כתנאי אבל רב מנשיא אתי' ככ"ע:

אין המחשבה מוציא את הידות מידי טומאה. דמחשבה אינו מוציא מידי מחשבה:

כגון שדשן בגורן. כר' יוחנן דאמר בסוסן ממש:

סעיף כח

ור"מ אוסר. לכאורה משמע שאוסר לכתחילה אבל בדיעבד כשרה. אמנם א"א לומר כן דהא קתני בברייתא ר"מ פוסל ותני נמי סככה בנסרים שיש בהם ד' פסולה. ריטב"א. ולפ"ז ה"ל לרבינו להביא הנך ברייתות. ונראה שסמך רבינו על הא דקתני נתן עליה נסר בדיעבד שאין ישנים תחתיו. ועוד דהנך אמוראי בהפכן על צידיהן פסלי אפילו בדיעבד ואיידי דר"י אומר מסככין תני ור"מ אוסר. ואשמועינן אגב אורחיה דהא דר"מ מטעם גזירה דרבנן היא ולאו מדינא:

דר"מ ור"י הלכה כר"י. וא"כ הנך אמוראי נחלקו שלא אליבא דהלכתא:

מיתוקמא שפיר לכ"ע. והדרינן לכללא ר"מ ור"י הלכה כר"י. וליכא למימר הא קי"ל הלכה כר"מ בגזרותיו שאין אלו גזרותיו שאף ר"י גוזר ג"כ גזירת תקרה אליבא דשמואל. אלא שנראה לו שאין לו לגזור בפחות מד' ריטב"א:

ולא מייתי מהך דתניא כוותיה דרב. מיהו יש ספרים דלא גרסי בהך ברייתא דתניא כוותיה דרב של ארז. ומש"ה לא מייתי הך ברייתא וע"ש בתוס' בד"ה מאי ארז. וצ"ל שרבינו סובר כמ"ש תוס' לחלק בדוחק במסכת ר"ה דף כ"ג ע"ש:

ואינה ראיה כ"כ לפי שדרך אמוראי בתראי לפ' דברי הראשונים אע"ג דלא ס"ל כוותיהו. עי' מ"ש מזה בגיטין פרק הזורק סימן י"א ועי' בפרק כיצד ריש סי' א':

והראב"ד ז"ל פסק כר"מ בגזרותיו. בתשובותיו הביאו הרמב"ן בספר מלחמות. וכן פסק בספר יראים ר"א ממיץ כרב וכר"מ בגזרותיו:

והכל עולה לסגנון אחד. כ"כ כל הפוסקים. ולפי' מהר"ם מלובלין הא דקאמר בלישנא אחרינא לשמואל הא דקאמר ר"מ מצטרפין קאי אנסרים שיש בהן ד' ומאי מצטרפין לד' אמות מן הצד. ולר"י אין מצטרפין. א"כ לדידיה לית לן נפקותא דלהני פוסקים כשמואל וכר"י בד' אמות מן הצד אין מצטרפין אפילו בנסרים שיש בהם ד' וכמו כן להנך פוסקים דפסקי כרב וכר"מ בגזרותיו מ"מ בד' אמות מן הצד קי"ל כר"י שאין זה נוגע לגזרת תקרה. גם לפירוש מהרש"א לשמואל אליבא דר"י בנסרים שיש בהן ד' כיון שיש שם סכך פסול מצטרפין לד' אמות מן הצד כמו כל סכך פסול. כמו כן אין נפקותא דלשמואל אליבא דר"י מצטרפין. ולהנך פוסקים דפסקי כרב וכר"מ ה"נ מצטרפין לד' אמות מן הצד בנסרים שיש בהם ד' כיון דשם סכך פסול עליהם. אבל אי קשיא לי הא קשיא דלשיטת מהר"ם ה"ל לרבינו לבאר לנו הדין הזה שבנסרים שיש בהן ד' איך מצטרפין לד' אמות מן הצד. בשלמא לפי' מהרש"א לא תקשי לך להיפך דה"ל לאשמועינן דמצטרפין לד' אמות מן הצד. דדין זה ממילא שמעינן כיון דידעינן דנסרים שיש בהן ד' אין רשאין לסכך בהם. נתוודע לנו דמצטרפין לד' אמות מן הצד כמו כל סכך פסול דעלמא וסמכו על הא מתני' דלקמן ושהביא רבינו סי' ל"ב סוכה גדולה שהקיפוה בדבר שאין מסככין בה. שכולל נמי נסרים שיש בהן ד' שמצטרפין לד' אמות. ומה שיש עוד לדקדק בזה תראה בסמוך סי' כ"ט ע"ש:

סעיף כט

דטעמא דביטול תקרה היינו משום תעשה ולא מן העשוי. פי' לפירושו דהרי"ף הוי קשה ליה הא דפריך לשמואל במאי פליגי. אמאי לא פריך בחוזק לשמואל מאי מהני

פקפוק הא סתם תקרת בית בד'. מש"ה נאיד מפרש"י דהמקשן נמי ידע מהד סברא דלא שייך בתקרה זו גזרת תקרה דכיון דמהדר לביטולה. ולזה פריך עכ"פ לשמואל במאי פליגי. ומשני דפליגי אם צריך ליטול אחת מבינתים לבטל התקרה שלא יהא כאילו דר בבית. אמנם תמיה לן טובא הא ע"כ לרב דפליגי בגזירת תקרה לא ס"ל הך סברא כיון דמהדר לביטולה הרי הוא בקי וכמ"ש הרמב"ן ז"ל לשיטתו שאין טעם מחוור שיהא אסור לסכך בהם לכתחלה וכשעשאה לשם בית והוא מפקפק מעט תהא כשרה דהא אכתי איכא למימר משום הנכנסין והיוצאין. א"כ מאי פריך במאי פליגי דלשמואל פליגי כאוקימתיה דרב בגזירת תקרה ופליגי הני תנאי אי שייך בתקרה שאין עליה מעזיבה גזירת תקרה או לא ואין לומר דהכי פריך דלשמואל ע"כ צ"ל דלא חש לחששא דהנכנסין והיוצאין דהא בנסרים שיש בהם ד' אסור לסכך בהן וכשיש פורתא פחות מד' מותר לסכך בהם. אכתי ניחוש משום הנכנסין והיוצאין שאין נראה לכל בין נסר שהוא ד' לנסר שהוא קצת פחות מד'. דא"כ כשתרצה להניח הני שתי חששות במשקל אחד. תקשי לך ר"מ אליבא דרב דבתקרת בית ס"ל דלא מהני פקפוק מטעם הנכנסים והיוצאים ובנסרים שהמה פחות מד' קצת מותר לסכך בהן וצ"ע. וע"ק דע"כ צ"ל דרב לית ליה האי סברא כיון דמהדר לביטולה. ואם תרצה לומר דרב אלפס לשמואל אית ליה האי סברא הוי לן לפרושי הך טעמא לשמואל:

אלא פליגי מה יש לו לעשות ותתבטל התקרה. ובהך פלוגתא הדרינן לכללא ר"מ ור"י הלכה כר"י זהו לדעת הרי"ף. אבל לדעת הראב"ד לעיל ס"ס כ"ח שפסק כרב וכר"מ בענין מסככין בנסרים ובתקרה שאין עליה מעזיבה לרב פליגי נמי בגזירת תקרה. ולדידיה בתקרת הבית נמי קי"ל כר"מ בגזרותיו. וא"כ קשה טובא מה שמסיק רבינו שם לעיל שהכל עולה לסגנון אחד הא איכא נפקותא רבה אי מהני פקפוק בתקרה הבית וכדאמרן וצ"ע:

בנסרים שאין בהן ארבעה אפילו הן משופין כשרים. וקשה הא רבי יוחנן מוקי רישא בנסרים משופין ומשום גזרת כלים. ולהך אוקימתיה הלכה כר"מ בגזרותיו. כדמצינו בעירובין דף מ"ז לאפוקי מ"ד הל' כר"מ בגזרותיו ש"מ דהלכה כר"מ נגד רבי יוסי וק"ו נגד רבי יהודה. ומש"ה פריך מדרב דאמר מסככין בחיצין זכרים דאי רב מוקי מתני' בנסרים משופין קי"ל כר"מ. א"כ בחיצין זכרים נמי נגזור אטו נקבות. וע"כ מהדר לאוקמי' אליבא דרב דפליגי בגזירת תקרה. ואחר כך מצאתי בחידושי ריטב"א כדברי ודלא כמהרש"א שנדחק בזה. כל זה לרב איברא לרבי יוחנן שמוקי רישא בנסרים משופין קי"ל כר"מ שאסור לסכך בהן ובחיצין זכרים נמי אסור לסכך וקי"ל רב ושמואל ור"י הלכה כר"י

וא"כ קשה על הני תרתי פסקות שפסק רבינו בנסרים משופין ובחיצין זכרים לעיל סי' כ"ד שמותר לסכך בהם הא קי"ל כר"י וצ"ל כיון דתניא כוותיה דרב ושמואל הברייתות אלו תיובתא דר"י דהני ברייתות משמע שקאי על פלוגתא קמייתא דר"י ור"מ. והא דלא פריך מברייתא דניחא ליה לתלמודא למורמי דרב אדרב כמ"ש תוס' בב"מ דף ל"ז ד"ה ומי ומהרש"א בשבת דף נ"ח בתוספות ד"ה והאמר שמואל. אחר כתבי זאת מצאתי בפיסקא דחיצין זכרים שהראשונים נתקשו בזה וכוונתי לדעת הרמב"ן ודלא כבעל המאור ע"ש. וא"ת אכתי איכא למיפרך אמאי לא פריך מדרב אדרב דמוקי פלוגתא דר"מ ור"י בגזרת תקרה ולא במשופין י"ל דה"א דרב מפ' פלוגתא דר"מ ור"י בתקרה שאין עליה מעזיבה. אבל בפלוגתא קמייתא איכא למימר דרב מפרש להו בנסרים משופין. להכי פריך מהך מימרא דרב בחיצין זכרים דלא ס"ל לר"מ דגזרינן בנסרים משופין. ודרב ושמואל פליגי במתני' קמייתא פריך שפיר לרב ושמואל:

ואפי' הן משופין כשרים. וא"ת הא אמרינן בפ' המוכר הבית דף ס"ו דדף של נחתומין מטמא מדרבנן ודבר שהוא מקבל טומאה מדרבנן פסולין לסיכוך ואם כן נסרים משופין דומין לדף של נחתומין ואמאי כשרים לסיכוך. וי"ל דס"ל כמ"ש תוס' לעיל (דף ה') ובעירובין דף ל"א דדף של נחתומין הוי כטבלא המשמשת אדם ואת תשמישי אדם מש"ה מקבל טומאה מדרבנן והך דרשה דתורת כהנים דכל דבר שמשמש אדם ואת תשמישיו דמקבל טומאה אסמכתא בעלמא היא. וכ"מ דהרמב"ם ס"ל כתי' זה שכתב בהל' כלים פ"ד שלש מדות בכלי עץ שאינם עשוים לקבלה. כל כלי עץ שעשוי לתשמיש אדם בלבד כגון סולם אינו מקבל טומאה כלל ולא ריבוהו חכמים לטומאה. וכל כלי עץ העשוי לתשמיש כלים והאדם כגון שלחן וטבלא ומטה מקבלין טומאה. ומנין שהן לתשמיש אדם ותשמישי משמשיו שהרי מניחין הקערות על השלחן והכוסות על הטבלא. וכל כלי שהוא תשמיש כלים בלבד כו'. ואם נאמר שכלי עץ שמשמש אדם וכלים מטמאין מדאורייתא. ודף של נחתומין אינו דומה לשלחן וטבלא. ועכ"פ מדרבנן מטמא כיון. שהדף רחב קצת להניח דבר עליו וכמ"ש תוספות שם בתי' קמא. א"כ ה"ל להרמב"ם למיחשב ד' מדות בכלים והרמב"ם דקדק כלי עץ העשוי לתשמיש אדם וכלים. אבל הני נסרים משופין שמסכך בהן אינם עשוים לתשמיש אדם וכלים מש"ה אינם מקבלים טומאה אפילו מדרבנן. ובסי' תרכ"ט הרב ט"ז ומ"א חתרו ליישב הך דינא דנסרים משופין ע"פ תירוץ ראשון שבתוספות שמחלק בין דף של נחתומין שהוא רחב לשאר פשוטי כלי עץ ע"ש. ולפי מ"ש לדינא א"א לקיים הך תי' דא"כ ה"ל למיחשב בתוספתא דפרק שלישי בב"מ דכלים ד' מדות בכלי עץ שאינם עשוים לקבלה.

עוד כתב מ"א בסי' הנ"ל ס"ק י"א. ודע דכל כלי עץ הרחב קצת וראוי להניח עליו מקבל טומאה. ואם כן אין להניח מרא ומגריפה [שקורין קריג בל"א] על הסוכה. ולפי זה אין על המגריפה שום טומאה דהא כלי עץ משמש אדם הוא כמו סולם ומנורה ואפשר לדעת הרמב"ן שסובר כלי קיבול העשוי למלאות הוי כלי קיבול כמו שמסופק בסולם ששליבותיו נעוצים בנקבים אבל לדעת הרמב"ם בפ"ג דכלים דינו ככלי פשוט ואינו מקבל טומאה. וגם לדעת רמב"ן אינו אוסר אלא בסולם בצירוף שאר טעמים ע"ש. ותו משמע מלשונו שאוסר בנשברה מטעם שראוי להניח עליו וזה אינו דאפילו אינו ראוי עכשיו מ"מ פסולין לסיכוך הואיל ומכלי קאתי ותחלתה היתה ראויה לקבל טומאה כמו דף של נחתומין וכמו שפירש רש"י גבי מטלניות שאין בהם שלשה על שלשה ותוספות בפרק ב' דשבת דף כ"ו ד"ה אין בו ע"ש:

אבל בית שהוא מקורה ואין בה מעזיבה מפקפק את כולה. הא אית בה מעזיבה אין די בפקפוק או בנוטל נסר. דהא מעזיבה סכך פסול הוא אלא צריך להסיר בתחלה כל המעזיבה ואח"כ יפקפק. וזה כשר בלי פקפוק ודלא כר' אברהם הצרפתי הובא בשו"ת מהר"ל בן חביב בתשובה א' בשמו שרוצה לומר דלא מהני פקפוק. כיון דקעבד מעשה. משא"כ כשאין עליו מעזיבה אינו כי אם פסול מחשבה לחוד ע"ש. וזה אינו דהא בלא מעזיבה עביד ג"כ מעשה שחיבר הנסרים במסמרים:

שמסיר את המסמרים שהיו קבועים בהן. אע"פ שאין מנענע ודלא כפרש"י. והיינו טעמא כיון דמהדר לביטולה הרי הוא בקי בתולמ"ה וליכא למיגזר שמא יאכל תחת תקרת הבית. ונוכל לומר שס"ל כדעת רש"י אלא דקמ"ל עם היות שהמסמרים רפוים ויוכל לנענע הנסרים. מ"מ לא מהני נענוע בלי הסרת המסמרים:

או נוטל אחת בינתים בין כל אחת ומניח פסל במקומו. משמע דשאר הנסרים אף שהמה עדיין מחוברים במסמרים כשר. וקשה א"כ מאי מהני נוטל אחת מבינתים הלא המה פסולים משום תעשה ולא מן העשוי ורבינו לקמן סי' ל"ב מסיק כמ"ד סכך פסול פוסל באמצע בד'. וי"ל דהא על הנסרים אין שם סכך פסול עליהם אף שהמה נטועים במסמרים אינם פסולים מטעם פסול מחובר דתלוש ולבסוף חיברו כשר לסוכה כמ"ש ב"י ס"ס תרכ"ו בשם הגהת מיימוני ואינם פסולים אלא מטעם תעשה ולא מן העשוי. או מדרבנן משום גזירת תקרה. וס"ל לרבינו כיון דנוטל נסר מבין שני נסרים מבטל הך תקרה שלא להניח עוד שם לתקרת בית. כי אם מה שמניח לשם כאלו מסכך עתה לשם מצות סוכה דהא כבר ביטל תקרה הישנה ודומה לזה כתב ב"י לשם בשם א"ח וז"ל נוכל לומר שאלו העושים סוכה בתוך הבית ואינם מסירים הרעפים עד אחר סיכוך

הסוכה שאין צריכין לנענע הסיכוך אח"כ משום תולמ"ה לפי שהסרת הרעפים ופקפוק הדפין הוא המעשה להכשיר הסיכוך הנעשה בפיסול ע"כ. וגזרת תקרה נמי לא הוי כיון דמהדר לביטולה. ונאיד רבינו מפרש"י דמניח נסר ופסל ואיתרמי שמונה טפחים באמצע כדאוקמינהו להה"א ברייתא דקתני מודה ר"מ שאם יש בין נסר וכו' דהכא אחת מבינתים קתני. ועוד שלשון המתני' משמע דבנוטל אחת מבינתים תהא כולה כשירה. ולא שתהא סוכתו חציה פסולה כמ"ש הרמב"ן ועוד משום קושית תוס' אמאי לא פריך לקמן מהך מתני':

ודבריו תמוהים. דהא אפילו בנסרים ארבע לית בהו גזרת תקרה כיון דמהדר לביטולה. וע"ק לדבריו מאי פריך לשמואל סיפא במאי פליגי כיון דהמתני' איירי בנסרים שאין בהם ד'. לשמואל נמי ניחא דפליגי בגזרת תקרה. ור"י הוא דקאמר לר"מ כמו דאוקמינהו אליבא דרב. ושיטת הרמב"ם בנוי על דברי הרמב"ן בספר המלחמות לפ' דעת הרי"ף. ויבא הכל על נכון:

המקרה סוכתו בשפודין. פי' הטור שפסול משום דמקבלי טומאה. ופי' ב"י דמיירי בשל עץ דבמתכת בלא"ה פסול דלא מיקרי גידולו מן הארץ כי אם דבר הצומח מן האדמה. ובמ"א הקשה עליו דפשוטי כלי עץ טהורין אפילו מדרבנן כמ"ש תוס' פ"ק דף ה'. ויש לומר דמיירי בשל עץ ובראש השפודין יש בהם מתכת:

וקשה להך גירסא דפריך סתמא דגמרא דלא כהלכתא. ובתוס' הקשו עוד לגי' רש"י ופירושו רבא אמר אפילו בצימצם ואם היו נתונין השפודין שתי נותנן לקנים של סכך ערב. דע"כ אם אינו נותן ראשי הקנים על שפודיו הרי הו נופלין לארץ והלכך ה"ל כשר מרובה על הפסול ומבטלה ע"כ וקשה דאין דומה שיתבטל סכך פסול בכשר כיון דאין מעורבין זה בזה וניכר כל אחד בפני עצמו וכמו שפרש"י לעיל (דף ט') בשחבטן שעירבן ואינו ניכר הי נינהו פסול והי נינהו כשר וכמש"כ רבינו לעיל סימן י"ד ונראה לי דלא חש רבינו להך קושיא די"ל הא דפרש"י לעיל בשחבטן שעירבו ואינו ניכר. אינו משום כדי שיוכל לבטל הסכך כשר לסכך פסול. אלא משום דלא להוי כשני סככות וע"ש בפרש"י ועוד י"ל דהא דפרש"י כאן ומבטלה אינו ר"ל שביטלו ברוב אלא ה"ק כיון שנותן ראשי הקנים על שפודין נמצא בזה הסיכוך מבטל אותן שפודין שהמה נעשו טפלים לסכך ורב הונא ס"ל כמ"ד לקמן (דף כ"א) דמותר להעמיד הסכך בדבר המקבל טומאה וכ"פ רבינו לקמן סי' ל"ח ועי' לקמן (סי' מ"א) [פ"ב סי' ד] דהוכחתי דרבא ס"ל מותר להעמיד בדבר המקבל טומאה. והך מ"ד דס"ל דאסור להעמיד הסכך בדבר המקבל טומאה. ס"ל כרב פפא. ומזה הטעם דוחק רש"י ליישב הך גי' והא אפשר לצמצם. ולא ניחא לי' כגי' ר"ח

ור"ת והא א"א לצמצם. דהא רש"י פי' לקמן דלמ"ד אסור להעמיד הסכך בדבר המקבל טומאה. היינו מדינא. ולא מטעם גזירה כמ"ש הר"ן. וא"כ אי לכ"ע צריכין לתרץ כשינויא דרבא או כר' אמי תקשי לך להך מ"ד דס"ל דאסור להעמיד הסכך בסכך פסול. והא אי אפשר לצמצם. ולדידי קשה באמת על רבינו שהסכים עם גי' ר"ח ור"ת. והוא סבר לקמן (סי' ל"ח) [שם סי' א] דלמ"ד אסור להעמיד בדבר המקבל טומאה מדינא אסור. א"כ תקשי לי' להך מ"ד ממתני' דהכא והא א"א לצמצם. וי"ל דס"ל הך מ"ד כשינויא דר' אמי במעדיף ואיו השפודין מעמידין הסכך כשר:

אע"פ שנפחתו מכשיעור אין מסככין בהן. ועי' לעיל סי' כ"ו מ"ש בשם מהרי"ל:

וכשחוטט ממטה למעלה כו' אין זו עשייתה שאינו מתקן אלא הדפנות. אע"ג דסכך דמעיקרא ליתא בעולם וסכך דהשתא אית בי' משום תולמ"ה משום דכל דבהדי סככה אפילו סמוך טובא סכך הוי אלא דהשתא קליש ליה מלמטה הלכך שפיר דמי וכן הוא הגירסא ברש"י שלפנינו ממטה למעלה. ואצ"ל. כשחוטט מלמעלה למטה אבל גי' הר"ן ברש"י מלמעלה למטה ודייק מיניה הא מלמטה למעלה לא:

דהא לא מימשכא חד דופן בהדיה. דהא יש ד' אמות בין הסכך הכשר לבין הדופן:

סעיף ל

הרחיק הסיכוך מן הדפנות ג' טפחים פסולה דאויר פוסל בשלשה. ואין כאן מקומה. אך לקמן במתני' בית שנפחת וסיכך ע"ג דאיירי בסכך פסול. אבל מתניתין דהכא איירי בפסול והכשר דפנות. אלא שהרי"ף ורבינו סמכו הדין למתני' דהכא לדייק הא אם הרחיק הסיכוך פחות מג'. אפילו הדפנות אינן מגיעות לסכך אלא שהמשלשל מלמטה למעלה כשירה. דאמרינן גוד אסיק מחיצה ולבוד לסכך. וכ"פ בטור וש"ע ואין אחד מהן שפי' בו מאין הוציאו החידוש הזה. ועי' לעיל סי' ו':

אע"ג דאין הלכה כרבי יוסי אלא מחבירו. כרבי יעקב בר אידי אמר ר' יוחנן בעירובין דף מ"ו ע"ב ע"ש:

ומעמידה בפחות מג' סמוך לקרקע. ודינא דמתניתין קמ"ל דאמרי' גוד אסיק מחיצה:

וקי"ל בשבת דאין מחיצה תלויה מתרת אלא במים. עירובין דף י"ב. וא"ת אימא מחמירתא לקילתא אמרי' כל מה דהוי מחיצה לענין שבת לכ"ש דהוי דופן לסוכה אבל איפכא לא. וי"ל דהא תני בברייתא לעיל (דף ז') ויתירה שבת דעלמא על סוכה דעלמא דשבת אינה ניתרת אלא בעומד מרובה על הפרוץ משא"כ בסוכה ה"ל למיתני נמי הא דשבת אינה ניתרת אלא במחיצה גמורה משא"כ בסוכה דניתרת אפילו במחיצה תלויה:

בפחות מג' למטה ופחות מג' למעלה. דאמרי' תרי לבוד אפילוג בערב. וא"ת לסגי בשני חבלים שעוביין יותר מטפח ואמרי' לבוד כדאשכחן בעירובין מקיפין בג' חבלים והכא בשנים סגי וי"ל הא אמרי' התם דלא התירו אלא בשיירא תוס'. והא דאמרי' לעיל (דף ז') דופן סוכה כדופן שבת בקנים כיון דהתירו חכמים בשיירא. היינו בשתי אבל בערב לא. מהרש"א:

אמר רב אסי פס ד' ומשהו מתיר בסוכה משום דופן. וא"ת דבשני פסין שיש בכל א' חצי טפח ומשהו סגי דמוקי חד בפחות מג' סמוך לדופן ואידך פחות מג' סמוך לראשון. וי"ל משום דאמרי' בפ"ק דעירובין דכל מחיצה שאינה של שתי וערב אינה מחיצה ואם היו ב' פסין שאין בכל א' ד' ה"ל כמחיצה של שתי. תוס'. ור"ל דרבי יוסי בר יהודה הכי ס"ל דאפילו בשיירא לא התירו מחיצה של שתי ואף שאין הלכתא כר"י בר"י מ"מ ניחא ליה לרב אסי לאשמועינן דין דמשך סוכה שבעה אליבא דכ"ע והיינו שעושה פס ד'. והא דקתני לעיל דופן סוכה כדופן שבת שמקיפין בקנים. היינו למה דקי"ל כר' יהודה דבשיירא התירו מחיצה של שתי וכיון דבשיירא מותר לגבי סוכה הוי נמי דופן. מהרש"א ומהר"ם מלובלין. ואין להקשות לפ"ז הא דאמרי' לעיל (דף ז') וצריכה נמי צורת הפתח נעמידנהו הטפח שוחק בי מיצעי פחות משלשה להך גיסא ופחות מג' להך גיסא. דהתם איירי בסוכה גדולה. וכ"כ הריטב"א. וכן משמע מל' הר"ן לעיל שכתב וז"ל וללישנא בתרא דרבא דאמר צריכה נמי צ"ה כלומר שצריכה לה טפח שוחק בפחות מג' וצ"ה של ארבעה. דבסוכה יותר משבעה איירי דבסוכה קטנה לא בעי צ"ה. ובעל מ"א בסי' תר"ל מפרש דעת הר"ן שמחלק בין העושה ד' דפנות מהני קנה קנה בפחות מג' אבל כשעושה ג' דפנות בעי שלימות ע"ש. וזה ליתא דא"כ אמאי צריך הר"ן לומר בצ"ה של ד' אפילו של שלשה בעי צ"ה דלא אמרינן תרי לבוד אף בשתי כ"א שעושה ד' דפנות. גם מה שרוצה לפרש דעת התוס' על פי שיטה זו ליתא. חדא דהא כבר תירצו בקיצור דלא התירו אלא בשיירא. ומש"ה לא שרינן אלא כשעושה ד' דפנות אלא ש"מ דאין סברא לחלק כלל בין ד' דפנות לשלשה. כמ"ש תוס'. ודברי מהרש"א מתוקנים ומקובלים דלדברי תוס' צריך לחלק בין שתי לערב. אבל רש"י לעיל פי' דופן סוכה כדופן שבת לכל צדדים בין שתי ובין ערב ע"כ צ"ל א' משתי פנים או דס"ל לחלק בין ד' דפנות לשלש. או שס"ל דהך ברייתא דופן סוכה כשבת אתי' כחכמים דמתירין יחיד בישוב אבל רב אסי אמר למילתיה אליבא דהלכתא כר"י כדדרש רב נחמן שם בעירובין דלא התירו אלא בשיירא ומש"ה בעי הכא פס ד' ומשהו. וע"ל סי' ו':

סעיף לא

פלוגתא דרבוותא היא ולחומרא. ע"כ דברי בעל העיטור:
וכדאמר בגמרא בלישנא קמא בר מינה דההיא כו'. ש"מ דלרבה ארבע אמות מן הצד לאו משום דופן עקומה היא:
ואמרינן נמי לעיל (דף ו') ובריטב"א מייתי עוד ראיה מדאקשינן לעיל (דף י"ד) מב' נסרים אין מצטרפין ואוקמי' רב לצירוף ד' אמות מן הצד ולא אוקמי' לארבע אמות באמצע:

סעיף לב

עד הפתח. וצד הזאת לא היה לה דופן כלל:
ואם סכך פסול מפסיק ונשאר אצל הפתח הכשר סוכה כו'. ואיני יודע למה לא חילק בזה ברישא כשהסכך פסול הולך ומפסיק ע"פ כולה עד הפתח. אם בכל צד נשאר הכשר סוכה כל צד וצד כשר ע"י דופן עקומה:
ואפי' מה שכנגד האויר או כנגד הפסול. רצונו הסכך הכשר מה שכנגד האויר והפסול. אבל תחת האויר והפסול ממש אסור לישן ולאכול שם וכ"ה להדיא בטור:
מאחר שהכשר סוכה מתחבר יחד עם הצדדים. והוי כפסל היוצא מן הסוכה:
דלא אמרי' לבוד להחמיר. וקשה דאם כן אמאי דחי בשמעתין שאני טומאה דהלכתא גמירא לה ולכן לא אמרי' לבוד הוי ליה למימר דגבי ארובה היינו טעמא דלא אמרינן לבוד לחומרא. אח"כ מצאתי ראיתי שהרגיש בזה בעל מגן אברהם סימן תק"ב שהשיג שם על הדרכי משה בקושיא זו. אבל על רבינו לא קשיא כלום דהוא פי' בסי' תרל"ב דכוונת רבינו והטור דודאי אמרי' לבוד אף להחמיר דחשוב כאילו שניהם סמוכים זה לזה. מכל מקום לא אמרינן לבוד להחמיר שיהיה כמעורב וסתום בסכך פסול ע"ש. וקשה לי טובא דמקודם לזה מסתפק רבינו אם יש סכך פסול ב' טפחים מזה ומזה ואויר פחות מג' מפסיק אם מצטרף הסכך פסול או לא. וקשה מה ספיקתו פשיטא דמצטרפין דאמרי' לבוד אלא ש"מ דס"ל לרבינו והטור דאפילו להיות שניהם סמוכים זה לזה ע"י לבוד לא אמרי' לבוד להחמיר אבל לי נראה ליישב קושית מ"א דמש"ה לא דחי התלמודא דשאני התם דלא אמרי' לבוד להחמיר משום דאכתי הוי ש"מ מסיפא דהתם דלא אמרי' לבוד באמצע לקולא דקתני התם מקצת הטומאה בבית ומקצתה כנגד ארובה הבית טמא וכנגד הטומאה טמא. אמאי נימא לבוד וכל מה שבעליה יהי' טהור נגד הטומאה. לכך דחי שאני הלכות טומאה. ועור נראה לי דודאי מן הצד אמרינן לבוד

אפילו לחומרא רק באמצע פסק רבינו דלא אמרינן לבוד לחומרא. דהא דאמרי' לבוד באמצע היינו מטעם דהלכתא כרבינא לקולא משא"כ אם הלבוד לחומרא הלכתא כרב אחא שהוא לקולא בכה"ג. ודרך מקרה מצאתי כן בסמ"ע סי' ש"ן ע"ש. וכל זה לדידן. אבל המ"ד דס"ל דאמרינן לבוד באמצע לדידיה אמרי' לבוד בין לקולא בין לחומרא. ומ"ד דלא אמרי' לבוד נמי לא מחלק בין לקולא בין לחומרא. ומש"ה דחי שאני טומאה דהלכתא גמירא לה. ובזה נסתלק קושית מ"א מהא דמוכח בעירובין דף ט' גבי לחיים באנו לפלוגתא דרשב"ג ורבנן דאמרינן לבוד לחומרא לרשב"ג היינו בלבוד מן הצד. ומזה מוכח כדברי ב"י סי' תק"ב כשמגיע השלחן סמוך לארץ פחות מג' אמרי' לבוד ושלא כדין השיג עליו בד"מ דמן הצד מוכח דאמרי' לבוד אפי' לחומרא ובזה נסתלק תלונות חכם צבי בשו"ת סי' נ"ט ז"ל אלא שאני חוכך בפחות מג' בנ"ד אי אמרי' בי' לבוד ולא משום שאני חושש למה שכתב מהרמ"א ס"ס שע"א ביו"ד דלא אמרי' לבוד להחמיר דבמחילת כת"ר אישתמיטתי' תלמוד ערוך פ' עושין פסין (עירובין דף כ"ה) הרחיק מן הכותל פחות מג' לא הועיל ופירש רש"י דהוי כמחיצה ע"ג מחיצה הרי בפירוש דאמרי' לבוד להחמיר אפילו באיסורי דרבנן הקלים. ואני אומר מ"ט שביק הך דעירובין דף ט' גבי לחיים ולא מותיב מיניה. משום די"ל כמ"ש דמן הצד אמרי' לבוד אפילו להחמיר אך באמצע לא אמרי' בהך דעושין פסין נמי כיון דהוי מן הצד אמרי' בי' לבוד להחמיר:

סעיף לג

לפרש"י גג האכסדרה. צ"ל וגג האכסדרה רחב ארבע אמות כו'. דלפי' אחר נמי צ"ל כן. והא שאמר לפרש"י מוסב למעלה שהסכך מהלך על כל פני החצר. ויש לדקדק מאי נפקא לן אליבא דרבא בין פרש"י לפי' ר"י דהא רש"י בעצמו פי' בהך עובדא דרב אשי איקלע בי רב כהנא סוכה זו שתים כהלכתן היה לה כמין גאם והשלישית סמוכה לאכסדרה ומ"מ א"ל ולא סבר מר להא דרבא אין לה פצימין פסולה ש"מ דלרבא אפילו ברוח אחת לא אמרי' פי תקרה יורד וסותם. ואח"כ מצאתי קושיא זו בב"ח סי' תר"ל ס"ק ז'. ותירץ שם דנ"מ דלפי מה שמשני רבא ע"כ לא אמר רב התם אלא דמחיצות לאכסדרה הוא דעבידי נמצינו למידין דלרבא אם המחיצות לאכסדרה עבידי ס"ל כרב. וא"כ אם סיכך בנסרים על אכסדרה גופה אמרי' בי' פי תקרה יורד וסותם אפילו מפולש מד' רוחות. אבל לפי' ר"י בכהאי גוונא פסול אם לא שיש לסוכה ב' דפנות שלימות. וקשה לי דהא אביי גופא קאמר מודינא לך בהא דהוי כמבוי מפולש וא"כ היכי מכשיר רב במפולש מד' צדדים וכמו שהקשו תוספות על פרש"י ד"ה אכסדרה וצריך לומר דלפרש"י

יש חילוק דרב איירי בכרמלית שהוא מדרבנן אבל בסוכה שהיא מדאורייתא רב גופיה ס"ל כאביי דאם היה פתוחה כמבוי מפולש פסולה ורבא דמשני אנא דאמרי כרב ע"כ לא אמר רב כו' ה"ה דהוי יכול לדחות ע"כ לא קאמר רב אלא בכרמלית שהוא מדרבנן אבל גבי סוכה לא אמר פי תקרה יורד וסותם. א"כ עדיין הדרא קושיא לדוכתא דלענין סוכה ליכא נ"מ בין פרש"י לפר"י דהא לפרש"י לא אמרי' בי' פי תקרה יורד וסותם אם הסוכה מפולשת כיון דהוי מדאורייתא וניחא לי ע"פ מ"ש רבינו בסמוך אם עשה ב' דפנות והשלישית בצורת הפתח דכשרה מדאורייתא והא דבעינן נמי טפח שוחק הוא מדרבנן. וא"כ עדיין יש לנו למצוא נ"מ כגון שסיכך בנסרים שאין בהן ד' ע"ג אכסדרה גופה ומפולשת מד' רוחות אך לכל ד' רוחות יש להם צורת הפתח דבכ"מ צורת הפתח הוי כמחיצה דאורייתא דלפרש"י כשרה הסוכה ולפי' ר"י פסולה. אבל מכל הלין נשמע כסברת מהרש"א דאם סיכך על אכסדרה גופה הוי מחיצות לאכסדרה עבידי. דא"ת כסברת מהרש"ל דאפי' סיכך בנסרים ע"ג האכסדרה גופה מ"מ הוה נחשבו מחיצות לאו להכי עבידי א"כ אין לנו למצוא נ"מ בין פרש"י לפי' ר"י. מיהו י"ל דמהרש"ל בעצמו מודה בכה"ג דהוי מחיצות להכי עבידי. אך בתוס' פי' דאיירי כגון שסיכך על האכסדרה גופה החצי. ונמצא דיש לסוכה שני דפנות כמין גאם מן כותלי האכסדרה ודופן שלישית הוא פי תקרה של כיסוי קורות האכסדרה וע"ז שפיר קאמר התלמודא אבל הכא דלאו להכי עבידי היינו כותל השלישי. ועד"ז יש לתרץ קושית מהרש"א ומהר"מ על מהרש"ל ודוק ואין להקשות לפרש"י הא דאמר רב אשי לרב כהנא לא סבר ליה מר להא דרבא אין לה פצימין פסולה. אימר דאמר רבא בכגון אם סיכך בחצר דלית לה דופן כלל אבל בחד דופן מודה רבא דאמרי' פי תקרה יורד וסותם וי"ל דלבתר דמסיק אבל הכא דהני לאו להכי עבידא לפי סברא זו תו אין לנו לחלק בין חד דופן לד' דפנות:

ולפרטי אין הסכך מהלך. כן הוא גיר' מהרש"א אבל מהרש"ל גורס ולפי' רי"ף. אך מהרש"א תפס עליו באומרו דמדברי רי"ף לא הוזכר בשום מקום ב' דפנות אלא בסמוך לה (לאפוקי משיטה זו שאומרים שסיכך על האכסדרה גופה) וליכא למימר שרבינו ראה את הצורה בהלכות. כמ"ש הר"ן. דא"כ ה"ל לרבינו להביא דעת הרי"ף בפצימין שהוא מפרש דלא כפרש"י ז"ל [וכמ"ש] הר"ן אבל הרב אלפסי צר צורתה בהלכות ולא עשה לה אלא שני פצימין משמע דס"ל (ר"ל לפי צורה שראה) ז"ל דאפילו אביי לא מכשיר אלא בסוכה שיש לה שני דפנות ועל דופן שלישי בלבד הוא סומך על האכסדרה כיון שאין צריכין לומר פי תקרה יורד וסותם אלא מרוח אחת. ולרבא פסולה דס"ל דאפילו מרוח אחת לא אמרינן ליה ולפי שיטה זו כי אמרינן יש לה פצימין לאו בסמוכין פחות מג'

עסקינן כדרך רש"י אלא כשיש לה פצימין באותו רוח שלישית אחד מכאן ואחד מכאן דכיון שיש לה פצימין אמרי' פי תקרה יורד וסותם ע"י הפצימין כדאמרי' בעירובין פ' כל גגות כו' ע"ש. והא דאמר בלישנא אחרינא ביש לה פצימין דפליגי אביי ורבא אי אמרינן לבוד ה"ק אי אמרינן פי תקרה יורד וסותם והוי לבוד וסתום (ומ"ש) [או] אין פי תקרה יורד וסותם ואינו לבוד וסתום כפי' הריטב"א או נאמר כמ"ש תוס' דב' פצימין המה מכל צד. ושניהם יחדיו רחב טפח שוחק ע"י לבוד. תו כתב הר"ן ויש לתמוה על מ"ש הרב אלפסי דהא דאמרינן על גבי אכסדרה לא על גבה ממש אלא בסמוך לה. והוא תימה דבגמרא אמרינן דאילו השוה את קורותיו דלא אמרי' ביה פי תקרה יורד וסותם ע"ש. ואני תמה על תמיהתו דודאי כוונת הרי"ף שהניח כלונסי הסכך על האכסדרה ור"ל בסמוך לה לאפוקי דלא תפרש שהניח כל הסכך על דפנות האכסדרה גופה. אלא דלהסוכה יש לה ב' דפנות מבלעדי האכסדרה וע"ז נתן הסכך והדופן השלישי הוא האכסדרה נמצא הסכך של סוכה סמוך לתקרת האכסדרה אבל מ"מ הסכך מונחת על תקרת האכסדרה:

ודבריו כתבתי. לא נזכר מפי' ר"י שם. והכוונה דלא תקשי לפי' ר"י דהא ע"כ מוכח דאמרינן פי תקרה יורד וסותם אפילו מד' רוחות דהא פליגי רב ושמואל באכסדרה בבקעה וע"ז כ' ודבריו לענין אכסדרה בבקעה כתבתי בעירובין פ"ט סי' ג' דפי' שם באורך דהך אכסדרה איירי בשלש או בשני דפנות לר"ת ע"ש:

דאמר לעיל (דף ז'.) והכי קי"ל כמו שמסיק רבינו שם בפ"ק סי' ו':

סעיף לד

וקמ"ל אע"ג דלגואי עבידי. פי' הקנים והדפנות מלשון רבינו משמע אפילו ידעינן בודאי שלא עשאו אלא לגוואי מ"מ כשר. מטעם פסל היוצא מן הסוכה כסוכה אמנם רהיטא דשמעתין לא משמע הכי אך דקס"ד למימר הכי וקמ"ל דלבראי נמי עבידי ועי' במ"א סימן תרל"א ס"ק ב' וכצ"ל כיון שהיה מחיצה שלימה ולא ע"י לבוד הוי מחיצה עי' סי' תר"ל ס"ח גבי תקרת אכסדרה דאמרי' לגוואי עבידא ולא לבראי משום דהתם אינה מחיצה שלימה אלא מטעם פי תקרה יורד וסותם:

ומיירי בשעשה שתי מחיצות של הצדדין ארוכות. רצונו בזה שלא תקשי לך מאי ס"ד למפסל הא יש לה ג' דפנות כשרות ולא גרע משתים כהילכתן ושלישית אפילו טפח. לזה קאמר כיון שעשה שתי מחיצות הצדדין ארוכות זה מוכיח שרוצה לעשות סוכתו בדפנות ארוכות. ומאחר שלא האריך בדופן כנגדה גלי דעתי' מה שאינו בין שתי המחיצות אינו בכלל סוכתו וכמ"ש רבינו לעיל בסימן ג:

ונמצא שאין לו אלא דופן אחת ואפ"ה נידון כסוכה. לכאורה הפי' דאפילו הכי כשר מטעם פסל היוצא מן הסוכה וכן משמע מדברי רבינו לעיל סי' ג' ע"ש אבל כי דייקת שפיר א"א לפרש הכי. דהא לעיל סי' ל' כתב רבינו בשם ראבי"ה ולא דיינינן לה כפסל היוצא מן הסוכה דהא לא מימשכה חד דופן בהדיה אלא כפרש"י שפירש קמ"ל דמן סוכה הוא והוי כשתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח דלא ממשכא עד רביעית וכשרה. ודברי רש"י תמוהין דהא לעיל סוף ד' י"ד אם עייל תלתא טפחים מנסר לגיו ואפיק חד לבר דפסול דהוי כפסל היוצא מן הסוכה ונידון כסוכה דהאי טפח דאבראי מחשיב נמי כסוכה דאילו סכך כשר הוה מותר לישן ויוצא ידי סוכה דאמרינן לקמן פסל היוצא מן הסוכה כה"ג נידון כסוכה עכ"ל ואי כפרש"י דהכא מנ"ל דמותר לישן בהך טפח דאבראי בלי דפנות דהא דמכשירין לקמן היינו בשיש להפסל דפנות דסכך דופן ארוך מן הסוכה והוי כשתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח וכ"כ הר"ן גבי איצטבא דלית לן לאכשורה משום פסל היוצא מן הסוכה אלא חד מהני גווני דמתאמרי בגמרא בסוף פרקין אבל גוונא אחרינא דאיכא למימר בי' דלא עדיף כהנהו לא. וצ"ל הא דמשני תלמודא לעיל אינו אלא לדחות דלא תסייע למ"ד הפכן על צידיהך פסול אבל הלכתא קי"ל כמ"ד הפכן על צידיהן פסול והא דקתני בברייתא אע"פ שלא הכניס לתוכה אלא ג' טפחים כגון שהפכן על צידיהן. אבל אי אנחה אפומה דמטללתא ועייל תלתא לגיו ואפיק חד לבר כשר דלא הוי כפסל היוצא מן הסוכה דלענין סכך כשר נמי לא אמרי' דלהוי כסוכה בלא דופן. והא דאמרי' דנידון כסוכה היינו אם נמשכה הפסל עם חד דופן דהוי כשתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח. ועפ"ז אנחת לן שלא ראיתי מהפוסקים ראשונים ואחרונים שהביאו דין זה זולת בעל המאור שהוא יחיד בדבר הזה ודוק. ועתה בא וראה בסי' תרל"ב במ"א ס"ק א' שטרח מאד להכשיר בסוכה גדולה אם הניח נסר רחב ד' מן הצד במקום דופן ולא עייל אלא שלשה טפחים שהוא כשר לישב תחתיו. אינו מן הצורך דלדידן אפילו כשאין דופן בכה"ג כשר. וגם לא ידעתי מה תיקן בזה ליישב קושיית מהרש"א דאם הכוונה אם יש דופן מפסיק דופן הנסר לשנים טפח לחוץ ושלשה לגיו דא"כ אמאי פרש"י שאין שם דופן דלפקיה מיניה ע"י דופן עקומה ואם הכוונה דוקא ע"י דופן עקומה נחשב הנסר כשתי חתיכות. א"כ אסור לישב תחתיו דהא סכך פסול הוא דמן הדופן חשבינן לדעת הראב"ד שאין ישנים תחתיו אא"כ הוא פחות מג' כמו שהביא ב"י בשמו בסי' תרל"ב. כמ"ש רבינו לעיל ס"ס ג' וז"ל ולא הכשיר רש"י כל הסוכה שהרי אין לך סכך דרואין את הסכך כאילו הוא כותל עקום. וי"ל דרש"י ס"ל דסכך פסול בסוכה גדולה כל שהוא פחות מד' ישינים תחתיו וזהו דעת הרז"ה כמו

שהביא הר"ן בשמו ספ"ק דסוכה. ולהנך פוסקים דלא מכשרי בסוכה גדולה לישן תחתיו כ"א בפחות מג"ט ס"ל דדופן מפסיק הנסר לשתי חתיכות בלי דופן עקומה. ואין על הנסר שם סכך פסול ומותר לישב תחתיות:

ה"ג ואנן [חזינן] רבנן קיימין בסוכה וילפינן מטיט הנרוק. קאי אהאי שיליף דין הזאת אזוב מצירוף שלשה לזימון. ע"ז קאמר א"ת אין למידין אזוב מברכה. הלא רבנן ילפי סוכה מדין טיט הנרוק:

ומימרא דכל הני אמוראי הילכתא נינהו. וז"ל בעל המאור הא דתניא פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה לא הזכירה הרי"ף ז"ל ואעפ"כ הלכה היא ופירשוהו בגמרא ארבעה פירושי ובכולהו נקיטין דלא פליגי אהדדי דלית לן לדחויי חדא מנייהו ע"כ וא"ת מנלן דלא פליגי הני אמוראי אדעולא. וי"ל דלא פליגי אמתני' חצר המוקפת אכסדרה דאם אין מן הכותל לסכך ד' אמות כשרה אע"ג דמחיצות בית לאו לבראי עבידי. ומאי שנא קנים ומ"ש מחיצות:

סעיף לה

ה"ג בסוכה גדולה באמצע ארבעה טפחים פסולה. והיינו כשהסכך פסול מהלך בכל אורך הסוכה וחולקת לשני חלקים ואין בכל חלק שיעור הכשר סוכה עם ג' דפנות כמו שביאר רבינו בסי' ל"ג באורך:

סכך פסול בסוכה קטנה בין מן הצד בין באמצע בג' טפחים. לשון ה"ג והלכתא אויר פסול בשלשה טפחים בין בסוכה גדולה בין בסוכה קטנה. סכך פסול פוסל בארבעה בסוכה קטנה ט"ס וכצ"ל פוסל בארבעה בסוכה גדולה ובשלשה בסוכה קטנה. וטעות דמוכח מלשונו מדלא כתב סכך פסול פוסל בארבעה בין בסוכה גדולה בין בסוכה קטנה כדקתני באויר:

ואויר בין בסוכה גדולה בין בסוכה קטנה בשלשה טפחים. ובסי' תרל"ב הרב בעל ט"ז נותן טעם למה אויר בג' וסכך פסול בד'. ולא ידעתי מי הכריחו ליתן טעם על הל"מ אלו יותר משאר הל"מ:

סעיף לו

שאם היתה נתונה על ארבעה אבנים. ועומדת הסוכה באויר ע"ג אבנים אלו שהמה גבוהים טפח:

או שאם היתה גבוה מן הארץ טפח. ע"י תקרה או בנין אבנים:

ומיירי בכה"ג דלאחר שנמשך. אע"ג דקי"ל כר"א דמתני'. מ"מ נפקא מיניה לדידן באם הגביה מן הקרקע טפח או אם הרחיקה מן הכותל טפח שהיא כשירה:

כל שיפועי אהלים כאהלים דמי כו'. אין להביא ראיה משם דהלכה כחכמים דמתני' דהא סתם תנא באהלות כוותיה. דהתם איכא למימר שהאהל רחב הגג טפח שאין משופע הוא קרי אהל וכ"כ רש"י שם. והוי כהרחיק מן הכותל טפח. ולא מייתי ראיה מיניה כ"א דחשיב כולה אהל אפילו במקום דאין טפח על טפח וה"ה הכא לענין סוכה תחת השיפוע חשיב סוכה כסוכה עצמה:

כתב רב אלפס והלכה כרב יוסף. עיין לעיל בפ' זה סי' כ':

וש"מ שמותר לישן בסוכה בכילה שאין לה גג ואע"ג דגבוה עשרה. כך גי' רבינו בהרי"ף. אבל בשלפנינו לא ראינו גי' זו:

ושמע מינה שמותר לישן בסוכה בכילה שאין לה גג ואף על גב דגבוה עשרה. דהא כילה דרב יוסף ע"כ איירי בגבוה עשרה דאלת"ה מאי קאמר כמאן כר"א. אימא כרבנן וס"ל כהך לישנא קמא דשמואל לעיל (דף י"א) אע"כ צ"ל דגבוה עשרה ולר"א מ"מ שרי כיון דאין לה גג:

משום דס"ל דהלכה כר"י ור' דוסא. ומפרש פלוגתתם בשל גדולה בשטח ושיעור דת"ק סבר בשל חלף וקנים אף שהיא גדולה אם היא ארוגה אין מסככין בה ומש"ה פסק כר"י וכר' דוסא כסתמא דמתני'. וכן מפרש ה"ה דעת הרמב"ם ע"פ דרך זה. ודלא כפרש"י שמוקי פלוגתא זו בקטנה. ויש לפרש בסגנון זה ע"ד אחר והוא דהפלוגתא דת"ק ור"י ודאי קאי בגדולה אך מה דקאמר ת"ק גדולה מסככין בה היינו ל' גדיל ועבות. אלא שזה ניחא טפי ולפ' דהך גדולה של קנים בחולם כמו גדולה ברישא בשל גמי ושל שיפה איך שיהיה יש לגמגם לפירושם וכי מחצלת גדולה של קנים כשהיא ארוגה לשכיבה היא אף שהוא קשה טפי משל גמי ושיפה דבדידהו לא מחלק התנא וסתם דגדולה לסיכוך בין שהיא עשויה גדיל או ארוגה: 9הדרן עלך סוכה פרק שני

סעיף לז

נעשית כסוכה בתוך סוכה. והרז"ה והטור כתבו דבעינן בצל סוכה והמטה נעשית אהל בפני עצמו:

ומפרש טעמא משום דכתיב. ויש לדקדק דצריכא טעמא משום הך מ"ד דס"ל מפני שמעמידה כו' ובהמה אינה מקבלת טומאה וי"ל מ"מ להך מ"ד נמי פסולה דהרי מעמידה בדבר שאין גידולו מן הארץ וכמו שפרש"י לעיל (דף י"א ע"ב) אבל קשה אכתי צריכא

להך דרשא בגוונא שהניח הנסרים על גב בהמה והעמיד כלונסות וסיכך ע"ג דלאו מעמיד חשיב דמעשה קרקע בעלמא הוא וכמ"ש הר"ן גבי אילן. וי"ל דהך מ"ד משום דמעמיד ע"כ ס"ל נמי הך טעמא משום שאין לה קבע כמ"ש תוספות. וא"כ לכ"ע הל"ל טעמא משום שאין לה קבע ע"ג בהמה:

וקשה לטעמא דמעמידה. רצונו דה"ל להירושלמי להקשות איך תימר מפני שמעמידה ע"ג דבר טמא. הרי מעשים בכל יום שמסככין על מחיצת אבנים תהיה פסולה. הואיל והעמיד הסכך על דבר שאין צומח מן הארץ. והר"ן פי' דהך דאין מעמידין משום גזרה שמא יבא לסכך בה ואין שכיח לסכך באבנים אבל רבינו ס"ל דמדינא אסור כמ"ש רש"י הואיל ועיקר של סכך אלו מעמידין הוי כאלו סיכך בדבר המקבל טומאה:

וגם אני אומר דטעם קבע עיקר כדאיתא בירושלמי. הרי רבינו לא חש להך טעמא משום שמעמידה בדבר המקבל טומאה והרז"ה הכי ס"ל דפסק כחכמים ורש"י שפי' דבר המעמיד שהוא טמא מדינא אסור ה"נ שפוסק כחכמים. ומדברי הרי"ף נמי אין ראיה דפסק כאביי ואביי לית ליה טעמא שאין לו קבע דהא אביי בשיטה אמרה לעיל (דף ז') וע"כ סיכך ע"ג פסול משום שמעמידה. די"ל דס"ל טעם דאין לו קבע ר"ל דירה סרוחה שאינה גבוה עשרה וכמו שאמר בירושלמי. וכן יש לפ' דברי הרמב"ן בספר מלחמות ע"ש. נמצא הר"ן יחיד בדבר הזה ומטעם גזירה ולא מדינא ודלא כב"ח סי' תרכ"ט ס"ק ה' שהחמיר בזה לפסול מדינא וארכבי' אתרי רכשי. די"ל לדעת רבינו דמדינא אסור ס"ל דטעם קבע עיקר ולהרמב"ן איכא למימר דס"ל כמ"ש הר"ן דמטעם גזירה או טעם שאין לה קבע וכדמפרש בירושלמי. ע"כ אין לפסול סוכה כשהעמידה בדבר פסול לסכך וכ"פ הט"ז בסי' תר"ל ס"ק י"ד ומ"א בסי' תרכ"ט ס"ק ט' ע"ש. ועי' לעיל מ"ש בפ"ק ס"ס כ"ט. ועי' עוד מזה לקמן. סי' ד' שהוכחתי דרבא ס"ל דמותר להעמיד בדבר פסול ע"ש:

ושמואל אמר קנה עולה וקנה יורד. לפרש"י אע"ג דהשתא הוי חמתה מרובה מצילתה כיון דאילו חבטינן להו הוי צלתה מרובה מחמתה כשרה. ואחרים אימרים דלא מכשרינן בקנה עולה וקנה יורד אלא היכא דהשתא נמי הוי צלתה מרובה מחמתה והא קמ"ל שאין ריחוק הקנים פוסל משום שני סככים. אבל אי הוי השתא חמתה מרובה מצלתה פסולה. הר"ן. וקשה לי לפי זה אמאי לא קאמר נמי לשמואל חדא קתני סוכה מבולבלת ובתנאי שיהיה צלתה מרובה מחמתה:

סעיף לח

וראיה לדבר כוכב גדול בשמים נראה בעיניו קטן. והרמב"ן דחה ראיה זו שהרי סכך מלמעלה נמי נראה מועט וסימן לדבר אדם עומד בראש ההר נראה כעוף קטן:

מועיל קנה קנה פחות משלשה. כדתניא לעיל בפ"ק (דף ז':)

ואע"ג שאיסתרא פלגא דזוזא אפשר כו'. ובריטב"א מייתי ראיה דסלע מדינה נמי איסתרי קרי בבכורות לענין ה' סלעים של פדיון הבן ה' איסתרין לפדיון הבן אם כן כזוזא מלעיל כאיסתרא מלתחת קאי אזוזא וסלע צורי:

שהחמה מועטת למטה. ודבר תימה הוא שהרי"ף ורש"י ורבותיו של בעל העיטור יהיו מחולקים בהמציאות באם יש בין קנה לקנה כמלא קנה לרי"ף בידוע שהחמה מלמטה מרובה על הצל ולרבותיו בידוע שהחמה מועטת למטה ונראה דשניהם צדקו יחדיו. כגון בזמן שהחמה עומדת בראש כל אדם שהצל עושה תחתיו באותו עת החמה מלמטה מרובה על הצל. אך אם החמה זורח בשיפוע באותן עתים החמה מועטת מלמטה שעושה צל גדול. ולדידן צריכין למיחש לכל הזמנים ואינו כשר עד שיהיה צל הסוכה מרובה בכל העתים וכמ"ש הב"ח:

הדא אמרת צריכין הכוכבים נראין מתוכה. מדקתני במתני' המעובה כמין בית כשרה דיעבד הא לכתחילה צריכין הכוכבים נראין מתוכה:

רבי לוי אמר בכוכבי חמה שנו. ר"ל הא דקתני כשרה בדיעבד הא לכתחילה אין לעשות הסכך מעובה כמין בית דלכתחילה עכ"פ שכוכבי חמה נראין מתוכה. ועי' בב"י סי' תרל"א שרוצה לומר שכוכבי לילה וזהורי חמה אידי ואידי חד שיעורא ע"ש. תימה א"כ במאי היו מחולקין ר' לוי עם הדא אמרת והנה רבינו מביא הירושלמי ואין מכריע ביניהם ש"מ דלכתחילה צריכין למיחש לתרווייהו לכסות בקל עד שיראו הכוכבי לילה ובדיעבד כשר אפילו לא נראו כוכבי חמה ועי' בב"ח סי' הנזכר ס"ק ג':

פי' צריכין לכתחילה כדקתני בברייתא וב"ה מכשירין. טעמי' דרבי לוי מפרש אמאי מחמיר בכוכבי חמה יותר מבכוכבי לילה. משום דחזינן בברייתא דב"ה מכשיר בדיעבד בכוכבי חמה וכי היכי דב"ש אחמיר טפי בהו בכוכבי חמה דפוסל בדיעבד ובכוכבי לילה מכשיר בדיעבד כמו כן לב"ה דצריך לכתחילה היינו בכוכבי חמה אבל בכוכבי לילה אפילו לכתחילה וכו' זה לר' לוי אבל לדידן חיישינן לתרווייהו וכדכתיבנא ובמעובה שאין המטר יכול לירד עי' מ"ש לעיל פרק קמא סי' י"ב:

סעיף לט

ואחת באילן כשרה. ז"ל הר"ן ודאמרינן כשרה. היינו טעמא מפני שהסכך סמוך בקונדסין הנעוצין בקרקעית הסוכה ואינו סמוך לשל אילן דכיון דאילן לא חזי לסכך משום מחובר אסרו חכמים להעמיד סכך בו כדי שלא יבא לסכך בו. ואע"פ שעכשיו הקונדסין נסמכין באילן כולי האי לא גזרינן כיון דמפסקי קונדסין בין אילן לסכך ע"כ וקשה לי מהא דפרק מי שהחשיך (שבת דף קנ"ד) דמוקי לה התלמודא אליבא דרבא דכייפי לאילן ואנח סכך עלי' א"כ קושית הר"ן במקומה עומדת אמאי כשרה נגזור שמא יבא לסכך באילן וצ"ל דמשני התם דרבא ס"ל כמ"ד בדף כ"א לפי שאין לו קבע ולא משום דמעמיד בדבר המקבל טומאה. וכן בפ"ק סי' כ"ט דמשני רבא במעדיף נמי צ"ל לדידיה דס"ל דמותר להעמיד הסכך בדבר המקבל טומאה. ועי' מ"ש סי' א' ועי' בחידושי פרק במה בהמה סי' ה' ע"ש היטב:

סעיף מא

אפי' לדבר הרשות פטירי. וא"ת לפי מה שמסיק מ"א בסי' תר"מ ס"ק ט"ו דהולכי דרכים אינם פטורים אלא מלעשות סוכה אף כשלן בלילה בישוב. אבל כשיש שם סוכה במקום שאוכל חייב לאכול בסוכה. משא"כ שלוחי מצוה אף בשנמצא שם סוכה מ"מ פטורים י"ל דאף אם נאמר כן מ"מ קשה ותימה אם יכולין לקיים שניהם אמאי פטורין:

ארקתא דנהרא. לפי הגרסא דתלמודא ארקתא דסורא מוכח שפיר. אמנם לפי גירסת רבינו קשה מה מייתי ראיה אימא לא באו למקום יישוב ולנו בשדה. וי"ל דא"כ אמאי פטרי נפשייהו מטעם שלוחי מצוה אנן אפילו אזלי לדבר הרשות נמי פטירי:

שאם יש לו לחזור אחר סוכתו לצורך הלילה יבטל מצותו ביום. כגון שהסוכה מופלגת מן הדרך אשר הוא הולך שמה לדבר מצוה או באופן שאם ילין חוץ לסוכה וישן ינוח יותר ויוכל לעסוק למחר טפי במצותו חשיב הכל עוסק במצוה ופטור אף בלילה:

בשבתך בביתך פרט לעוסק במצוה. כ"ה וכמ"ש רבינו בפרק היה קורא סי' ט"ו ודלא כהתוס' ד"ה בלכתך בדרך:

סעיף מב

אבל חייב בסוכה. ראיתי בשו"ת שערי אפרים סי' ל"ד קושיא מהא דאמרינן בערכין דף ג' דכהנים בשעת עבודה פטורין מן הסוכה הואיל ואין נזקקין לנשותיהן וא"כ אבל נמי אסור בתשמיש המטה יהא פטור מן הסוכה ומה שתירץ דהא דקאמר קמ"ל דנהי בשעת

עבודה פטירי. ר"ל דה"א בשעת עבודה פטירי קמ"ל דאפילו בשעת עבודה חייב ע"ש. זה ליתא לפרש"י ותוס' שם. גם אידך קמ"ל נהי וכו' דקאמר התם הכל חייבין בציצית ואינך מכל הלין משמע דהאמת כך הוא. אלא נראה לתרץ דגבי אבל תשבו כעין תדורו הוי דהא בבית דירה נמי אסור בתשמיש. משא"כ הכהנים בזמן הרגל אם ירצה שלא לעבוד וישאר בביתו מותר בתשמיש. א"נ דהא דקאמר הואיל ואין נזקקין לנשותיהן אין רצונו בתשמיש אלא שאין יכול לדור עם האשה בעזרה כי אשה בעזרה מנין בשעת עבודה. משא"כ אבל אף שאסור בתשמיש מ"מ יכול להיות הוא ואשתו בסוכה:

דאבל חפץ להיות מתבודד ויושב במקום צער. עי' בט"ז סי' תר"מ ס"ק ח'. ואין דבריו מוכרחים ע"ש:

אבל הכא איהו קמצטער נפשי'. פרש"י שאינו חייב להצטער שאע"פ שהוא חייב לנהוג אבילות של נעילה ורחיצה וסיכה להראות כבוד מתו:

ומבעי ליה ליתובי דעתיה. כדי לקיים מצות סוכה:

סעיף מג

אין מברכין שהשמחה במעונו ולא ברכת חתנים כיון שאין שמחה אלא בחופה. ובב"ש סי' ס"א ס"ק י"ג בשם מהר"ל מפראג דחה ראיה זו דה"ק אין שמחה אלא בחופה ר"ל דלא יכול לשמוח כראוי אבל בעלמא איכא שמחה ומברך ז"ב אפילו שלא במקום החופה ע"כ. ותימה דא"כ מאי פריך תו וליעבדו חופה בסוכה הא כבר שנייה דלא יכול לשמוח כראוי:

שהוליך כלתו לעיר אחרת והצריכוהו לברך שם ברכת חתנים. אם הוא תוך ז' כ"פ בש"ע אה"ע סי' ס"א. ואם לא היו מברכין ז' ברכות עדיין אלא מיד אחר החופה הלכו למקום אחר ושהו בדרך עד אחר ז' לדעת ב"י שוב אין מברכין ז"ב. והט"ז חולק עליו באומרו מאחר שלא קבעו באותו מקום. והלכו מיד למקום אחר נעשה אותו מקום שהלכו לשם מקום חופה ומתחילין ז' ימי משתה מיום שבאו לשם:

ונראה שיש לעשות כעובדא דירושלמי. ויש לדקדק מאי מייתי ראיה מהירושלמי דהלכה כרבי זירא אימא חתן פטור דעוסק במצוה פטור מן המצוה. משא"כ השושבינין לא מקרי עוסקי במצות כמו שמסיק רבינו בסמוך לר' שילא ופסק הלכתא כוותיה. וי"ל דאי חתן פטור מן הסוכה אף השושבינין פטורין משום דאי לא חדו בהדי חתן מצטערין היו ומצטער פטור מן הסוכה:

הני תנאי אית להו דהעוסק במצוה פטור מן המצוה. דהא ת"ק מדפטר החתן ושושביניו מן התפלה ותפילין מטעם העוסק במצוה פטור מן המצוה ולדידיה חתן פטור מסוכה. ומיניה נשמע דלר' שילא נמי פטור מן המצוה ס"ל דאל"כ לרבי שילא יתחייב חתן בסוכה ומשמעות הברייתא דר' שילא מיקל יותר על החתן מת"ק וכן הקשו תוספות:

ובקל יוכל לכוין וליישב דעתו בפסוק ראשון. והא דדריש לעיל ס"ס ו' ובלכתך בדרך פרט לחתן היינו מלילה הראשון עד מוצאי שבת דטריד טפי בטירדת בעילה מש"ה לא יוכל לכוין אפילו בפסוק ראשון ודלא כהרב אלגזי שנתקשה בזה:

ולא משום דעסיקי במצות נינהו. ר"ל דליכא למימר דהשושבינין ובני החופה אפשר להם לכוין ולהתפלל ולהניח תפילין. אך פטורים הם דבאותו שעה שיתפללו חל עליהם מצוה לשמח החתן ועוסקי במצוה פטורים עם שיש להם דעת צלולה לקיימם שניהם דבכל שעה ורגע עליהם חובת מצות שמחת חתן דא"כ אפילו מק"ש. נמי נפטרי. דאותו שעה מועטת כמו כן חל עליהם מצות שמחת חתן. והא דכתב רבינו לעיל דת"ק מחייב להו בק"ש משום דעיקר כוונת קריאה היא בפסוק ראשון ובקל יכול לכוין דעתו. היינו לפי מה שמסיק רבינו דהשושבינין ובני החופה פטורין דאי אפשר להם לכוין ולהתפלל ולהניח מחמת שכרות. וזה אינו חל עליהם שלא לשתות שיהיו שכורים כדי שתהיה לבם פנוי לתפלה ולתפילין. דהעוסק במצוה פטור מן המצוה. והב"ח א"ח סי' ל"ח כתב ז"ל ואיכא לתמוה בהא דכתב ולא משום דעסיקי במצוה נינהו דא"כ אפילו מק"ש נמי נפטרו. דהא קודם זה תוך כ"ד כתב דלת"ק חתן ובני חופה כולהו פטורין מן התפלה ומן התפילין משום דעוסק במצוה פטור מן המצוה ואפ"ה חייבים בק"ש משום דלא בעי כוונה אלא בפסוק א'. ולא קשיא מק"ש נמי נפטרו ומאי שנא דקשיא לר' שילא טפי. ונראה ליישב דדוקא לר' שילא קשיא דכיון דחתן פטור מק"ש. א"כ בני חופה נמי נפטרו מק"ש שהרי הם עוסקים במצות שמחת חתן וכלה כשהגיע זמן ק"ש מאחר שהחתן אינו קורא ק"ש. דאילו לת"ק דהחתן חייב בק"ש א"כ בני חופה אינם עוסקים במצות שמחת חתן וכלה כשיגיע זמן ק"ש שהרי חתן קורא ק"ש לפיכך חייבין בני חופה לקרוא ק"ש ע"כ. ולדבריו לת"ק דהחתן פטור מתפלה ותפילין. השושבינים ובני חופה פטורין אף שיש להם פנאי להתפלל ויוכלו לכוין דעתם. משום דאותו שעה עוסקים במצות חתן וכלה מאחר שהחתן אינו מתפלל ועוסק במצוה פטור מן המצוה. ולר' שילא בני חופה אינם פטורין אלא משום שאי אפשר לכוין להתפלל אבל אם אפשר לכוין בני חופה חייבין א"כ ה"ל לת"ק ור' שילא לפלוגי נמי לענין מצות תפלה ותפילין. ע"כ כמו שפירשתי: תו

ה"ג והא דפטירי מתפילין משום דשכיחא בחופה שמחה:

והא דפטירי מסוכה. הא יוכלו לקיים שתיהן:

מצטערין היו. ומצטער פטור מן הסוכה וזהו נמי כוונת תוספות דפטירי מסוכה משום מצטער ומ"מ על פרש"י מקשו תוס' שפיר דלדידיה לר' שילא עוסק במצוה אינו פטור מן המצוה. א"כ החתן נמי יתחייב בסוכה ומה תאמר שאין יכול למחדי בסוכה. ישב בשעת אכילה בסוכה ולא ליחדי באותה שעה. אבל לפי' תוס' ורבינו ר' שילא ס"ל עוסק במצוה פטור מן המצוה וא"כ החתן פטור מן הסוכה דבעי למחדי. ומש"ה בני חופה נמי פטירי דאי לא חדו בהדי חתן מצטערין:

והלכה כרבי שילא דחתן פטור מק"ש. וקשה אם החתן פטור מק"ש כל שבעת ימי משתה א"כ אמאי קתני בפ' היה קורא חתן פטור מק"ש עד מוצאי שבת אם לא עשה מעשה והביא רבינו שם סי' ט"ו. ודייקינן הא אם עשה מעשה חייב בק"ש. ועוד הקשה הב"ח למה פסק כיחיד נגד רבים ועוד הטור פסק בסי' ל"ת החתן חייב בק"ש. מכל הלין רוצה להגיה דאין הלכה כרבי שילא. וליתא כד תעיין שפיר ברמזים ע"כ צ"ל דברי הטור ע"פ דברי רבינו וכמ"ש ב"י שם ליישב דברי הטור. והא דקתני התם אם לא עשה מעשה. דכ"ז שלא עשה מעשה אפילו רוצה להחמיר על עצמו ולקרות אינו רשאי דקי"ל הלכתא כרשב"ג דאמר לא כל הרוצה ליטול השם יבא ויטול כמו שפסק רבינו להדי' סוף פ' היה קורא משא"כ כל שבעת ימי משתה אינו פטור אלא משום דלא יכול לכוין דעתו מחמת טרדת שמחתו אמנם אם הוא יודע בעצמו לכוין דעתו רשאי לקרות דאין לך אלא מה שאמרו חכמים:

סעיף מד

פטורין מק"ש מתפלה ומתפילין. והא דאיתא בירושלמי פ"ק דברכות רבי חנינא בן עקביא אומר כשם שמפסיקין לק"ש כך מפסיקין לתפלה ולתפילין ולשאר כל מצות של תורה. ל"ק דידיה אדידיה כאן במצוה שאפשר לעשות ע"י אחרים וכאן במצוה שא"א לעשות ע"י אחרים כגון שאין סופר אחר ולהקונה א"א למצוא ממקום אחר תפילין ומטי' להא כמו דאקשי בפ"ק דמ"ק דף ט' קראי אהדדי כתיב פלס מעגל רגליך וכתיב אורח חיים פן תפלס. ומשני כאן במצוה שא"א לעשות ע"י אחרים וכאן במצוה כו'. ועל דרך זה תי' מ"א סי' ל"ח ס"ק ט' ועי' מ"ש בפ"ק דשבת סי' כ"ו:

סעיף מה

הולכי דרכים ביום. עי' לעיל מ"ש רבינו סי' ו':

סעיף מז

למיגנא בכילתא משום בקי. הא בלאו הכי לא שרי ואיירי בכילה שיש לה גג וגבוה עשרה וכמ"ש רבינו בפ"ק סי' ל"ז:

ומיירי באכסניא דאי בביתו היאך עשה סוכה מתחילה כו'. צ"ל דלא הי' ריח מאוס לכל דאי הכי מיפסל סוכה לכל העושה. אלא הכא בדמצטער איהו לחודי' עסקינן כמ"ש הר"ן:

וכשהמטר יורד עליו הוא מסריח. והפסיק המטר מ"מ אח"כ שרי לי' למיגנא חוץ לסוכה משום ריח:

אבל למיכל אסור. מפני שהיא שעה מועטת. עי' בב"י סי' תר"מ בשם ה"ר פרץ דמצטער אינו פטור אלא למיגני אבל לענין אכילה מצטער חייב ועי' בשו"ת מים חיים א"ח סי' נ"ג נ"ז:

סעיף מח

דקבע דידהו כאכילת עראי דפת. דקי"ל כרבא דהתם דהוא בתרא וכ"כ הרז"ה ומרדכי דלא כהרי"ף עי' ר"ן:

ורבינו מאיר היה נזהר מלאכול פירות. אפילו אכילת עראי:

כי היה סובר להחמיר כהאי לישנא דפירי בעי סוכה. היינו רבי ירמיה. או רב זביד דהתם ע"ש:

היינו כשקובע עצמו לאכילה. ר"ל דאפילו אוכל כשיעור יותר מכביצה אינו חייב אלא דוקא שיאכל דרך קביעות. אבל אם אוכל בלא קביעות דרך עראי אע"פ שהוא שיעור קביעות כיון דפירי הוא ליכא מאן דאוסר. כן פירשו הב"ח. ומ"א סי' תרל"ט ס"ק ו'. וכתב שם ולמד כן מדאמרי' ביומא ד' ע"ט אכילת עראי אין אכילת קבע לא ע"כ. ואני תמה לדבריו מה אתא רבינו לפלוגי עלי' דהר"מ אטו דמהר"מ לא מודה דמדינא בפירות צריך קבע. אך שהוא החמיר כמו רבן שמעון בן גמליאל בשתי כותבות ואם כן מה זה שכתב רבינו ומיהו נראה דמוכח מהתם דאפילו אי פירי בעי סוכה כו' היאך מוכח התם דאין רשאי להחמיר אם לא כשקובע סעודתו עליו. ועוד הקשה שם וז"ל וצ"ע דהא לעיל מיני' איתא ואי ס"ד כותבת יתירה מכביצה. משמע בהדיא דכביצה פירות חייב

למאן דמחייב אפילו לא קבע עליו דאם לא כן לא פריך מידי דדלמא [רשב"ג] אכלן דרך עראי דומיא דטעימת התבשיל וצ"ע עכ"ל. וגם מ"ש רבינו ואשמועינן דקבע דידהו. לפי פירושו אינו מכוון. ע"כ נראה לי דה"פ דאפילו אי פירי בעי סוכה היינו כשקובע עצמו לאכילת פירות. רצונו דאפילו למ"ד פירי בעי סוכה כשאוכל כשיעור היינו כשקובע עצמו. ובכה"ג החמיר רשב"ג אפילו בשתי כותבות היינו מפני שאכלם דרך קביעות. דאי לא תימא הכי אלא רשב"ג דרך עראי אכל דומיא דטעימת תבשיל קשה על תנא דמתני' דלא ה"ל להביא מעשה דר"י בן זכאי אך מעשה [דרשב"ג] ונשמע משם דאפילו שתי כותבות שהוא פחות מכביצה ואכל דרך עראי החמיר בה [רשב"ג] לכ"ש תבשיל. אע"כ צ"ל דהני תרי מעשים אינם דומים בעובדא דריב"ז אשמועינן דהחמיר אף שאוכל דרך עראי ובפירות אשמועינן דהחמיר רשב"ג אם אוכל פחות מכשיעור דרך קביעות. וזהו שכתב רבינו ואשמועינן דקבע דידהו הוי כאכילת עראי דפת מש"ה החמיר אבל באכילת עראי דפירי ליכא למאן דאסר כנ"ל:

סעיף נ

מה להלן שיכנס למצוה כשהוא תאב אף סוכה כן. דבשאר ערבי שבתות וי"ט קי"ל כרבי יוסי ריש ערבי פסחים דאמר אוכל והולך עד שתחשך אבל בערב פסח אסור לאכול מתשע שעות ולמעלה:

עד שיאכל כזית דגן בסוכה. וא"ת לאיזה צורך מביא רבינו הך ירושלמי הא בבבלי פ' שלשה שאכלו (ברכות דף נ"א) מסיק התם אלא מעתה שבתות וי"ט דלא סגיא דלא אכל פת וכדכתב רבינו שם סי' כ"ג שצריך לאכול פת משום שמחה. וי"ל דנ"מ אם עת ירידת גשמים הוא דאינו חייב לאכול בסוכה. אבל חוץ לסוכה חייב לאכול משום שמחת יו"ט. אלא שבליל א' חייב לאכול בסוכה מכח ג"ש ט"ו ט"ו מחג המצות ולכך איבעי' לי' אי צריך לאכול דוקא כזית דגן או מיני תרגימא. וספיקא לחומרא דהא ספיקא דאורייתא הוי. ומ"ש רבינו שם בפ' שלשה שאכלו דאפילו יורדין גשמים חייב לאכול כזית בסוכה דילפינן מחג המצות. לא פי' מה הוא הכזית וסמך אדהכא. אבל קשה מ"ש רבינו שם אף אם ירדו גשמים בלילה הראשונה מ"מ צריך לאכול כזית בסוכה. הלא מצטער הוא ומה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות דבעינן תשבו כעין תדורו וא"ת ג"ש ט"ו ט"ו למאי אפיא# דחייב בסוכה אף אם לא אוכל אלא כזית פת. דבכל הימים אוכל עד ביצה חוץ לסוכה אבל בלילה הראשון חל חיוב עליו אפילו אם אוכל כזית פת צריך לאכול בסוכה וכמ"ש הר"ן:

סעיף נא

אבל יוצא הוא בסוכתו של חבירו דכתיב כל האזרח. עי' מ"א סי' תרל"ט ס"ק ח' ובשו"ת ח"צ סי' צ"ד:

סעיף נב

ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית. עי' מ"ש רבינו בפ"ק ס"ס א':

ואינו קורא אימא אימא. ועד כמה בהא פליגי רבי ינאי ור"ל ס"ל כבר ארבע כבר חמש כל חד לפי חורפי' ורב אסי ס"ל דעד בן שש ועד בכלל נקרא קטן צריך לאמו. ובפ' כיצד משתתפין סי' ב' מחלק רבינו בדליתא לאבוה במתא קטן בן שש יוצא בעירוב אמו אבל בדאית לאבוה במתא כבר ארבע וחמש אין טפי לא. ורבינו כאן לענין סוכה מסתם סתמיה וצ"ל דסמך עצמו אהאי דכיצד משתתפין. דהא בירושלמי פרק זה הלכה ט' תנא ר' הושעיא קטן שאין צריך לאמו חייב בסוכה. ויוצא בעירובה של אמו. הרי השוה עירוב וסוכה וגם בתלמודא דידן פ' כיצד משתתפין פריך מסוכה אעירוב:

סעיף נד

הני מאני לא אייריי בחד ענינא. ר"ל שרגא ומאני מיכלא ומאני משתיא:

אם יאכל בשמיני. היינו תשיעי ספק שמיני כן מסיק רבינו לקמן פרק לולב וערבה ס"ס מ"א ע"ש:

סעיף נה

עד שיעור משיעלה עמוד השחר. עי' ב"י סי' תרל"ט:

איבעיא להו מי שפך למי. ותימה למאי נפקותא הביא הרי"ף ורבינו ענינא דא ונ"ל ע"פ מה שפרש"י מאי היא ישיבת סוכה או ירידת גשמים. ופי' מהרש"ל ישיבת סוכה פי' שאתה יוצא הימנה ומבטלה. ואי בכי האי גוונא אם רצה להחמיר על עצמו שלא לצאת חוץ מן הסוכה רשאי. ואם נאמר ששפך רבו קיתון על פני עבד אין רשאי לישב בסוכה בירידת גשמים. ואח"כ מצאתי בהשמטת חדושי רשב"א כדברי ושתי: 9הדרן עלך פרק הישן פרק שלישי

סעיף נו

אלמא דאין יבשות תלוי בזמן. י"ב חדשים דהא עדיין ג' עלים לחים

סעיף נז

כדמוכח סוגיא דשמעתין. דהא תני בחד בבא קווץ סדוק עקום דומה למגל חרות פסול וכל הני בשדרה של לולב הוא הדין יסדוק ואם כן הא דקאמר רב הונא נסדק כשר ע"כ נמי איירי בנסדק השדרה דאל"כ מא פריך מברייתא אדרב הונא. וא"ת מאי האי דפסול סדוק בשדרה. הא אפילו נחלקה התיומת פוסל ריב"ל י"ל דאיירי שהתיומה שלמה אך סמוך ובכלות התיומה נסדקה השדרה בצדה או מפרש כהני אית דמפרשי דאיירי בנסדק השדרה ברוחב:

לא ידענא הוכחה זו דכל חד וחד כדאיתא סדוק הוא בראש העלין וקווץ ועקום ואינך בגוף השדרה. ואין להקשות אם סדוק איירי בראש העלין מאי קמבעי לי' לרב פפא נחלקה התיומת מאי לפשוט לי' מברייתא. די"ל דרב פפא מבעי' ליה אחר שמוקי לה הברייתא בעשויה כהמנק. אבל נחלקה התיומת כשר או דלמא עשויה כהמנק פסול אפילו במיעוטא אבל נחלקה התיומת כולה נמי פסול. וראיתי בחידושי ריטב"א שמייתי הוכחת הראב"ד בדרך אחר דנסדק היינו השדרה דאילו נסדקה העלה העליון היינו נחלקה התיומת. וסותר ראיה זו דאיכא למימר נחלקה התיומת איירי בנחלקה רובה:

אלמא לולב סתם דקאמר שמואל היינו עלין. ז"ל הריטב"א ולא עוד שאם אתה אומר שאין העלין מכללו. היאך נחלקו בו כלל אם העלין בכלל או לא. והלא כיון [שאינן] בעיצומו של לולב דבר פשוט שאין נכללין בשיעורו כשם שאין עלי ההדס בכלל שיעורו אלא ודאי לפי שהעלין של לולב בכלל גופו ועיצומו היה סובר שמואל שהם בכלל שיעורו. ור"י אמר שאע"פ שהם מכללו ואחד מאיבריו אין משערין אלא מן השדרה שהוא בגופו של לולב:

וכיון שאם נפרצו רוב עלין דעבידי כחופיא פסול כ"ש שיבשו רוב עליו. אדלעיל קאי שכתב הראב"ד ויבשות העלין אינו מוזכר לא במשניות ולא בגמרא ומסיק דיבש העלין הדר הוא על זה השיגו רבינו דנלמד בק"ו שפסול מנפרצו רוב עלין:

סעיף נח

כדאיתא בתוספתא. עי' בתוס' ד"ה נפרצו:

וכן בהדר משום הידור מצוה. וי"ל שזהו כוונת רש"י במתני' היבש פסול משום ואנוהו. [דסובר] דפסול דמתני' אפילו ביו"ט שני ואמאי תקנו רבנן זכר למקדש ביבש טפי מבשאר פסולי לכך פרש"י משום הידור מצוה ונסתלק קושית תוס' ד"ה לולב ואם תקשי לך הכל ל"ל הך טעמא הלא בלא"ה ל"ק מהדר כמ"ש בתחילה דדוקא הנך דכתיבי

מקמי' ביום הראשון עלה קיימו ולא רצו לתקן שיהיו נוהגים בשאר ימים אבל הדר דכתיב בתריה תיקון בכל הימים י"ל דזה דוחק דהא קי"ל כחכמים פ"ק דר"ה דף ט' וכ"פ הרמב"ם פ"י מהל' שמיטה דמקרא נדרש לפניו ולפני פניו ולאחריו. אלא דהתוס' הקשו מדברים אחרים עדיפא מיני' אליבא דכ"ע:

ויו"ט שני דידן הוא כיום הראשון דספיקא הוא. עי' מ"ש רבינו בפ' שלשה שאכלו בס"ס ל"ג לענין גשמים:

סעיף נט

פירוש שנצמת ונכווץ. וגורס כווץ:

סעיף סא

ונסדקה השדרה עד העלין שלמטה מהם. ר"ל שנסדקו העלין היוצאים מן השדרה ונחלקו עד תחילת עץ השדרה. ואין להקשות הא קאמר נעשה כמו שנקטם ראשו ופסול. והר"ן פוסל במתני' בנקטם אפילו בכל שהוא י"ל דרש"י ורבינו מפרשי' בנקטם כמו כן דאינו פסול כי אם בניטל כל התיומת א"נ אף שניטלה פוסל בכל שהוא משום הידור. אבל בנסדק עד שנסדק כל התיומת:

והוא כשני הוצין דבוקין יחד. עי' ט"ז סי' תרמ"ה ס"ק ד' ואינו מוכרח אלא כמו שפי' הב"י דשני עלי לולב כפולים נקרא הוצא. ושני הוצין היינו שהיה ללולב שני ראשי עלין והיו מחוברים ומותאמים ואחר כך נחלקה התיומת. וכ"ה ברמזים:

אבל אם לא היתה התיומת מחוברת מתחילה כשר. נשמע מן הדא אם יש ללולב שני תיומות וניכר שלא היו מחוברים בתחלה שכשר ללולב:

וכעין פי' זה נוטה פי' ה"ג. ר"ל שמפרש כמו כן נחלקה התיומת על הוצא העליונה. ולא אהוצין של רוב הלולב אפס בזה אין בדבריו הכרע אם כפרש"י או כתשובת הגאונים:

או כנפרדו עליו דמי וכשר ע"כ. עד הנה דברי תוס' הם בפ' הגוזל קמא (בבא קמא דף צ"ו) ע"ש:

ואע"פ שלא פי' שבהוצא העליון מדבר. ויותר מסתבר לומר שקאי אשאר הוצי לולב וברוב עלין דהא נפרצו ונפרדו לא איירי אלא ברוב עליו. מ"מ ניחא לתוס' לפרש עלעלה העליון מדקתני נחלקה התיומת ולא קאמר נחלקו בלשון רבים אבל רבינו חולק על זה דהא הרי"ף והרמב"ם מפרשי להא דרב פפא על רוב עלין וקשה להו למה קאמר נחלקה וצ"ל נחלקה התיומת [של] כל אחת ואחת קאמר. א"כ יש לפ' דה"ג נמי מפרש האיבעי' כרי"ף ורמב"ם:

כדאיתא בתוספתא. ועי' בתוס' דף כ"ט ע"ב ד"ה נפרצו עליו:
וכן נחלקה של תשובת הגאונים הוא ברוב. ט"ס הוא וכצ"ל וכן נחלקה של ה"ג הוא ברוב עלין
ולפי מה שפירשו התוס' נפרצו כי חופיא. עי' תוס' דף כ"ט ד"ה נפרצו. היינו שחלק כל עלה לשנים. לפי שכל עלי הלולב כפולים ועמד וחלק אותם שכן דרך לעשות חופיא ע"כ. אין לפרש כפי' רב אלפס דהיינו נחלקה התיומת ומה איבעי' לי' לרב פפא תפשוט לי' ממתני'. אבל הרב אלפס פי' נפרצו עליו כפרש"י ע"ש. מ"ה שפיר פי' לשיטתו הך דנחלקה התיומת ברוב עלין:

סעיף סב

אימא וכדי לנענע בו. ושיעור שלשה טפחים קחשיב על האגודה הדס וערבה. רש"י:
ואע"ג דמתני' קתני שלשה טפחים. ושיעור הזה קאי על אגודת הדס וערבה. יען על הרי"ף יש לתרץ דפסק כרבי יוחנן דאמר בעלמא הלכה כסתם משנה וכר"י קי"ל לגבי שמואל:
דבאותן טפחים דאירי שמואל איירי נמי ר"י. ותימה לי מאי ראיה זו דהא שמואל בעצמו ג' טפחים שלמים קאמר. אע"ג דס"ל ב' טפחים ומחצה סגי. מ"מ קאמר ג' טפחים ולא דק לחומרא. אבל לרבי יוחנן איכא למימר דדק ודוקא ג' טפחים ולא פחות:
ובריייתא דהמפלת נמי אין צריך שיהו כל הטפחים שוין. כלומר ומברייתא דהמפלת אין לך להביא ראיה דלא קי"ל כשמואל דהא לדידיה טפח קטן הוא והתם קחשיב ה' טפחים משמע דדומיא דאידך ע"ז תירץ א"צ שיהיו כל הטפחים שוין. דמ"מ כיון דאיכא שם טפח עליו חשיב לי' התם עם שאר טפחים. ועוד תירצו תוס' שם ז"ל א"נ טפח בלולב לא קאי אטפחים קטנים ולא קאי קטנים כ"א אטפחים של הדס. ורבינו שלא כתב תי' זה ש"מ דס"ל דאפילו לולב לא בעי אלא י"ג אצבעות ושליש כמ"ש המרדכי בשם רבינו יונה ואנח סימן עליו מי בעל דברים ר"ל הלולב הוא בעל דברים שמברכין עליו. יגש אליהם ר"ת י"ג טפחים שלישׁ:

סעיף סה

ש"מ דאלולב קאי. דאי אהדס קאי הא אין לו אלא ראש א':
כמו בדי מחטין גבי מציאה. והקשה בס' אליהו מזרחי על הסמ"ג שאינו מחוור מה שהביא ראיה לפי' בד קן מהאי דאלו מציאות. דהא בהדיא קאמר בגמרא מאי בדי שוכי ואמאי קרי ליה בד דכל דבר דתלו בי' מידי בד קרי לי' כי האי דתנן התם אפילו עלה

א' בבד א' כשרה ועוד קשה דהא רבינו בתחלה פי' ע"ש שכל קן וקן עומד לבד מש"ה קרי לי' בד ואח"כ מייתי ראיה מפרק אלו מציאות כאלו מטעם אחר קרי הקן בד ע"כ נ"ל להגיה וכצ"ל וכמו בדי מחטין. רצונו דהתם קאמר דכל דבר דתלו בי' מידי קרו לי' בד. מש"ה גבי הדס. המקום הקן קורא בד דבאותו מקום לחוד תולה בו הקן. ובין כל קן וקן הוא מקום חלוק שאין נמצא שם עלין. משא"כ בדי מחטין ובדי ערבה שבכל הבד תולה בהם מחטין ועלי ערבות. והרי פי' רבינו דקן נקרא בד. פירוש ראשון על שם שכל קן עומד לבד. ופי' השני דמקום הקן קורא בד ע"ש דבאותו מקום תלוין העלי הדס ובין כל קן וקן לא תלוי בהן שום עלה:

דאין מציל מיד היבש אלא הלח וזהו ההדור. ר"ל אע"ג דקי"ל כמושין כשרין כדאיתא בברייתא דלעיל (דף ל"א) היינו דוקא שכל שיעור הדס כמוש אבל לא יפה כתו של כמוש להציל על היבש כשם שיפה כחו של לח:

ואין לו לדקדק מדהזכיר התנא לחין. דלא תנא לחין אלא משום דתני יבשו. נופל באינך עלין לשון לחין:

ויש אומרים ובלבד שתהא עבות בראשו כדאמרי' גבי יבשו רוב עלי' דבעינן שיהא בראש כל אחד ואחד. זהו לפרש"י ולפי' ה"ר ישעיה דטראני. אבל לפי מה שפי' בו רבינו אין מקום לראיה זו:

ושאר המחברים כתבו בענין אחר. הלא המה הריטב"א ודעימי' שהביא הטור שאפילו אין בו כי אם פעם אחת ג' בחד קינא כשר:

דא"כ נפרצו דהדס היינו נשרו ובברייתא קתני נשרו רוב עליו כשר. ר"ל ואמאי קתני במתני' נפרצו עליו פסול. וע"ז השיב רבינו דבשלמא בברייתא נשתייר העבות בכל שיעור הדס. משא"כ במתני' שנשרו רוב עבות של שיעור הדס מש"ה פסול:

ונפרצו דמתני' היינו שנשרו רוב עבות של שיעור הדס ונשתייר המיעוט. פירוש שנשרו רוב עלין מכל קן דהיינו שלא נשאר רק עלה א' בקן בשיעור הדס דהיינו ג' טפחים נשר מכל קן ב' עלין כשיעור ז' גודלים. וכן פי' ר' ירוחם וב"י לחד פי' וב"ח והט"ז סי' תרמ"ו ס"ק ת' מייתו ראיה לזה. וגם אנכי אביא ראיה לזה הפי' דהא לפי' רבינו דנפרצו היינו שנתלשו מן השדרה וכבר כתב רבינו בדברי ראב"ד בסי' זה דהדס דומיא דלולב. ובלולב מביא רבינו לעיל תחלת סי' ג' דנפרצו עליו ברוב עליו מיירי כדאיתא בתוספתא מש"ה ה"נ בהדס איירי שנפרץ ההדס ברוב עליו שנשר מכל קן ב' עלין. ואין להקשות לפירוש רבינו אמאי קתני סתם במתני' נפרצו עליו דהיינו נשרו פסול היכי פסק ותני הא בעינן רוב שיעור הדס מכל קן וקן. די"ל דהא גם לפי' בעל העיטור צ"ל דנפרצו עליו איירי ברוב

עליו כדתני בתוספתא. אף שאינו מפורש במתני'. כמו כן אני אומר להך פי'. מכל הלין נשמע דס"ל לרבינו שאם נשר עלה א' מכל קן וקן כשרה כדעת הרא"ה ולא כהר"ן. אלא שהב"י כתב אבל מלשון רבינו שכתב בשם הראב"ד נראה כפי' קמא ואפילו לא נשר מכל קן אלא עלה א' אע"פ שעדיין נשארו ב' עלין פסול. ע"כ. ואין אני רואה משמעות שם מדברי הראב"ד. אי תאמר מדקאמר ואם אין אלא הרוב עבות כשר מדנשרו מקצת עלין כשר ברובו ה"נ אי הוי מיעוט שאינו עבות כשר דלא גרע מנשרו ע"כ. ושאינו עבות בתולדתו היינו כשהמה שנים ונלמד מן נשרו ש"מ דלא מכשרינן בנשרו כי אם עלה אחת ונשארו שנים. אי משום הא לא אריא דמי לא עסקינן שאין עבות ולא נמצא בבד כי אם עלה [א'] לחוד. ולפיכך אין מדברי הראב"ד משמעות כלל. לכן אם נשרו מכל קן עלה א' אפילו רובו או כולה אין בהם פיקפוק כלל. אך בהני הדסים יבשים שמובאים ממדינת אטליא ולא נמצא בהם רק שתי עלין בקן א' צריך לבדוק אם נשר מן רוב עלה א' פסול וכ"פ הט"ז בסי' הנ"ל:

ולקמן נדקדק בו. סי' י"ד. ועי' בהר"ן במתני' דלקמן ר"י אומר ג' הדסים:

סעיף סו

תנא אם עבר ולקטן כשר. בנוסחא שבש"ס דייק הא עבר ולקטו מאי ולא מצינו שברייתא היא. ממשמעות לשון רבינו אפילו אם לקטו ביו"ט כשר. והא דלא מפליג ה"מ בדאשחיר מאתמול דהוי דחוי מעיקרא. אבל אי אשחיר ביו"ט הוי נראה ונדחה אינו חוזר ונראה תי' הב"י משום דס"ל כסוגיא דזבחים פרק כל הפסולין כל מה שיש בידו לתקן אמרי' ביה חוזר ונראה. והכא נמי יש בידו לתקן. דלבתר דמסיק כאן בשמעתין היכא דאית ליה הושענא אחריני רשאי ללקטן לאכילה בידו לתקן חשיב והתלמודא בתחילה דאמר היכא דאשחיר ביו"ט אינו חוזר ונראה אכתי לא אסיק אדעתיה טעמי' דיהיב רב אשי לר"א ברבי שמעון ועי' ב"ח ס"ק ו':

סעיף סז

גמר לקיחה לקיחה. עי' ריטב"א פ"ק דף י"א:

הידור מצוה עד שליש. והתם מיבעי' לן שליש מלבר או שליש מלגיו ורב אלפס מסתם לה סתומי כי היכי דלינקיט לחומרא שליש מלבר דהכי וודאי טפי עדיף. ר"ן:

מנח ליה בי"ט ושפיר דמי. אבל למ"ד צריך אגד בעינן בלולב קשר גמור וזה אסור לקשור ביו"ט:

וכי אגיד ליה בי"ט אגיד ליה כאגודה של ירק. ש"מ דבחול אפילו לרבנן צריך לאגוד בקשר גמור. וכפרש"י ומרדכי בשם רא"ם וכ"פ בש"ע סי' תרנ"א:

סעיף סח

אף לפי' ר"י. עי' לעיל בפ' זה תחילת סי' ג' שם תמצא פי' רש"י ופי' ר"י:

דשתי דרשות לא דרשינן מערבי כדמוכח הכא. וא"ת א"כ אמאי לא פריך ולאבא שאול של בעל ושל הרים מנ"ל. וי"ל דאבא שאול פליג אתנא דמתני'. וס"ל כתנא קמא דברייתא דאמרי ערבי נחל הגדלים על הנחל ולמעוטי של בעל ושל הרים:

וכן משמע מדברי האלפסי שלא הביא הברייתא דשל בעל ושל הרים. דברי רבינו תמוהים מאד בזה. דאינו נראה שום משמעות. אדרבה מביא המתני' של בעל כשרה. גם אינו ממעט בברייתא אלא צפצפה. ותו מייתי הך ת"ר איזוהי ערבה ואיזו היא צפצפה. וערבה הגדילה על ההרים נמי יש לה כל סימנים כאותה ערבה הגדילה על הנחל. וראיתי בריטב"א שהוכיח מברייתא זו. דאם נאמר דוקא כשגדלה על הנחל. א"כ כל הני סימנים למה לי הל"ל בקיצור איזהו ערבה הגדלה על הנחל ע"ש וזה ליתא דאתא למעוטי צפצפה אף שגדלה על המים וכ"מ בש"ג כשצפצפה על המים מ"מ פסולה. אף שהתוס' אינם פוסקים כהך ברייתא. אבל האלפסי שמייתי הברייתא להלכה לא די שאין משמעות ברי"ף אלא נהפוך הוא דוקא צפצפה פוסל הא של הרים ושל בעל משמעות שלו שמכשיר וצ"ע:

וגם רש"י פי' כו' דמרבה להו מערבי נחל. אע"ג דרש"י לא בא אלא לפרש ולא לפסוק שום הוראה. מ"מ מאחר דגם רש"י הולך כשיטה זו לפרש דשל בעל ושל הרים אינם בכלל ערבי נחל. אם לא מריבוי דערבי ממילא למאי דקי"ל כרבנן דמצרכי שתי ערבות דדרשי ערבי שתים א"כ לא איתרבי של בעל ושל הרים ופסולין אף דיעבד. אלא דיש לבעל דין לחלוק ולומר דלרש"י ס"ל דאף דמשמעות הסוגיא דלא דרשי שתי דרשות מערבי. מ"מ נוכל לומר דאף דת"ק דאבא שאול דרשי מערבי לרבות של בעל ושל הרים. שתי ערבות בעינן דלאו ממילא שמעינן דערבי לשון רבים ולאו דרשה מקרי. וא"כ מש"ה אין העולם נזהרין מזה. ע"ז השיב רבינו בתשובה אחרת אף את"ל כן מ"מ אי אתה מודה לי דלפרש"י מצוה להביא מן הגדלים על המים ולא ראיתי מרבותי שהיו מצווין לכתחילה להביא מן הגדלים על המים עם שרבותי מדקדקין במצות היו:

וכן משמע מדברי הרמב"ם ז"ל. דלא מצריך קרא לרבוי של בעל ושל הרים דבכלל ערבי נחל הן. ואינו מחוור דמנא ליה לפרושי מלתא דהרמב"ם הכי. אימא משום ריבויא

דערבי כדקתני בברייתא ר"ל ערבי נחל מ"מ שפירושו מריבוי דערבי לשון רבים. רא"מ. ותי' הב"י דהא הרמב"ם פסק כרבנן שתי ערבות מקרא דערבי. א"כ א"א לומר דדרשי ביה לרבויי של בעל ושל הרים דשתי דרשות לפום סוגיא לא דרשינן ביה ובס' ל"מ הקשה עליו דהרב לא השיג על רבינו אלא מנין הוציאו מדברי הרמב"ם וזה ההכרח אינו אלא בדברי הגמרא עצמה. ולא אוכל לכוין דעתו דהא בגמרא אית לן למימר דת"ק ואבא שאול ס"ל כר"ע דסגי בערבה אחת כמ"ש תוס' ויש עוד תי' על קושיות מהרא"מ בב"ח ע"ש:

סעיף סט

ואין קטימתו נראית כל כך. ולפי זה אדחי ליה סתם מתני' דלעיל סי' ח' דקתני גבי הדס נקטם ראשו פסול. גם הך שמעתתא דף ל"ג דשקלינן וטרינן בנקטם ראשו ועלתה בו תמרה וכמ"ש רבינו בס"ס י' ע"ש:

חלקו בין נקטם ראשו לקטום דהכא. דקטומים דמתני' דהכא היינו שדרך ענפי הדס שיוצאין מצדיהן בדין ופארות והן מפסיקין בקני ההדס דלא הוי תלתא בחד קינא וצריך לקטום אותם משם ולאחר שקוטם אותם מהם נקראים הבדין קטומין ומאן דפסיל סבר דהפסק הוי ולא הוי הדר ור"ט סבר דלא הוי הפסקה והדר הוא והשתא אתי שפיר דקי"ל כסתם מתני' דלעיל דנקטם ראשו פסול דומיא דשאר מינין. ואתיא כהלכתא כולה שמעתין דשקלינן וטרינן בעלתה בו תמרה. ולדיעה זו צריכין לקטום אותן הפארות והבדין שמפסיקין בקני ההדס. אך רבינו דוחה פירושם בשתי ידים וע"ז אנו סומכין שאין נזהרין לקטום אותם:

ופירושם רחוק מן הדעת. דא"כ לא לישתמיט תנא בשום דוכתא למיתני אם יש לו פארות ובדין פסול כדקתני גבי הדס אם ענביו מרובים מעליו פסול ואם מיעטן כשר:

בה"ג כתב דהדס שוטה אפי' בהדי הדס אחרינא פסול דס"ל דשני מינין הן ועובר על בל תוסיף שמעתי מקשין מהא דאמרי' לקמן (דף ל"ז) ור"י סבר הני לדפנות עלי הדס (זהו הדס שוטה) ועלי תמרים ועלי עץ עבות לסכך. ולר"י אין מסככין אלא בארבעה מינים שבלולב ש"מ דמין א' הוא עם עץ עבות. וניחא לי עם מה שכתבו תוס' שם והביאו עלי זית ר"י הוי מוקי ליה לדפנות ש"מ דלא היה לתוס' בגירסתם בגמ' ור"י סבר הני לדפנות א"כ כמו כן לא היה לבעל ה"ג גירסא זו ומעתה נוכל לומר דלר"י מפרשינן לקרא עלי עץ זית ועלי עץ שמן ועלי הדס לדפנות ועלי תמרים ועלי עץ עבות לסכך. ואין להקשות על בה"ג דהא מדר"י נשמע לרבנן דאם הוסיף מין אחר לנוי אין בו משום בל תוסיף כמ"ש

רבינו בפ' זה סי' כ"ד ע"ש. די"ל דס"ל לחלק דשאני איגוד דר"י שלא היה דרך גדילתו משא"כ כשהוסיף לנוי דרך גדילתו:

תניא אמר ר"א יכול יאגדן. הגי' זה נכונה וזהו כגי' הרי"ף ודלא כגי' שלפנינו אמר לו ר"א דמה שייך שאלה זו בדר"ע:

תניא ד' מינין שבלולב אין פוחתין מהן ואין מוסיפין עליהן. ובגמרא פריך אין מוסיפין פשיטא ולגי' שלפנינו כשם שאין פוחתין כך אין מוסיפין ניחא אבל לגי' רי"ף ורבינו אמאי לא פריך אאין פוחתין פשיטא י"ל דקמ"ל דד' מינים מעכבין זה את זה כדאמר בהקומץ. אבל אין מוסיפין מאי אריא גבי לולב בכל המצות אין רשאי להוסיף שעובר על בל תוסיף:

כי היבש כמת הוא. עיין בפ' זה סי' א':

אלא כל הני פסולי מסרן הכתוב לחכמים. דהא כתיב ולקחתם לכם ביום הראשון ולא שאר ימים וכתיב ציון דורש אין לה מכלל דבעי דרישה כדאמר לקמן (דף מ"א) ועבדינן זכר למקדש כל שבעה. ובגין דא פסלינן איזה פסולים כל שבעה וקצת פסולים מכשרינן כמ"ש רבינו לעיל סי' ג'. וזה נמסרו לחכמים כגון בהדר משום הדור מצוה אמרו חכמים שיפסול כל שבעה. וזה לא אמרו אלא שלא בשעת הדחק אבל בשעת הדחק הם אמרו שיברך על יבש כי בענין זה כיון דלא אפשר לא עשאו זכר למקדש לענין אותו פסול. ודלא כשו"ת חכם צבי סי' ט' שהשיג על רבינו בזה וז"ל ובעיני יפלא דלא אמרי' הכי אלא בשני כתובים המכחישין זה את זה כאותה דפ' אין דורשין באיסור מלאכה של חוה"מ. ומה דעתו שרבינו לא ידע מזה אשר כל מצפוני ש"ס גלוי לפניו ואת מי אין כמו אלה. וראוי להטריח שיהיה דברי חכמים הראשונים קיימים. ותו מה שפוסק שמה לברך ביו"ט ראשון באתרוג שניטל עוקץ עי' לקמן סי' ט"ז מ"ש בזה:

והם אמרו וכו' אבל במקום הדחק הכשירוהו. וא"ת תינח כל שבעה שהמה מדרבנן יו"ט ראשון מא"ל שהוא מדאורייתא. י"ל דאה"נ ביום ראשון אין מברכין. ובני כרכים מורישים לולבים על יו"ט שני על שעת הדחק ור' יהודה נמי לא מייתי ראי' אלא מיו"ט שני דלרבנן הדר פסול כל שבעה. א"נ כיון דביו"ט שני מברכין ה"נ מברכין ביו"ט ראשון נמי מדרבנן אף שמדאורייתא פסול כמ"ש בשו"ת חכם צבי סי' ט':

ומסתבר שמגביה הלולב תחילה שמזכירים אותו בברכה. וכן ברוקח סי' ר"כ וזהו שלא כדעת מטה משה ושל"ה שהביא מ"א בסי' תרנ"א ס"ק ח' שיטול האתרוג בתחלה ע"ש:

סעיף ע

משום דלא גמר פירא הוא. וה"ה לאידך טעמא משום הדר דהא של אשירה יש בו הדר וגמר פירא:

גבי לולב משום דמיכתת שיעורי' תיפוק ליה משום מצוה הבאה בעבירה. וליכא למימר דניחא למימר הך טעמא כדי לפסול אפילו ביו"ט שני. דהא מסיק רבינו לעיל סי' ג' דמשום מצוה הבאה בעבירה אפילו במילי דרבנן פסול. אך יש לדחות דהך דמצוה הבאה בעבירה יליף מדברי הקבלה והבאתם גזול ואת הפסח וטפי ניחא ליה למיהב טעמא שפסול מדאורייתא גבי לולב:

אבל הני לא נפיק בהו מחמת העבירה שנעשית. וכ"כ התוס' לעיל (דף ל'.) ובא"ח סי' י"א סעיף ח' המשתחוה לפשתן נטוע כשר לציצית וכתב עלה הט"ז ואין כאן מצוה הבאה בעבירה שהרי הוא לא עשה העבירה ע"כ. משמע הא הוא עצמו השתחוה לפשתן אסור לציציתו. ואישתמיטתי' דברי תוס' ורבינו הכא דלא חשיב מצוה הבאה בעבירה כיון דלא נפיק בה מחמת עבירה שנעשית:

י"ל כגמרא דידן. לקמן סי' י"ח:

ונראה שהירושלמי סובר שהחזזית חשוב כחסר. ודקאמר כל הפסולין אינן פוסלין אלא ביו"ט ראשון היינו מחזזית ואילך:

וסבר דאפי' בהדר לא מיפסל אלא ביו"ט ראשון. ודקאמר כל הפסולין קאי נמי לפ"ז אפילו אגזול ויבש ועי' בתוס' דף כ"ט ד"ה קא פסיק:

סעיף עא

ניטלה פטמתו. פסול ובשו"ת בית יעקב מכשיר אם נתחב הפיטום ע"י מחט. וליתא כמו שהשיג עליו בשו"ת שבות יעקב סי' ל"ה. אבל אם הפיטום מחובר קצת מכשיר שם ומביא ראיה נכונה ע"ש:

ראש האתרוג כמו פטמא של רימון. לענין אם ניטל שושנתא של פיטמא אם לפסול לחד מהני פירושים עי' ב"ח סי' תרמ"ח:

ולהך פירושא אין פסול בזנב האתרוג. וגם אין פסול אם ניטל כל הפטמא בלי גומא:

ה"נ האי בוכנתא דשף מדוכתיה. עי' בתוס' שכן היה גרסת הערוך:

ולא בא רבי יצחק לפרש אלא להוסיף על המשנה. רצונו שהיה שונה במתני' ניטל בוכנתו או פטמתו פסול. ובזה נסתלק קושיות הר"ן והריטב"א לפי' ר"ח הל"ל תנא רבי יצחק ניטל בוכנתו פסול ע"כ:

ליפסל בשניהם כשהיה פטמא בראש האתרוג וניטלה. בניטלה הפטמא יש שני טעמים משום חסר וה"ה והר"א מפראג פסלי מטעם דלא הוי הדר ולדידהו פסול זה כל ז'. ועתה בא וראה לר"ת צ"ל דפוסל מטעם חסר שכתב וניטלה פיטמתו היינו בוכנתו כלומר שניטל אותו העוקץ ממקום חיבורו ונשאר כמין גומא בראש האתרוג. משמע דוקא כמין גומא פסול ולא יותר. ולר"ח ולרי"ף ורמב"ם צ"ל דס"ל מטעם חסר דהא לדידהו צ"ל דרבי יצחק היה שונה במשנה ניטל בוכנתו ופיטמתו פסול כדכתיבנא ובוכנתו פסול מטעם חסר ופסול א' כולל בוכנא ופיטמא ש"מ דתרוייהו מטעם חסר אך לפי' ה"ר יעקב בן יקר א"ל דס"ל מטעם הדר דהא קאמר ור"י בן אלעזר היה שונה במשנה במקום פטמתו בוכנתו לפי שהוא חד ועשוי כמין בוכנא. ונאיד מפי' ר"ת שנקרא בוכנא ע"ש שניטלה ממקום חיבורו כמין בוכנא שנשאר גומא בראש האתרוג אך קשה לפ"ז אחר שבירר רבינו החילוקי דינים שיש לכל הני פרושים ה"ל למחשב נמי הך נ"מ דלר' יעקב ניטל פיטמא פסול כל ז' ולר"ת ולר"ח ניטל פיטמתו אינו פסול אלא יו"ט הראשון. איברא אחר העיון אין זה דיוק אע"ג דקתני חד פסול מ"מ הך כדיניה והך כדיניה. דהא חזזית פסול משום הדר כמו שמסיק רבי' בסי' ט"ו ותנא (עם) ניקב וחסר בחד בבא ע"כ מהא ליכא למשמע מיניה:

וכן אם ניטל העוקץ ולא נשאר ממנו כלל באתרוג פסול. ובשו"ת חכם צבי סי' ט' מסיק להלכה שמברכין עליו ביום ראשון בשעת הדחק. וצ"ע לדינא הלא הרב ב"י ורמ"א וכל האחרונים היה ערוך לפניהם כל הני רבוותא שחשיב ואזיל דס"ל דמברכין על הפסולין. אך המה ראו הרבה דעות שפסקו שלא לברך ע"כ הסכימו ששב ואל תעשה עדיף כי ספק בברכות להקל. ע"כ טוב מזה שלא לברך דהא הברכות אין מעכבין כנ"ל:

סעיף עב

אפילו במיעוטו נמי פסול. אבל הנימור נתפזר ברוב האתרוג אע"פ שהקילוף בעצמו מיעוט הוא כמ"ש הראב"ד סי' י"ט לענין חזזית:

והא דאמרינן בכולו פסול לאו דוקא כולו אלא רובו. אדלעיל מהדר בין לפי' ראשון בין ליש אומרים דלכל חד לשיטתו אם הקילוף בשנים ושלשה מקומות פסול משום מנומר א"כ קשה הא דמפליג התלמודא בין בכולו בין במקצתו. במקצתו לחוד ה"ל להפליג ולשנויי הא במקצתו במקום א' והא אם נתפזר הקילוף בשנים ושלשה מקומות. ע"ז מתרץ באמת הא דקאמר בכולו לאו דוקא אלא רובו דהיינו שנתפזר המיעוט הקילוף

בשנים ושלשה מקומות ברוב האתרוג דדמיא לחזזית דפסול ברובא מצד אחד או מיעוט כשנתפזר בשנים וג' מקומות ברוב האתרוג:

ומיירי שנשתנה למראה פסול. כתב כן לתרץ שתי קושיות חדא דאם נקלף נמי פסול מטעם דמחזי כמנומר או במקום א' ברוב האתרוג א"כ היינו חזזית ותרתי ל"ל. וע"ק היאך מסיק הראב"ד לאו דוקא כולו אלא רובו. הא איהו גופא כתב דגלודה לטריפה מדמינן לה ואם נשתייר בה כסלע כשר לפי' ר"ח וכן כתב הראב"ד א"כ קשה דידיה אדידיה לזה כתב ומיירי שנשתנה כו' א"כ לק"מ דאם נשתייר כסלע אירי במראה כשר לכל חד פי' כדאית לי'. ואם נקלף כולה אף שנשתנה למראה כשר מ"מ פסול ובזה אירי מתניתין נמי בנקלף פסול והיינו אם נשתנה למראה פסול ברובו. ונשתנה למראה כשר בכולו. וראב"ד נמי ל"ק אהדדי. ורבינו כתב כל זאת בין לפי' קמא בין לפי' י"א וכל מה שכתבנו דלא כב"י והב"ח בסי' תרמ"ח בזה ע"ש ותמצא שדברי כנים ואמתי ס:

סעיף עג

אם יהיה מראה הקילוף כמראה אתרוג. זהו לדעת י"א לכאורה דהא לדעת הראשונה עם שיהיה למקום הקילוף מראה אתרוג מ"מ פסול משום נימור ובטור כתב כמראה האתרוג ניחא אף לפי' קמא דבעינן שיהיה מראה הקילוף כמו מראה האתרוג שאינו נקלף:

ואסיפא קאי. לחומרא. דלא כדעת ר"ח שפי' דאפילו נקב שיש בו חסרון אינו פוסל אלא בכאיסר או מפולש. שסובר שקאי אריש:

אבל אם ניקב עד חדרי הזרע ודאי טריפה דאותם חדרים כו'. שיעור דבריו כך הוא כיון דניקב עד חדרי זרע ודאי טריפה דהוי כניקב הלב לבית חללו. אך א"ת דכולה אתרוגא חיבור הוא אפילו חדרי הזרע ע"ז קאמר דאותן חדרים במקום סמפוני הריאה קאי נמצא שאין חדרי הזרע חיבור לעור האתרוג. וכדמצינו בריש אלו טריפות ר"ש אומר עד שתנקב הריאה לבית הסמפונות. ש"מ דבשר הריאה לחוד לדידיה וסימפוני לחוד. ומהר"ם מלובלין פי' דע"כ לא קמבעיא ליה בגמרא אלא אם סמפוני ריאה קיימי אבל במקום שטריפה בבהמה כגון דלא קיימי סימפונוהי דכה"ג לא קיימי חדרי הזרע לא קמבעי' ופשיטא דפסול וא"ת עד כאן לא טרפינן בבהמה אלא היכא שנתקלקל בשר הריאה שנימוקה אבל אם לא נשפך בשר הריאה ואינקוב הסימפון לחוד קי"ל דכשר כדאמרינן בפרק אלו טריפות (חולין ד' מ"ח.) י"ל דהתם היינו טעמא דכשר דבשר הריאה סותמת נקב הסימפון משא"כ הכא שניקב עור האתרוג עד חדרי הזרע אין שם

מה שיסתום הנקב ופסול כמו דאמרינן התם סימפון דאינקב לחבירו כיון דקשה אינו סותם וטריפה:

ולהכי לא הביא זאת הבעיא. ואפשר לומר דהרי"ף ס"ל להחמיר כמ"ש הטור ויש מחמירין כיון דספיקא דאורייתא היא אע"ג דהנך פסולי אינן עיקרן אלא מד"ס מ"מ מאחר דספיקא במידי דאורייתא הוא אזלינן לחומרא ומש"ה השמיט הרי"ף הך איבעיא וכתב הברייתא בסתמא אתרוג תפוח סרוח פסול משמע בין בסרוח מבחוץ ובין סרוח מבפנים וקליפתו קיימת וכך פי' הר"ן ז"ל דברי הרי"ף:

סעיף עד

בשנים ושלשה מקומות. והא דלא פריך הכא השתא שנים פסולים שלשה מבעיא דאיכא לשנויי הכא כי האי שנויא דמשני בריש מפנין ארבע וחמש כדאמרי אינשי וה"ה אפילו טובא וכ"כ התוס' בריש מכילתין באריכות ד"ה עד ארבעים וחמשים. והכ"מ ותוי"ט וט"ז נתקשו בזה ואישתמיטתייהו דברי תוס' הללו ע"ש:

ה"ל כמנומר. במראות אחרות כמו הלבן והכושי:

סעיף עה

החוטם אצל הפטמא משמע שהשיפוע קרוי חוטם וכן עמא דבר שמעובי כו'. שיעור דבריו דמפרש"י משמע שהעובי גובהו קרוי חוטם ומדברי הרי"ף ור"ח משמע שהשיפוע קרוי חוטם ולכן צריכין לחוש לכל הפירושים וע"ז מסיים דכן עמא דבר שמעובי גובהו עד הפיטמא פוסלין:

יכול להעביר בו מחט. ואינו נוקב נקב מפולש:

וכן חוט. היינו מחט עם חוט ביו"ט שני אף שנוקב נקב מפולש ע"י העברת חוט. ומחט יו"ט ראשון שתוחב בו מחט שאינו מגיע בו עד חדרי הזרע:

סעיף עו

דאי לאו דנגמר פריו. ולא כתב שזה הדר ש"מ דלא חיישינן לירוק משום הדר כ"א מטעם גמר פרי ודלא כב"ח דלא מכשיר אלא אחר שנעשה כולו מראה אתרוג וכבר מחו לי' כל האחרונים:

סעיף עז

ורגילים בהם כושי כשר. ובש"ע כושי הרבה שהוא דומה לאדם כושי בכ"מ פסול כהרי"ף ורמב"ם ע"ש:

סעיף עח

כיון שנשאר בו בשיעור לצאת בו היותר מכשיעור לא איתקצי. והריטב"א כתב דר' חנינא לא היה אוכל מן האתרוג שהקצה למצותו אלא מן האתרוג שהיה לאכילה היה אוכל מקצתו ויוצא בשאר למחר ועי' בתוס' ד' מ"ו ד"ה אתרוג:

וכן הלכתא. ומ"מ אסור משום מיאוס עד שיסיר ניקור העכברים. כל בו והובא ברמ"א:

סעיף עט

ר"מ אומר כאגוז ר"י אומר בכביצה. ועי' בשו"ת חכם צבי סי' קס"ה השיג שם על הב"י א"ח ס"ס תרמ"ח וכתב עליו ששגג בשגגה גדולה. וא"א שהשגגות נעשו זכיות דמעולם לא עלה ע"ד ב"י לפרש מ"ש תוס' עוד יתכן לקיים פרש"י כי אם ליישב דרבנן דבוסר אתי' כר"מ וכר"י. אלא שלוקח סברת תוס' שהסמ"ג סובר כך לקיים פרש"י. ושאומר שהוא הפך המושכל הראשון. אינו כן דבוסר פירי מקרי לרבנן אף שהוא קטן כפול הלבן. דדרך גידוליו הוא ועתיד לגדל יותר חשוב פרי לגבי ענבים אבל פרי קטן פחות מהשיעור שאין עתיד לגדל יותר בריה משונה היא כמו התיום והכושי שפסולין ע"כ מן הסברא אין לדחות דברי ב"י:

דבוסר הוא יותר מכביצה וסופו לגמור. והא דאתרוג קטן קי"ל כר"י אם הוא גדול כביצה כשר. אייר כשאין סופו לגדל יותר דחשיב גמר פירי אם הוא כביצה:

ואע"ג דבזמנו לא בעי כוונה לבל תוסיף היינו בסתם אבל אם כיון לנוי כו'. ובטור סוף סימן תרנ"א ולא יוסיף עליהן מין אחר אפילו לא יאגדנו עמהם אם יאחזנו בידו לשם מצות לולב עובר על בל תוסיף ודייקינן הא אם יאחזנו בידו שלא לשם מצות לולב אינו עובר והקשה ב"י הא אסיקנא בפ' ראוהו ב"ד (ראש השנה דף כ"ח) דלעבור בזמנו לא בעיא כוונה וב"ח וט"ז ומ"א נדחקו ליישב. וליכא למימר שכוונת הטור לדייק הא לא יאחזנו בידו אלא לנוי# אינו עובר כדמסיק רבינו הכא. דא"כ הכי הל"ל אפילו לא יאגדנו עמהם אם לא יאחזנו בידו לשם נוי עובר על בל תוסיף:

רבא אמר לקיחה ע"י דבר אחר שמיה לקיחה. עי' בשו"ת בית יעקב סי' קמ"ב ודבריו תמוהים דלפי דבריו מה מייתי ראיה מהזיית אזוב שאני התם דלא כתיב ולקחתם לקיחה תמה. אלא דכל כחו של רבה הוא מלקיחה לחוד דע"י דבר אחר לא הוי לקיחה ע"ש:

סעיף פ

הדס של מצוה אסור להריח בו. אבל הדס ואתרוג שתולין בסוכה לנוי או שסיכך בהדס מותר להריח בו. ריטב"א ועי' רמ"א ס"ס תרל"ח:

לולב בימין ואתרוג בשמאל. עי' מ"א בסי' תרנ"א ס"ק ו':

סעיף פא

והא דמנענעים באנא. מילתא באנפי נפשי' קאי לכל הפירושים:

הירושלמי דגרס התם. לא ידעתי מקומו:

מעלה ומוריד הוא. ע"כ דברי הרי"ף:

צריך לנענע ג' פעמים. פירוש שצריך ג' נענועים חזקים בהולכה וג' נענועים חזקים בהבאה באופן שמוליך ג' פעמים ובכל הולכה מנענע בחוזק ע"י הולכה וכן ע"י הבאה שמביא אצלו בחוזק שעי"כ מנענע וכן הוא ברמזים והב"י רצה לפרש שצריך לנענע ג' פעמים. היינו מלבד שמוליך הלולב עושה ג' נענועין כמו שפי' האחרים שהביא הר"ן:

אין מספיק לה ההולכה והובאה עד שינענע ג"פ בכל הולכה והובאה. לפי' ב"י דברים כפשטן ולפירושי ה"ק שאם תקשי לך לפי' הזה שע"י הולכה מנענע וכן ע"י הבאה מאי קאמר חוץ ממוליך ומביא. לזה תירץ שאין מספיק לה הולכה והובאה בלי נענוע. אלא עד שינענע ג"פ בכל הולכה והבאה כלומר ע"י הולכה והבאה:

והיה ראוי לפרש שיתפוש ידו במקום א' וינענע נענוע כל דהו ג"פ. והא דקאמר על כל דבר ודבר היינו על כל המקומות מהלל ועל שעת נטילה מנענע כל פעם נענוע כל דהו ג"פ ולא לכל צד. ולפי' הב"י ה"ק שיתפוש ידו במקום א' היינו בהולכה או בהבאה שם ינענע נענוע כל דהו ג"פ. לפירושו אינו מדוקדק הא דקאמר נענוע כל דהו דהא לפי פירוש רבינו לשיטתו אף לפי האמת נענוע כל דהו המה אלא שצריך לנענע לכל צד שמוליך או מביא אבל לפי שכתבתי בפירושו ניחא דלפי האמת בעינן שלשה נענועים ובחוזק לכל צד:

לולי בעי' דר' זעירא דבעי כו' משמע דלכל צד צריך להוליך ולהביא ג"פ ומבעי' לי'. כלומר מדבעי ר' זירא על הולכה והבאה וקבע דבריו על הא דתני על כל דבר ודבר ש"מ

דהאי כל דבר ודבר היינו לכל צד וצד ולפי' ב"י הצעת דבריו כך הוא מדבעי ר"ז ולא איפשטא עבדינן לחומרא שלכל צד שהוא מוליך ומביא צריך לנענע ג"פ:

נמצא שצריך ג' הולכות וג' הובאות לכל צד וצד שהם שלשים ושתה. ר"ל שצריך לנענע בחוזק ע"י ג' הולכות וג' הבאות לכל צד וצד שהם שלשים ושתה. ולפי' ב"י קשה הלא לשיטת אחרים צריך הולכה והבאה מלבד שלשה זוגות הולכות והבאות קטנות והוי יותר משלשים ושתה. וכפי פירושי כן אנו נוהגים שבכל הולכה או הבאה מנענעין בחוזק. והב"ח רוצה להשוות דעת רבינו עם בעל העיטור ואין לשון רבינו סובל עמוד עליו והבוחר יבחר. וא"ת עם היות שאין הלשון של הרבינו מסכים לפי' ב"י כדפירשתי מ"מ תקשי לך הכל למה לא דרך רבינו באותו פי' לפי' הרי"ף והירושלמי. י"ל דא"כ ה"ל להירושלמי למבעי בעי' על שני פנים א' אם הנענועות הקטנים הם בהולכה לבד או צריך לעשות הולכה והבאה בתנועות קטנות את"ל שצריך לעשות הולכה והבאה. אם צריך לעשות אותם בהולכה או בהבאה או בהולכה ובהבאה:

סעיף פב

דמתניתין ביו"ט שני איירי. שהוא מדרבנן. ולפי מ"ש רבינו בפרק זה סי' ג' דיו"ט שני דידן הוא כיום ראשון דספיקא הוא. מתני' דהכא איירי בחוה"מ שזהו נקרא יו"ט שני ודיקא נמי מדקתני מי שבא בדרך עי' ריטב"א:

וכי הא דתנן גבי תפלה ואם התחילו אין מפסיקין. וא"ת שאני התם דאיירי דהתחילו בהיתר אבל הכא גבי לולב הוי כהתחילו באיסור דהא מעלות השחר זמניה הוא. י"ל דכבר הוכיח רבינו שם סי' י"ח דגבי תפלה אפילו התחילו באיסור אין מפסיקין ע"ש:

סעיף פג

מכאן מי שגדול מקרא אותו עונה אחריו הללויה. בסי' תכ"ב כ' בדק הבית בשם רי"ו נתיב י"ג אע"פ שיצא מוציא בין יחיד בין צבור ודוקא שאינו בקי שאינו יודע לענות אבל אם יודע לענות אם יצא אילו מוציא אא"כ עונה אחריו הללויה ע"כ וצ"ע היכא איתא בגמרא. עכ"ל בד"ה. ובמ"א שם ס"ק ה' ז"ל ופליאה בעיני על הרב"י אשר נהירין לי' שבילי דשמעתא שרישא דמלתא תלמוד ערוך הוא בר"ה דף כ"ט. וסיפא דמילתא הוא מתני' דהכא. ומ"ש רי"ו אם יצא אינו מוציא לאו דוקא דה"ה אם לא יצא כו' ע"ש. ולא עיין יפה דהא במתני' דהכא לא מפליג בין בקי לשאינו בקי כמו שפרש"י והר"ן בין

שיצא או לא יצא בכל פעם צריך השומע לענות הללויה והך דר"ה לענין ברכות הוא. אמנם לענין קריאת הלל לא דיבר שם כלום וסמך אמתני' דהכא לכן דברי רי"ו תמוהים:

סעיף פד

כי עד אודך כל המזמור כפול. עי' פירושו במתני' בפרש"י:

וגם מאודך ולמטה אמרוהו ישי ובניו ושמואל. ולא דוד עצמו לכן כופלין אותם להפסיק ביניהם כמו בסוף זמירות פסוק כל הנשמה תהלל יה. ובסוף שירה ה' ימלוך לעולם ועד. מרדכי:

סעיף פו

להוציא את השאול. יש תימה דהא לפי מה שכתב רבינו בפרק כל הבשר סי' כ"ו בשואל טלית מצויצת אדעתא דהכי השאילו לו שיברך עליה ואם א"א לו לברך אלא א"כ תהיה שלו. הוי כאילו נתנו לו במתנה ע"מ להחזיר. ובפ"ק דקידושין סי' כ' לענין אם אמר לו השאילני טבעת כדי לקדש בו את האשה הוי מקודשת כיון שהשאיל לו אדעתא לקדש בו את האשה אנן סהדי דגמר בלבו ליתן לו באותו לשון שיועיל וכו' כי אדעתא דהכא מסר לידו טבעת אם לא יועיל בלשון שאלה תהיה בלשון מתנה לכל הפחות תהיה מתנה ע"מ להחזיר ע"כ. וא"כ גבי אתרוג נמי נימא הכי כיון שהשאיל לו אדעתא לצאת אנן סהדי דגמר בלבו אם לא יועיל בלשון שאלה תהיה בלשון מתנה ולכל הפחות תהיה מתנה ע"מ להחזיר ובא"ח סי' י"ד ובסי' תר"ח נתקשו בה האחרונים עמוד עליהם. וי"ל ודאי דהוי כמתנה ע"מ להחזיר ואינו מקפיד על הזמן דהא לא קבע זמן. זהו שייך למימר בטלית או בטבעת שאולה. אבל באתרוג אם לא אמר לי ולא קבע זמן אזי רשאי להחזיר לו אף לאחר החג. ואנן סהדי דלא נתן לו אדעתא דהכי מש"ה אמרי' גבי אתרוג דלא נתן לו למתנה וכ"כ רמ"א בטח"מ סי' רמ"א אם לא קצב זמן להחזיר יכול המקבל להחזיר לו כשירצה ואם הוא דבר שצריך לנותן כגון אתרוג ואמר ע"מ שתחזירנו לי בודאי נתנו שיחזירנו לו בעוד שצריך לו וצריך להחזיר לו מיד ואם אמר ע"מ שתחזירהו ולא אמר לי יכול להחזיר כשירצה ומ"ה בכה"ג שאמדינן דעתיה שנתן לו במתנה ע"מ שתחזיר ולא אמר לי ולא קבע זמנא שיכול להחזיר לו כשירצה. ובהאי ודאי לא אמרי' אנן סהדי כששאל לו שהיה בדעתו ליתן לו:

דאמר רבא הילך אתרוג זה במתנה ע"מ להחזיר לי נטלו ויצא בו החזירו יצא. היינו בדכפליה לתנאי ועשה כל דיני תנאי. כ"כ רבינו בפ' יש נוחלין סי' מ"ח ובגיטין פ"ז סי' ח':

דהא ר"ג נתן במתנה ולא אמר לו ע"מ להחזיר. וזהו דלא כשו"ת הרשב"א והובא בד"מ ח"מ סי' רמ"א דאם אמר ע"מ שתחזירהו ולא אמר לי יכול להחזיר כשירצה אפילו לאחר החג ע"כ ודוחק לחלק בין מתנה סתם לכשאמר שתחזירהו ולא אמר לי. אבל רבינו כתב לעיל בסמוך דמתנת ר"ג היה שאמר לר"י ע"מ שתחזיר לי. איכא למימר דרבינו סובר הדעת רשב"א:

אבל בעלמא מודו רבנן דאמרי' מה לי הן ומה לי דמיהן. ונראה דוקא בשאין האתרוג בעין אבל היכא דאיתא בעיניה אפילו רשב"ג מודה כדאיתא להדיא במס' גיטין ד' ע"ה. וב"ח א"ע סי' כ"ט ס"ק א' כתב וז"ל ומיהו קשה הלא באמר לאשה ע"מ שתחזירהו לי הוי תנאי ומעשה בדבר אחד דהתנאי בטל וי"ל כיון דאפשר להחזיר דמיה ששוה החפץ שמקדש אותה בו לא הוי תנאי ומעשה בדבר אחד ע"כ. [וקשה] דהא כי איתיה בעיניה צריך להחזיר הטבעת. וליכא למימר כיון דנאבדה שאז אין צריך להחזיר אלא הדמים מ"ה לא הוי תנאי ומעשה בדבר א'. דאם כן לא הוי פריך אביי כלום שם בגיטין ע"ש:

סעיף פח

אלא דרך גדילתן. פרש"י התחתון למטה והעליון למעלה. ולא פירש כדרך גדילתן באילן. כדי שלא תקשי לך מאתרוג שלוקחין עם העוקץ למטה והפיטום למעלה ובאילן תולה עם הפיטום לארץ. לכך פרש"י דכל מה שנקרא בלקיחתן למעלה צריך להיות בעליונה והתחתון למטה נמצא בנענוע הלולב למטה ולארבע רוחות צריך לראות תמיד שיהא ראש הלולב למעלה ולא בקו השוה כנגד הגוף. בד"מ אם מנענע נגד מזרח מ"מ צריך להגביה הלולב קצת למעלה והעולם אין מדקדקין בכך:

סעיף פט

וצריך לדקדק מתי יברך. כל דברי רבינו בפיסקא זו דברי תוס' הם לעיל (דף ל"ט:)

דהיינו עובר לעשייתו שמעכבין זה את זה. והא דמסיק רבינו לעיל סוף סי' י"ד דלא כר"ת אלא כיון שמונחין כל ארבעתן לפניו אין מעכבין זה את זה ומברך ונוטלן זה אחר זה. מ"מ מקרי עובר לעשייתן דהא אם רוצה רק ליקח אחת מהם לא יצא דמעכבין זה את זה כי כולם מצוה אחת הם. ב"ח וט"ז:

סעיף צ

לפרוש כפיו. היינו עם הגדולים אבל בפני עצמו אין נושא כפיו כדאיתא במתני' פ"ד דמגילה: 9הדרן עלך לולב הגזול פרק רביעי

סעיף צא

ואמגהנא לא מברכינן. עי' בפרק היה קורא סי' ה':

והעם נהגו כר"י ז"ל. ובטור ונהגו כהרי"ף שפוסק כריב"ל דלא מברכינן. וטעות הדפוס הוא שהיה כתוב ונהגו כר"י ורצונו כר' יצחק אלפס. והדפיסו כר' יוחנן אך לפי מ"ש מהרש"א במכילתין ד' י"ח בתוס' ד"ה סיכך שאין לשון הרא"ש להזכירו ריי"ף אלא רב אלפס. צ"ל ונהגו כריב"ל. ועי' בעירובין פ"ק סי' ז' ובפסחים פ"ב סי' ט' דלא כמהרש"א:

כיון דרב ור"א בר צדוק עבדו עובדא. ויש לי כאן תימה רבתי על המהרש"ל שכתב בתוס' ד"ה כאן במקדש דלפי' רבינו תם צ"ל דה"ק כאן במקדש פי' פליגי ר"י סבר יסוד נביאים דהיינו הלכה למ"מ ושכחום וחזרו ויסדום וריב"ל סבר מנהג נביאים. אבל בגבולין אף ר"י סבר מנהג נביאים. דוק ותשכח. ולדבריו מאי קאמר בהני תרתי עובדא קסבר מנהג נביאים הא בגבולין כמו הני עובדא כ"ע סברי מנהג נביאים הוא. ע"כ נראה להיפוך דבמקדש ריב"ל נמי מודה דהל"מ הוא. כי פליגי בגבולין ור"י דאמר יסוד נביאים ר"ל יסדו ותיקנו לעשות כן בישראל והא דאמר רב כהנא דילהון היא ר"ל נביאים תקנוה בגבולין ולא הל"מ. והא דפירשו תוס' לפר"ת דילהון היא כלומר שהיא מנהג נביאים. היינו לפי מה דמשני דשכחום וחזרו ויסדום ר"ל האי דקאמר יסוד נביאים על שחזרו ויסדו הלכה למשה מסיני וא"כ לא שייך לומר דילהון משלהם אם לא שס"ל מנהג נביאים. אבל בתר דמחלק בין מקדש לגבולין והא דקאמר יסוד נביאים בגבולין נביאים יסדוהו ולא שהיה בגבולין מעולם הל"מ שפיר אית לן למימר דילהון על יסוד נביאים ודו"ק:

וגם רבינו תם פסק הלכה כריב"ל לגבי ר"י. תוס' פ' גיד הנשה (חולין דף צ"ז.) ובמגילה דף כ"ז:

לפי שבתפלת התמיד אנו נוטלין הלולב. כוונתו לתת טעם למה בתפלת מוסף ולא בתפלת תמיד וקאמר לפי שבתפלת התמיד אנו נוטלין הלולב ולא מוכחא מצות נטילת ערבה שהרואה אומר שהכל הוא ערבה שבלולב לכך אנו נוטלין הערבה בתפלת מוסף בפני עצמה. ב"ח. ולי נראה שס"ל כדעת הרמב"ם שהמוסיף על ב' ערבות עובר על בל תוסיף. ואנן פסקינן כרבנן דלולב אין צריך אגד נמצא האגד כמאן דליתא דמי ואם נלקח

הערבה עם הלולב נמצא עובר על בל תוסיף וכן הביא ב"י שהגאונים פסקו כרמב"ם שאין להוסיף על שתי ערבות:

שלשה בדי עלין לחין. עי' מ"ש רבינו לעיל בפרק לולב הגזול סי' י' לגבי הדס:

ורש"י פי' שחביט היינו נענוע. והוא מלשון חבוט רמי דבפ"ק דסוכה שפי' נענוע. ב"ח. אמנם בפ"ב דף כ"ב לא כן פרש"י אלא לשון השפלה. ואם כשמשפיל הוא מנענע. אם כן הוה ליה להביא יותר דוגמתו בפרק קמא דף ט' בשחבטן. ולי נראה שהוא מלשון כי תחבוט זיתך וטעמו כי לאחר גמר פירי האילן דרך לנענע אותו כדי להשיר פירותיו:

סעיף צב

דזמן דכסא פוטר דלולב. והא דאומרים זמן ביום הראשון. דליל ראשון צריך זמן משום סוכה לבד מיו"ט לכן אינו פוטר. דזמן דסוכה אינו שייך ללולב. משא"כ בזמן די"ט [שני] שייך אלולב דמחמת החג קאתי כ"מ במנהגים בתוס' ביאור. וא"ת מ"ש זמן די"ט של ר"ה אינו פוטר זמן דשופר. ותי' ר' נסים גאון הובא בהגהות הרא"ש סוף פרק בכל מערבין דזמן ליל ר"ה הוא מדרבנן אבל זמן ליל חג הסוכות דאורייתא וכ"ה במנהגים. ר"ל דר"ה ויו"כ לא מקרי רגלים מדאורייתא ורבנן מחייבי לברך זמן כדמסיק בס"פ בכל מערבין. וזמן דשופר אומרים על מצוה דאורייתא ואין זמן על דבר שהוא מדרבנן פוטר זמן שהוא על מצוה שהיא מדאורייתא. משא"כ זמן החג הסוכות שהוא רגל מדאורייתא פוטר זמן דלולב. ובעל מ"א סי' תרס"ב לא ראה רק דברי מנהגים ולא ידע שדברי ר"נ גאון המה ופי' בו פי' זר ורחוק ע"ש:

והלא לענין לולב מיפסקי לילות מימים. וא"כ אכתי בלילה לא הגיע זמן לולב ואיך יפטור אותו:

כתב בשם ר"י. הוא ר"י אחר [דר"י] פסק לעיל דאין אומרים זמן:

ועדיף טפי מנטלו בחול אחר עשי'. אבל בשופר מסיק רבינו בפ' יו"ט תוך סי' ל"ד דמברך זמן אפילו ביו"ט [שני] משום דלא שייך הך טעמא דהתם אין מברך על השופר בשעת עשיה וכן תי' מ"א סי' תרס"ב:

סעיף צג

ולדבריו היה צריך לברך קודם שיכנס בה דהכניסה היא המצוה ולא הישיבה. והרמב"ם סבר כיון שאין קבע אלא בישיבה מש"ה מברך קודם הישיבה דהוי עובר לעשייתן ט"ז:

אלא בישיבה בסעודה. ולא קאמר אלא בישיבה ש"מ דאין הישיבה גורם כ"א קביעות הסעודה. ומש"ה הוי שפיר עובר לעשייתן אף אחר ישיבה. דעיקר הקביעות הוא קביעות הסעודה:

ורב האי גאון כו' ואסיקנא דכל שעה שנכנס לישב בה מברך. לכאורה מדהביא רבינו דעת רב האי ודברי הרי"ף באחרונה ש"מ דסבירא ליה כוותייהו דכל פעם שנכנס לישב בסוכה מברך. וברמזים משמע שרבינו הסכים עם ר"ת. ולכאורה אינו כן. דהא מ"ש באחרונה הוא עיקר למסקנא. עד שראיתי בכללי דרכי הפוסקים בכ"ה סי' מ"ו וז"ל אפילו למאן דסברי הכי היינו כששניהם סברת זולתם או ששניהם סברת הפוסק. אבל כל שהלשון ראשון הם דברי הפוסק וסברא דנפשיה והשני הם דברי זולתו לא שייך לומר דלשון שני עיקר בשם ר"י הלוי. א"כ כבר כתב רבינו מסברא דנפשיה וחולק על ר"מ מרוטנבורג והעם לא נהגו כי רגילין העם שאין מברכין על הסוכה אלא דוקא בשעת אכילה. הכי קים ליה לרבינו ודלא כב"י בסי' תרל"ט שכתב רבינו סובר כרי"ף וכסברת הגאונים וכן פסק בש"ע המחבר ורמ"א שהמנהג שאין מברכין אלא בשעת אכילה:

מגהג ידוע הוא שיברך. וכבר כתב רבינו שעכשיו העם לא נהגו כן:

ואסיקנא דכל שעה שנכנס לישב בה מברך. דברי הרי"ף המה:

עשאה לאחר מברך על עשיית סוכה. יש טעם בחילוק הברכה כפי שכתבו המפרשים בפ"ק דפסחים דכל המצות הנעשות ע"י אחר הכל מודים שאותו אחר מברך בעל כדאמרי' התם גבי מילה לא סגיא דלאו איהו מל. מהרש"א. אבל גי' התוס' עשאה לאחר מברך לעשות סוכה לו לשמו ופי' בו מהרש"ל לר"א דפוסל סוכה שאולה מש"ה הוצרך האחר לעשותה לשם מי שישב בה. ותמה אני האמונה שם בירושלמי העושה תפילין או לולב לאחר כו' והוי תפילין תיובתי' ומהרש"א מקיים הגירסא לעשות סוכה לשמה לב"ש דסוכה לשמה בעינן מש"ה אם הוא עושה לעצמו א"צ לומר בברכה שהוא עושה לשמה דמעשיו שיושב ומברך בה לישב בסוכה מוכיחין שפיר דעשאה לשמה אכל אם עשאה לאחר אין כאן מעשים מוכיחים ולהכי צ"ל בברכה כך דעשאה לשמה ע"כ. והוי לולב תיובתיה. ועוד בין למר ובין למר קשה אמאי צריך תוס' להביא ראיה דאין הלכה כהך דירושלמי מפ' התכלת. ה"ל למימר כיון דאנן לא קי"ל כב"ש וכר"א מש"ה לא עבדינן כהך דירושלמי ונ"ל לקיים הגירסא לעשות סוכה לשמו. וכ"ה בירושלמי שלפנינו וע"פ מ"ש רבינו בפ"ג דברכות ס"ס י"ג דאיש אע"ג שלא אכל כלום דין הוא שיפטור את אחרים דכל ישראל ערבים זה בזה אלא מדרבנן כו'. מש"ה מברך על עשיית סוכה לחבירו שצונו ה' לעשות סוכה לשמו לשם ימי שעושה סוכה בשבילו. כי ישראל

ערבים זה בזה ומצווה כל אחד לעשות מצוה בשביל חבירו עי' בשו"ת מהר"י בי רב סי' ס"ח:

סעיף צד

יש מן הגדולים אומר דבליל שני אומר זמן תחילה. דזמן לא קאי אסוכה דאפילו אם היה ליל יו"ט ראשון חול יצא בזמן דסוכה. שמעתי להקשות הא בסמוך תי' תוספות כיון דסוכה מחמת החג קאתי סברא הוא אע"פ שבירך בחול פוטר זמן החג א"כ בליל שני לא לברך זמן כלל כיון דיצא מליל ראשון בזמן דסוכה פטור נמי מזמן החג לפי סברתו כיון דזמן מחמת החג קאתי. ונראה לי ליישב דלכאורה אין מקום לקושיית תוס' דהא דקתני לכשנכנס בה מברך שתים היינו לישב וזמן דסוכה אבל כשבירך שהחיינו בעשייתה אינו צריך לברך שתים על סוכה. אבל צריך לברך זמן בשביל החג וכ"ת מאי נפקא מיניה אם יאמר זמן אחר לישב בסוכה כי כשיברך בשעת עשיה מברך על חג זמן בתחלה ואח"כ לישב אבל אם לא בירך בשעת עשיה אומר סוכה ואח"כ זמן דזמן קאי נמי אסוכה אלא שקושיית התוס' אזלא לרב דסבר תמיד סוכה ואח"כ זמן מטעם חובת היום קודם בין בליל ראשון בין בליל ב' ולרבה בר בר חנה דס"ל להיפך בכל פעם זמן ואח"כ סוכה תדיר קודם מקשין תוס' שפיר לדידהו היכי מתרצים הברייתא. אמנם רבינו שהמציא לחלק בין בלילה הראשונה אומר סוכה ואח"כ זמן ובלילה שניה זמן ואח"כ סוכה ודאי צריך ביאור מנ"ל לחלק מסברתו נגד הני רבוותא רב ורבה בר בר חנה. וצ"ל דלישנא דגמרא דחקתו למה מסיים והלכתא סוכה ואחר כך זמן ה"ל למימר והלכתא כוותיה דרב אלא ודאי דהלכתא כוותיה דרב ולא מטעמיה דחובת היום עדיף דא"כ קשה קושיית התוס' דהא סתמי' דמתני' הילך מצה והילך חמץ קשה לרב אלא דהלכתא סוכה ואחר כך זמן כדי שזמן קאי נמי אסוכה אבל בליל שני זמן ואח"כ סוכה ואם כן השתא חזר רבינו מסברת תוס' וס"ל אפילו כשבירך בחול שהחיינו על הסוכה מ"מ צריך לברך על החג לאחר הקידוש וקושיות תוס' בלאו הכי לק"מ אליבא דהלכתא ודוק היטיב ועוד י"ל ע"ד פשוט שזה שכ' רבינו סברת תוספות קאי לשיטת ראבי"ה אבל לסברת יש מן הגדולים לא צריכנא לתירוץ תוס' כדפירשתי.

ולפי סברת בני אייבר"א לעיל סי' ל"ו:

ונ"ל דמתני' לא איירי כלל שחטפו הגדולים מיד הקטנים. ורש"י סותר פירוש זה מדאמרינן בבראשית רבה מעשה בחסיד אחד כו' בשביעי של ערבה הלך ושמט אתרוגין מיד התינוקות ע"ש. אמנם בויקרא רבה פרשת בחוקותי ראיתי מעשה זה בנוסחא אחרת

שמסייע לפי' זה וז"ל הלך לו לבהכ"נ וחמא תמן מן אילין אתרוגין דמינוקייא מקלקלי ביום הושענא ותנינן תמן מיד התינוקות שומטין כו' ועי' ביש"ש ב"ק פ"ו:

לולבין גדולים למה להו. שחטפו מיד התינוקות:

א"ל רב פפא לאביי לר"י מ"ש סוכה מ"ש אתרוג. וא"ת מאי פריך אימא דסוכה אסורה משום סתירת אוהל ובעוד הסוכה קיימת אומר ר"י דסוכה בשמיני אסורה ולא בנופלת. וי"ל דמש"ה פריך לאביי דאמר שמיני ספק שביעי אסור משום דגזר אטו סוכה. ואי מטעם סתירת אהל לא שייך למיגזר אלא ש"מ משום מוקצה. ואיירי אפילו בנפלה מש"ה פריך שפיר מ"ש סוכה מ"ש אתרוג:

וי"ל דבכי האי גונא לא שייך למימר מיגו דאיתקצאי לבהש"מ כיון שלא נאסר בהש"מ אלא מחמת ספק יום שעבר. ואם תקשי אמאי לא תירצו תוס' ורבינו דבאמת אתרוג מותר בבהש"מ כיון דמוקצה כל ז' מדרבנן ובהש"מ הוי ספיקא דרבנן לקולא. משא"כ בסוכה דבין השמשות דידה ספיקא דאורייתא היא דהא דרשינן מקרא דעצי סוכה אסורים כל ז'. דא"כ אמאי קאמר דסוכה אסורה כיון דאילו אתרמי ליה סעודה ה"ל לשנויי דסוכה אסורה משום מיגו דאיתקצאי לבהש"מ משא"כ אתרוג דלא איתקצאי לבהש"מ דספיקא דרבנן הוא אלא ש"מ דאפי' במילי דאורייתא לא אמרי' מיגו מחמת ספק יום שעבר: ה"ג

סעיף צה

וצריך לעשות מעשה בין השמשות לאכול בה. והוי כמו דחיה בידים כדאשכחן לר"ש לית ליה מוקצה ומוקצה דדחיה בידים אית ליה וא"ת ה"ל לרבינו לפרש הכי דה"ק דאי איתרמי ליה סעודה בין השמשות בעי למיכל בגוה מש"ה א"א לסתור סוכתו מבע"י. וא"כ אסור בשמיני משום סתירת אוהל. וי"ל כדפירשתי דאביי משני הכי ואביי דאוסר אתרוג בשמיני ספק שביעי משום גזרה א"א לומר מטעם סתירת אוהל:

ואמאי אסור. ורבינו לא מתיישב דעתו במה שכתבו תוס' דגזרי' אטו סוכה דא"כ תשיעי ספק שמיני נמי נגזור:

וי"ל דשאני התם כו' הוי שמיני שביעי. ולפ"ז תקשי לן כל הני קושיות דלעיל וליכא לתרוצי כדאמרן דאי משום סתירת אהל לא שייך למגזר אתרוג אטו סוכה הא טעמי' דאתרוג כפי מ"ש רבינו משום דאם יבא אליהו. וצ"ל דסוכה בנפלה איירי דומיא דאתרוג דאפי' נפסל אסור כל ז' כדאיתא בש"ע סי' תרס"ה ודומיא דהכי סוכה שנפלה מכ"מ אסורה כל שמונה. והואיל דאתא לידן אציג לפניך מ"ש הט"ז שם סק"ב דאם נפסל האתרוג מותר בח' אף לדידן דקי"ל לאסור בח' ע"ש באריכות ושגגה היא דא"כ היכי

קאמר קם ר' זירא בשיטתיה דאבוה דשמואל דאמר ר"ז אתרוג שנפסל אסור לאוכלו כל שבעה. ואי כדברי ט"ז אימא ר' זירא סבר כלוי והא דלא אסר בשמיני היינו טעמא משום דנפסל:

דמה הכנה יש כאן. עי' מ"ש בפ"ק דביצה סי' א': ה"ג

ולא מברכינן ונוהגין ביה מנהג י"ט. והא דמברכינן על ספירת העומר בליל שני ולא חיישינן לזילותא דיו"ט שני עי' בהר"ן שני תירוצים והובא במ"א בשם כ"מ סי' תפ"ט:

אבל סוכה פעמים שסוכתו עריבה עליו ואוכל בה אפילו ביו"ט האחרון. אמנם אם באותו יום עת צינה או רוחות או שום שינוי אויר אין מן הראוי לאכול בסוכה ביום שמיני ספק שביעי:

לכדאמר רב מו"ק דף כד. ועיין תוס' דף מח: ה"ג

סעיף צז

משמע מתוך פירושו דסוכה קטנה צריך להדליק בה את הנר. ובסוכה גדולה צריך לעייל בה מנא דמיכלא:

שלא יהיה נראה כבל תוסיף. אבל אינו עובר בבל תוסיף כיון דאין מתכוין לשם מצוה דשלא בזמנו בעי כוונה כדאיתא בר"ה דף כ"ח:

מה שיאכל בה בלילה. ר"ל בליל שמיני עצרת:

ותימה לי שלא ראיתי מי שעשה כן. אף שלא ראינו אינו ראיה ובפרט בכה"ג סוכה קטנה ואין לו מקום להוריד כליו. מ"מ מתמיה בסוכה גדולה ויש לו מקום להוריד כליו לא ראה שמורידין כלים בליל ש"ע מן הסוכה עם היות שהמטה ומצעיו מסלקים מן הסוכה שאסור לישן בסוכה בליל שמיני עצרת. תינח לאותן השרידים שישנים בסוכה לכולי עלמא מה היכר איכא כי לא ראינו מי שמוריד כליו משם ודלא כב"ח שכתב שנתפשט המנהג ברוב העולם שמורידין כלים נאים ביום ז' מן המנחה ולמעלה:

ולא מסתבר למימר מה שמוריד כליו אע"פ שחוזר ומעלה בלילה איכא היכרא בהכי. ורש"י ס"ל דאיכא הכירא בהכי ודומה לזה מצינו בפ"ק דף ט"ו בביטולי תקרה כיון שפקפק או נוטל א' מהנה זה מוכיח שהוא יודע שאמרה תורה תעשה ולא מן העשוי:

ונראה לפרש כו' כי אינו יכול לפחות בה ביו"ט. וכן נראה לפ' דברי רש"י ואשמיני ספק תשיעי קאי וה"ק ולא יפחיתנה ויפסילנה לפי שצריך בה למחר ולמחר אינו יכול לפחות בה זה אין צריך לפנים דהא הוי יום טוב: